

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1952

ANDRA KAMMAREN

Nr 31

6—10 december.

Debatter m. m.

Sid.

Tisdagen den 9 december.

Svar på interpellationer av:

Herr Nihlfors ang. en översyn av gällande bestämmelser om sammanräkning av röster vid val till riksdagens andra kammare ..	5
Fröken Wetterström ang. redogörelse för möjligheterna att utnyttja truppförbands sjukhus för viss civil sjukvård	8
Herr Wedén ang. tillämpningen av bestämmelserna om statsbidrag till skollovskolonier	12

Onsdagen den 10 december.

Svar på fråga av fröken Wetterström ang. utredningen rörande arbete på s. k. obekvämt arbetstid	21
Svar på interpellation av herr Mårtensson i Smedstorp i anledning av den förlust av vissa ekonomiska förmåner, som uppstått för förråds-vaktmästare, vilka överförts från civilmilitär till civil stat	22
Lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.; tillika svar på interpellation av herr Kyling ang. tillsättningen av tjänster, som uppflyttats i högre lönegrad	24
Lönegradsplaceringen för viss biträdespersonal	74
Studiehjälpen vid läroverken m. m.	75
Statligt stöd åt konstnärligt inriktad film	78
Bro eller tunnel mellan Sverige och Danmark	79
Riksbankens organisation	87

Samtliga avgjorda ärenden.

Onsdagen den 10 december.

<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 32, ang. ändrad lydelse av rättegångsbalken	24
--	----

	Sid.
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 230, ang. lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.	24
— nr 231, ang. lönegradsplacering för viss biträdespersonal m. m. . .	74
— nr 232, ang. ändringar i tjänste- och familjepensionsreglementen	75
— nr 233, ang. ändringar i statens allmänna avlöningsreglemente m. m.	75
— nr 224, ang. studiehjälpen vid de allmänna läroverken m. fl. läroanstalter	75
— nr 225, ang. statligt stöd åt konstnärligt inriktad film	78
— nr 226, ang. ungdomsvården m. m.	79
— nr 227, ang. förstärkning av vissa väganslag m. m.	79
— nr 228, ang. förstatligande av Askersund—Skyllberg—Lerbäcks järnväg m. m.	79
— nr 229, ang. bro eller tunnel mellan Sverige och Danmark	79
<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 35, ang. riksbankens organisation	87
— memorial nr 36, ang. instruktion för nästkommande riksdags bankoutskott	94
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 55, ang. lånegaranti för inköp av bostadsfastighet, som tillskapas i samband med jordbrukets yttre rationalisering	95
— nr 56, ang. höjning av bidraget till renskötande lapp för uppförande av bostadsbyggnad	95
— nr 57, ang. bestånden av lax och ål	95

Lördagen den 6 december.

Kl. 2 em.

§ 1.

Justerades protokollet för den 29 nästlidna november.

§ 2.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 427, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående täckning av kostnaderna för fortsatt verksamhet av det svenska fältsjukhuset i Korea;

nr 428, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till universitetssjukhusen m. m., i vad propositionen avser uppförande av centralblock vid lasarettet i Lund;

nr 429, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i gällande bestämmelser rörande statsbidrag till enskild våghållning;

nr 430, i anledning av väckt motion angående vissa frågor om statsbidrag till väg- och gatuhållning i städer och stadsliknande samhällen; och

nr 431, i anledning av väckta motioner om förbättring av samfärdsförbindelserna i viss del av Norrbottens län; samt

från första lagutskottet nr 426, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med vissa bestämmelser om påföljd för brott av underårig, m. m.

§ 3.

Till bordläggning anmälades

statsutskottets utlåtanden:

nr 224, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående studiehjälpsverksamheten vid de allmänna läroverken m. fl. läroanstalter jämte i ämnet väckta motioner;

nr 225, i anledning av väckta motioner om utredning rörande statligt stöd åt konstnärligt inriktad svensk spelfilmsproduktion;

nr 226, i anledning av väckta motioner angående dels utredning om utbildning i praktisk psykologi, dels ock översyn av föreliggande utredningsmaterial beträffande den framtida ungdomsvården m. m.;

nr 227, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förstärkning av vissa väganslag m. m.;

nr 228, i anledning av väckta motioner om utredning rörande förstatligande av Askersund—Skylberg—Lerbäcks järnväg m. m.;

nr 229, i anledning av väckta motioner angående anordnande av en direktförbindelse i form av bro eller tunnel mellan Sverige och Danmark;

nr 230, i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner angående lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 231, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lönegradsplacering för viss biträdespersonal m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 232, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändringar i vissa tjänste- och familjepensionsreglementen; och

nr 233, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i statens allmänna avlöningsreglemente m. m.;

bankoutskottets utlåtande och memorial:

nr 35, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning rörande riksbankens organisation efter utgången av 1952, m. m.; och

nr 36, angående instruktion för nästkommande riksdags bankoutskott;

första lagutskottets utlåtande nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 kap. 3 § och 4 kap. 3 § rättegångsbalken; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 55, med anledning av väckta motioner angående lånegaranti för inköp av bostadsfastighet, som tillskapas i samband med jordbrukets yttre rationalisering;

nr 56, med anledning av väckt motion om höjning av bidraget till renskötande lapp för uppförande av bostadsbyggnad; och

nr 57, med anledning av väckt motion om åtgärder för bibehållande och förbättrande av bestånden av lax och ål i svenska fiskevatten.

§ 4.

Anmälades, att till herr talmannen under sammanträdet avlämnats följande

motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 252, med förslag till förordning angående upphävande av förordningen den 14 december 1951 (nr 795) med tillfälliga bestämmelser om värdering av varulager vid taxering till statlig och kommunal inkomstskatt, m. m., nämligen

nr 708 av herr *Kollberg*; och

nr 709 av herr *Hjalmarson m. fl.*

Dessa motioner hänvisades omedelbart till bevillningsutskottet.

§ 5.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 2.03 em.

In fidem

Gunnar Britth.

Tisdagen den 9 december.

Kl. 4 em.

§ 1.

Justerades protokollen för den 2 och den 3 innevarande december.

§ 2.

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökan och läkarintyg:

Till Riksdagens andra kammare, Stockholm.

Med stöd av bifogat läkarintyg får jag härmed vördsamt anhålla om ledighet från riksdagsarbetet från och med den 9 dec. till innevarande års riksdags slut.

Olofström den 8 december 1952.

Eric Karlsson

Olofström.

Riksdagsman Eric Karlsson, Olofström, har i dag intagits på Karlshamns lasarets kir. avd. för operation av vattenbräck (hydrocele sin.). Han kan därigenom förutses bliva oförmögen att delta i riksdagsarbetet under en tid av minst 14 dagar från dato.

Karlshamn den 8 december 1952.

K. Lauritzen

t. f. lasaretsläkare kir. avd.

Karlshamns lasarett.

Statsrådet Gunnar Hedlund är på grund av ögonsjukdom (iritis ac. oc. sin.) förhindrad arbeta under tiden 8/12 minst t. o. m. 12/12 1952, vilket härmed intygas.

Sthlm den 5 december 1952.

G. Karpe.

Svar på interpellation ang. en översyn av gällande bestämmelser om sammanräkning av röster vid val till riksdagens andra kammare.

Kammaren beviljade herrar Karlsson i Olofström och Hedlund i Rådom ledighet från riksdagsgöromålen, herr Karlsson tills vidare fr. o. m. den 9 december och herr Hedlund under tiden 8—12 december.

§ 3.

Svar på interpellation ang. en översyn av gällande bestämmelser om sammanräkning av röster vid val till riksdagens andra kammare.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet ZETTERBERG, som anförde: Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Nihlfors riktat ett par valrättsliga frågor till mig. Han har frågat, om jag anser att nu gällande bestämmelser om sådana försiktighetsåtgärder vid röstsammanräkning, som åsyftats i 84 och 76 §§ lagen om val till riksdagen, är i behov av översyn. Vidare har han frågat om jag — för den händelse jag anser sådan översyn erforderlig — ämnar förelägga riksdagen förslag till ändrad lagstiftning före nästa val.

Frågorna har delvis samband med det kända förhållandet, att höstens andra-kammarval i Kristianstads och Jämtlands län måste göras om. Regeringsrätten fann, att det vid sammanräkningen begåtts fel av sådan beskaffenhet att valet i de båda valkretsarna måste upphävas. I båda fallen hade man gjort avbrott i sammanräkningsförrättningen någon timme utan att följa vallagens föreskrift, att valsedlarna och valkuverten därunder skall vara inlagda i förseglade omslag. I Jämtlands län var det dessutom så, att vissa valnämndsledamöter inte var lagligt utsedda, men den detaljen är inte berörd i interpellationen.

Interpellanten har anfört, att det har framkommit att vissa säkerhetsåtgär-

der dock vidtagits av länsstyrelserna under de påtalade avbrotten i röstsammanräkningarna. Förrättningslokalerna har enligt uppgift varit låsta och bevakade. Förrättningsmännen har synbarligen ansett, fortsätter interpellanten, att dessa försiktighetsmått varit fullt likvärdiga med dem som finns föreskrivna i vallagen. Interpellanten framhåller, att alla torde vara överens om att rigorösa bestämmelser är erforderliga för att valets verkliga utgång inte på något sätt skall förändras under sammanräkningsproceduren eller i omedelbart samband därmed. Men han ifrågasätter, om inte vallagens kanske något ålderdomliga bestämmelser kunde jämkas därhän, att det blev lättare att följa dem utan alltför stor omgång och utan att därför eftersätta kraven på sträng kontroll över förrättningarna.

Jag kan inte här gå in på alla de bestämmelser i vallagen, som syftar till att garantera medborgarna att ostört delta i allmänna val och fritt avge sin röst med bevarad rösthemlighet och till att förhindra att valresultatet förfuskas genom åtgärder eller underlåtan efter själva röstningen, t. ex. under tiden för sammanräkningen.

Jag vill emellertid erinra om att bestämmelserna i fråga är av olika juridisk karaktär. Några är sådana att de ovillkorligen måste iaktas. Jag kan hänvisa till stadgandena i 79 § vallagen om när valsedel är ogill. Annorlunda förhåller det sig med andra formföreskrifter, t. ex. om tillvägagångssättet vid röstavlämnningen eller vid röstsammanräkningen. Regeringsrätten har där möjlighet att pröva, om ett fel varit av beskaffenhet att inverka på valets utgång.

I de nu aktuella fallen begagnade också regeringsrätten sin möjlighet att pröva den begångna felaktighetens reella betydelse. Den beaktade att andra försiktighetsåtgärder än de i lag föreskrivna hade iakttagits. Men regerings-

Svar på interpellation ang. en översyn av gällande bestämmelser om sammanräkning av röster vid val till riksdagens andra kammare.

rätten ansåg inte dessa andra åtgärder tillräckliga.

Regeringsrätten har med andra ord inte grundat sina utslag uteslutande på det förhållandet, att de formella föreskrifterna om sigillering blivit överträdna, utan har dessutom prövat, om felet kan ha haft någon inverkan på de faktiska kontrollmöjligheterna.

Såsom interpellanten själv påpekat, är stränga bestämmelser erforderliga för att undvika förvanskning av valen och valresultaten. Bestämmelserna bör enligt min mening vara så rigorösa och tillämpliga så pass strängt, att de inte bara faktiskt skyddar mot obehörig inverkan på ena eller andra sättet — uppsätlig eller inte — utan också om möjligt hindrar uppkomsten av varje rimlig misstanke om sådan inverkan. Detta utesluter inte att man — såsom också har skett i praxis — godkänner valförrättningar trots vissa formella fel, om dessa fel inte kan antas haft någon reell betydelse för valet.

Vad jag nu har sagt kan tillämpas både på de stadganden som interpellanten har uppmärksammat och på en rad andra kontrollbestämmelser som är upptagna i vallagen. Jag vill ingalunda göra gällande, att dessa föreskrifter i allo är så utformade, att det inte skulle vara möjligt att förenkla och förbättra dem. Ifall detta skall göras, uppstår emellertid frågan om vilka andra kontrollanordningar, som skall föreskrivas. Med hänsyn till den utomordentliga vikten av att ha betryggande skydd för valakten är det måhända inte tillräckligt med helt generella bestämmelser. Enligt vad jag erfarit har de nuvarande kontrollbestämmelserna i allmänhet inte behövt välla några praktiska olägenheter. Under sådana förhållanden är jag tveksam, om vad som i två län inträffat är av den beskaffenhet, att det aktualiserar en översyn sådan som den av interpellanten ifrågasatta.

Vad jag nu sagt, har hänfört sig väsentligen till 84 § vallagen och liknande kontrollföreskrifter. Interpellanten har emellertid erinrat också om stadgandet i 76 § första stycket vallagen, att sammanräkning inte får företas förrän tidigast på åttonde dagen efter valdagen. Interpellanten menar, att man borde kunna börja sammanräkningen tidigare. Som interpellanten antyder har bestämmelsen samband med poströstningen. Den slutliga sammanräkningen kan inte verkställas förrän kuverten kan ha inkommit från samtliga postanstalter i riket. Vid bestämmelsernas tillkomst år 1942 räknade man med att denna tid skulle vara fem dagar vid normal postgång. Med hänsyn till att förseningar kunde förekomma borde den emellertid förlängas med några dagar. Man kom så fram till åttadagensregeln. Det är inte uteslutet, att denna tid skulle kunna utan större fara förkortas med någon dag. Varje förkortning innebär emellertid en viss ökning av risken för att några kuvert inte skall hinna fram i tid till den sammanräknande myndigheten. Trots att det jämförelsevis stora antalet poströster gör resultatet av den preliminära sammanräkningen något osäkert och det naturligtvis är angeläget att snabbt få definitiva valresultat, är jag därför inte beredd att nu ta upp frågan om en förkortning av åttadagensregeln till särskild utredning.

Jag har därmed, herr talman, besvarat interpellantens frågor.

Härpå yttrade:

Herr NIHLFORS: Herr talman! Jag ber att få tacka justitieministern för det svar han här lämnat. Jag har tyvärr bara haft några timmar på mig för att studera svaret, och detta, kanske tillsammans med andra skäl, gör att jag inte nu kan ta upp någon diskussion om regeringsrättens bedömning av de två konkreta fall som gett mig uppslaget till min interpellation.

Svar på interpellation ang. en översyn av gällande bestämmelser om sammanräkning av röster vid val till riksdagens andra kammare.

Justitieministerns svar utmynnar, såsom också de ärade kammarledamöterna funnit, i en långt ifrån positiv inställning till problemet. I min interpellation nämnde jag att i pressen hade antytts, att det var en offentlig hemlighet att många länsstyrelser förfarit så som länsstyrelserna i Östersund och Kristianstad. Mot detta står justitieministerns uppgift, att han erfarit att de nuvarande kontrollmöjligheterna i allmänhet inte behövt vålla några praktiska olägenheter. Om han därmed åsyftar att man på sina håll undvikit avbrott i förrättningen genom att t. ex. vid lunch inte alla förrättningsmän avlägsnat sig från sammanräkningslokalen utan att några alltså stannat kvar där, måste jag för min del starkt ifrågasätta om inte ett sådant arrangemang, som på sätt och vis innebär en skenbart fortsatt förrättning, i ganska stor utsträckning minskar kontrollmöjligheterna, för så vitt inte allmänheten just vid denna tidpunkt på dagen är särskilt angelägen om att kontrollera förrättningen.

Man kan ju också ur herr statsrådets uttalande om att de nuvarande kontrollmöjligheterna inte vållar några praktiska olägenheter utläsa något, som skulle kunna ha en viss likhet med vad som i dagspressen antytts om förhållandena hos länsstyrelserna. Jag kan för min del inte vidare uttala mig om hur man skall tolka denna statsrådets uppgift om vad han erfarit.

Ju vanligare det blir med poströstning, desto oftare kommer det sista mandatet att så att säga hänga på gårdsgården vid sammanräkning hos länsstyrelsen. Detta för med sig, att vid överklagande på grund av bristande kontroll vid själva slutsammanräkningen konsekvensen blir, att valet i en stor valkrets måste göras om, en konsekvens, som är större än om en formell felaktighet begåtts inom ett valdistrikt, vilket endast berör ett mindre antal

väljare. Jag tycker därför, att justitieministern kanske tar litet för lätt på detta problem, när han säger, att han är tveksam om det inträffade verkligen aktualiserar en översyn sådan som den jag ifrågasatt.

När det sedan gäller frågan om den s. k. åttadagarsregeln kommer ju statsrådet fram till att han inte är beredd att ta upp den till särskild omprövning. Jag för min del ifrågasatte i interpellationen en avkortning av den tid, som åtgår för att invänta poströsterna. I sitt svar säger statsrådet, att den slutliga sammanräkningen *inte kan* verkställas, förrän kuverten har inkommit från samtliga postanstalter i riket. Jag fäster mig, herr talman, vid orden »kan inte verkställas». Det är klart, att en sammanräkning *kan* verkställas, om bestämmelser finnas som gör detta möjligt. Enligt vad jag inhämtat kan det således inte möta någon praktisk svårighet att starta den stora sammanräkningen omedelbart dagen efter det man fått in valsedlarna från olika distrikt. Sedan tar man poströsterna sist, innan man så att säga spikar de slutgiltiga siffrorna. Detta skulle innebära att resultatet kan ligga färdigt ganska omedelbart åtta dagar efter valet.

Jag har också fäst mig vid — liksom många här i landet — att de olika länsstyrelserna tar olika lång tid på sig för sammanräkningen. Naturligtvis finns det olika orsaker till denna ojämnhet i snabbheten. Jag kan emellertid inte förklara vad det kan bero på att det går särskilt fort ibland. Det finns dock somliga som viskar om att man tar de nuvarande bestämmelserna ganska lätt på sina håll.

Herr talman! Jag vill sluta med att hävda, att jag för min del inte funnit att justitieministerns svar på min interpellation borde ha utmynnat i den negativa inställning till en översyn, som han här givit till känna. För min

Svar på interpellation ang. redogörelse för möjligheterna att utnyttja truppförbands sjukhus för viss civil sjukvård.

del anser jag att en översyn skulle vara erforderlig. Det finns gott om tid för en sådan, eftersom vi inte har nästa val — hoppas jag — omedelbart i faggorna.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet ZETTERBERG: Herr talman! Jag skall inte ytterligare argumentera i sakfrågorna. Jag har endast begärt ordet för att till herr Nihlfors få framföra mitt beklagande av att han inte fått mitt interpellationssvar i så god tid, som jag hade önskat. Orsaken härtill är den, att jag på grund av mina arbetsförhållanden hade hoppats kunna lämna interpellationssvaret först i morgon och jag hade inrättat mig där-efter. Detta gick nu inte, och följd- en blev att herr Nihlfors fick svaret senare än jag tänkt mig.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4.

Svar på interpellation ang. redogörelse för möjligheterna att utnyttja truppförbands sjukhus för viss civil sjukvård.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet TORSTEN NILSSON, som anförde: Herr talman! I en interpellation har fröken Wetterström frågat mig, om jag vill redogöra för de möjligheter, som föreligger att i betydligt större skala än hittills utnyttja truppförbands- sjukhusen för viss civil sjukvård, och för de eventuella planer, som föreligger på ett utvidgat planmässigt samarbete mellan civila och militära myndigheter på denna punkt.

Jag har full förståelse för den civila sjukvårdens svårigheter att vid lasarett och sjukstugor bereda sluten sjukvård i den utsträckning, som kräves. Allt som rimligen kan göras för att minska dessa svårigheter bör också vidtagas. Den militära sjukvården har möjlighet

att i viss utsträckning ställa vårdplatser till förfogande. Såsom interpellanten påpekat har åtgärder redan i några fall vidtagits i detta syfte. Verksamheten inleddes enligt avtal med Gotlands läns landsting år 1947 och avsåg KA 3:s sjukhus i Fårösund. Påföljande år träffades avtal av motsvarande innebörd vid I 18:s sjukhus i Visby, och något år senare utvidgades verksamheten genom överenskommelse med Hallands läns landsting om vård av civila sjuka på I 16:s sjukhus i Halmstad. Avtalen med Gotlands läns landsting uppsades emellertid av landstinget att upphöra fr. o. m. den 1 januari 1952. Anledningen till uppsägningen angavs från landstingets sida vara, att vårdkostnaderna ställde sig alltför höga för landstinget. I överenskommelsen hade landstinget åtagit sig att erlagga ersättning för vårdtag med ett belopp motsvarande $\frac{2}{3}$ av verkliga vårdkostnaden å lasarettet i Visby under nästföregående kalenderår. Avtalet rörande vården å I 16:s förbandssjukhus är alltjämt i kraft. Fråga om slutande av liknande avtal med Kristianstads läns landsting angående vård å A 3:s sjukhus i Kristianstad är för närvarande föremål för övervägande.

Det bör uppenbarligen vara möjligt att även på andra truppförbandssjukhus än de här berörda ta emot civila patienter för vård. Jag vill emellertid framhålla, att man nog bör gå fram med en viss försiktighet då det gäller att utöka ifrågavarande verksamhet. Sålunda är antalet vårdplatser som kan utnyttjas för civila patienter underkastat betydande variationer allt efter ineliggande värnpliktskontingenters storlek och sjukdomsfrekvensen vid förbanden. Anmärkas bör även att den militära sjukvården har att kämpa med betydande personalsvårigheter. Sålunda är för närvarande 22 truppläkartjänster vakanta, ett förhållande som givetvis är till stort men för den sjuk-

Svar på interpellation ang. redogörelse för möjligheterna att utnyttja truppförbands sjukhus för viss civil sjukvård.

vård, som skall bedrivas på förbands-sjukhus. Erfarenheterna från samarbetet i fråga om sjukvården på Gotland visar slutligen att de ekonomiska frågorna kan vara svåra att lösa på villkor, som kan anses godtagbara för såväl kronan som landstingen. Från kronans sida kommer emellertid icke att resas invändningar mot en utvidgad verksamhet på detta område, därest intresse härför förefinnes på landstingens sida och godtagbara överenskommelser med landstingen kan träffas.

Härefter yttrade:

Fröken WETTERSTRÖM: Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet för det svar jag fått.

Jag är tacksam för att statsrådet sagt sig ha förståelse för den civila sjukvårdens svårigheter att bereda allmänheten sjukvård i önskad utsträckning och att allt som rimligen kan göras för att minska dessa svårigheter bör vidtagas. Jag tar fasta på detta sista och tillåter mig fråga, om det verkligen är tillräckligt vad som hittills gjorts. Herr statsrådet säger, att man från kronans sida inte kommer att resa några invändningar mot en utvidgad verksamhet på detta område, därest intresse härför förefinnes på landstingens sida och godtagbara överenskommelser med landstingen kan träffas.

Av de fyra avtal, som hittills träffats mellan de militära myndigheterna och landstingen, har avtalet som gällde KA 3:s sjukhus i Färösund och I 18:s sjukhus i Visby numera uppsagts på grund av att man inte kunnat komma överens om den vårdkostnad, som landstingen hade att erlægga och vilken ifrågavarande landsting ansåg alltför hög. Det sägs i interpellationssvaret att de ekonomiska frågorna, såsom det anförda exemplet visar, kan vara svåra att lösa på villkor, som anges godtagbara för

såväl kronan som landstingen. Nog förefaller det emellertid mig bedrövligt, att tusentals människor i detta land skall gå miste om vårdlägenheter enbart av sådana skäl.

Vidare pekar försvarsministern på att man bör gå fram med en viss försiktighet, eftersom beläggningen på militärsjukhusen är underkastad betydande variationer. Ja, det vet jag att den är, men enligt de upplysningar jag inhämtat från samtliga regementsläkare i Linköping torde man kunna säga, att militärsjukhusen där i genomsnitt endast är halvbelagda året runt. Det är väl närmast under inryckningar och tillfälliga epidemier, som man kan tala om full beläggning. I dessa fall finns det väl för det mesta möjligheter till tillfälliga överflyttningar till militära reservsjukhus och reservbaracker inom kasernområdena. Dit kan väl också med fördel överföras enklare fall av förkylning, fot- och knäskador och vad det nu kan vara.

Vidare pekar departementschefen på att den militära sjukvården har att kämpa med betydande personalsvårigheter. Bland annat skulle för närvarande 22 truppläkartjänster vara vakanta. Men personalsvårigheterna gäller väl i lika hög grad de civila sjukhusen. Varför är för övrigt truppläkartjänsterna vakanta? Anledningen härtill känner jag ej till. Det enda jag vet är, att den frågan bör lösas.

Vad betyder det inte för den enskilda människan att hon ej kan beredas den vård, som hon behöver under sjukdomstiden! Den sjuke själv, som kanske efter en månadslång väntan äntligen intages på ett sjukhus, väntar ibland allt annat än idealiska förhållanden. Det finns sjukhus, där man har så trångt om utrymme att man måste lägga in nyintagna patienter i samma rum som svårt sjuka och döende. För ett år sedan framdrog överläkaren vid Jönköpings lasarett i skrivelse till lasarettsdirektionen där-

Svar på interpellation ang. redogörelse för möjligheterna att utnyttja truppförbands sjukhus för viss civil sjukvård.

städes sådana förhållanden, och i presen kunde man läsa ett återgivande under rubriken »Nyintagna och döende patienter i samma rum». Frånsett att sådana missförhållanden inte är ägnade att inge människorna den trygghetskänsla, som de väntar sig då de tas om hand på ett sjukhus, så måste det för den patient, som råkar ut för något sådant, innebära att han ej får det lugn och den vila och ro, som han har rätt att fordra.

För de anhöriga till en patient, som inte kan beräds plats på sjukhus och därför måste vårdas i hemmet, innebär platsbristen på våra sjukhus ibland oöverstigliga svårigheter. Det är sannerligen inte så lätt, när man vet hur svårt det är att kunna erhålla sköterskehjälp eller hemhjälp, exempelvis för två makar som båda är förvärvsarbetsande att ha en sjuk åldrig anhörig att ta hand om. Ofta är den enda utvägen att mannen eller hustrun får ta ledigt från sitt arbete för att kunna klara situationen. Det innebär stora ekonomiska uppoffringar, som inte för alla människor är lätta att bära.

Från militära sjukvårdsorgan har jag under hand inhämtat, att vid en approximativ beräkning totala antalet sjukvårdsplatser, som skulle kunna ställas till förfogande inom armén, flyget och marinen, skulle röra sig om cirka 1 200. Multiplicerar man detta tal med årets 360 dagar, kommer man fram till 432 000 vård dagar. Låt oss säga att vi med hänsyn till att siffrorna är approximativa reducerar dem så kraftigt som ned till 300 000 vård dagar, så är sannerligen ej heller detta ett föraktligt antal.

Jag kan inte komma ifrån, herr statsråd, att något *bestämt* måste göras för att hjälpa sjuka människor att få den sjukhusvård, som de behöver. Det kan inte vara annat än slöseri inom sjukvården att ha tomma sjukvårdsplatser stående så länge det finns sjuka män-

niskor, som behöver sjukhusvård. Det är ju i och för sig gott och väl att några formella hinder ej finns för överenskommelser i stil med dem som har försökts, men jag tror inte att man kommer så värst långt på den vägen — i varje fall kommer det att ta alltför lång tid — utan jag tror att enda möjligheten är att regeringen, om den nu anser frågan vara av vikt, via försvarsdepartementet tar initiativ till överenskommelser med alla de landsting, där förhållandena medger civil sjukvård på ett truppförbandssjukhus.

Jag tror, herr försvarsminister, att inga hinder, vare sig ekonomiska svårigheter, personalbrist eller sjukvårdsorganisatoriska synpunkter, är värre än att de på ett eller annat sätt kan lösas. Jag är också viss om att allmänheten skulle hälsa ett sådant initiativ med tillfredsställelse.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet NILSSON: Herr talman! Jag hade nyss, när jag lyssnade till fröken Wetterström, det intrycket att hon slog in öppna dörrar. Här har jag förklarat i mitt interpellationssvar att jag väl förstår de synpunkter, som har framlagts i interpellationen. Jag har vidare förklarat att vad på mig ankommer är jag beredd att medverka till att man skall försöka utnyttja de militära sjukhusen i den mån de inte är belagda av militär personal — jag måste i alla fall företräda försvarets intressen när det gäller förbandssjukhusen. Fröken Wetterström uppradar sedan en hel rad skäl för att man bör handla på det av henne önskade sättet. Det mesta av vad hon sagt kan jag utan vidare skriva under på. Jag har i själva verket i mitt interpellationssvar varit så tillmötesgående som jag rimligtvis kan vara, men det måste ändå vara så, att landstingen själva skall vara intresserade av dessa ting. Om behov föreligger bör väl landstingen begära att få utnyttja dessa förbandssjukhus, och

Svar på interpellation ang. redogörelse för möjligheterna att utnyttja truppförbands sjukhus för viss civil sjukvård.

i den mån så sker skall jag och försvarsdepartementet medverka till att avtal träffas.

Vad sedan beträffar det som inträffat på Gotland vill jag bara understrika, att vad man där inte har kunnat komma överens om är att landstinget skall betala två tredjedelar av de vårdkostnader, som landstinget har på sina egna sjukhus. I det avseendet, menar jag, måste man väl ändå göra det erkännandet, att man från försvarets sida har varit tillmötesgående. Men det har man inte låtit sig nöja med i Gotlands läns landsting.

Slutligen kan jag säga, att enligt vad jag har mig bekant, kommer statsrevisorerna att ta upp denna fråga, och då får vi anledning att återkomma.

Herr FAST: Herr talman! Jag har begärt ordet med anledning av att jag under åtskilliga år haft till uppgift att göra en översyn av de militära sjukhusen. Jag tror att denna fråga i interpellationsdebatten har fått alltför stora proportioner. Jag vill erinra om att i de sjukhus, som tillkommit under senare år efter nya ritningar, har antalet platser nedskurits ganska väsentligt i förhållande till de mycket stora truppförbandssjukhus, som tidigare funnits. Man har därvid baserat beräkningarna på undersökningar, som givetvis inte tagit sikte på den lägsta beläggningen utan på den beläggning, som under någon del av året kan äga rum.

Man får sålunda vid bedömningen av denna fråga ta hänsyn till alla de omständigheter, som försvarsministern har påpekat, såsom risk för epidemier inom ett regemente, ökning av manskaper, vissa perioder av osäkra förhållanden, då man kan bli tvingad till mobiliseringsanordningar o. d. Det kan sålunda inte bli fråga om ett permanent utnyttjande av dessa platser, utan motparten till staten måste alltid efter en överenskommelse om att utnyttja vissa

platser vara beredd att vid behov utrymma dem, och utrymma dem snabbt. Det är en av de svårigheter, som man här måste räkna med. Vi har haft förbindelser med staten i andra sammanhang rörande vissa epidemisjukhus, där man haft denna klausul om att utrymma dem i händelse av behov. Jag har varit med om en sådan utrymning, och jag vill säga att man är inte glad över att behöva upprepa detta alltför många gånger. Det gällde den gången kroniskt sjuka, och det gjorde kanske saken svårare.

Vidare vill jag fästa uppmärksamheten på att det här inte är fråga om A-sjukvård, utan det är fråga om vård som kan meddelas under enkla former, där verklig lasarettsvård inte behövs. Det är en sak som man i detta sammanhang måste ta hänsyn till.

Härtill kommer att truppförbandssjukhusen många gånger är så belägna, att redan deras läge utgör en betydande svårighet för att i varje fall i någon högre grad kunna utnyttja dem för civil sjukvård.

I den mån det finns verkligt behov måste jag för mitt vidkommande uttala min förvåning över att landstingen inte för länge sedan har vänt sig till försvarsdepartementet för att i större utsträckning få dessa sjukplatser utnyttjade. Om jag inte är fel underrättad får vi snart återkomma till denna fråga efter en undersökning, som företas i annat sammanhang, och då kanske vi har litet bättre utgångsläge för den fortsatta diskussionen i detta ärende.

Det finns nog ingenting att erinra emot att man försöker utnyttja dessa sjukplatser i större utsträckning, men jag varnar för en övertro på att man genom dylika anordningar skall kunna lösa de svårigheter, som sjukvården i dag har att kämpa med.

Fröken WETTERSTRÖM: Herr talman! Jag vill visst erkänna, att jag är

Svar på interpellation ang. tillämpningen av bestämmelserna om statsbidrag till skollovskolonier.

mycket tacksam för det svar försvarsministern givit. Jag tycker att frågan därigenom har blivit belyst på ett sätt, som är bra för den fortsatta behandlingen. Men när försvarsministern sedan säger, att det är landstingen, som måste ta initiativ till detta, menar jag, att detta är en så viktig sak, att man inte bör vänta på ett sådant initiativ. Därför tycker jag inte, att jag har slagit in öppna dörrar. Vad jag har efterlyst är ett initiativ från regeringshåll. Jag tror, att det skulle vara lyckligt, om ett sådant initiativ toges.

Herr Fast sade, att frågan hade givits för stora proportioner. Jag tycker nog snarare, att herr Fast här överdimensionerat de negativa sidorna, som skulle omöjliggöra ett sådant arrangemang. När det gäller alla de svårigheter som herr Fast radade upp, bl. a. att man måste ta hänsyn till exceptionella förhållanden under epidemier och sådant, så är det ju endast något som jag har nämnt. Det vet jag mycket väl, att man måste göra. Emellertid har man ofta möjligheter att flytta över folk till tillfälliga sjukhus inom militärområdet.

Jag tror trots allt, att detta är en ganska stor fråga. Det tyder bl. a. de siffror på, som jag har kunnat få fram. Det är ett ganska stort antal platser, som skulle kunna frigöras genom den ifrågasatta anordningen. Jag tillåter mig därför alltjämt hoppas, att frågan snarast möjligt skall kunna lösas tillfredsställande.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5.

Svar på interpellation ang. tillämpningen av bestämmelserna om statsbidrag till skollovskolonier.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **STRANG** erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Under

hänvisning till ett uttalande av folkskolestyrelsen i Eskilstuna har herr Wedén frågat, om jag ansett att de nuvarande tillämpningsföreskrifterna för statsbidrag till skollovskolonier brukas på ett sätt, som i en del fall onödigt begränsar det antal barn, som kan komma i åtnjutande av vistelse vid dessa kolonier. Interpellanten vill vidare veta, om jag vid jakande svar på denna fråga avser att vidta åtgärder för att åstadkomma en mindre stel utformning av dessa föreskrifter.

Då principerna för statsbidragsverksamheten när det gäller barnkolonier senast behandlades 1946 (prop. nr 233), uttalade föredragande statsrådet i anslutning till befolkningsutredningens förslag, att det statliga stödet borde syfta bl. a. till en erforderlig standardförbättring av befintliga anläggningar. Några erinringar mot detta uttalande gjordes inte av riksdagen, och de redan tidigare gällande riktlinjerna för bidragsverksamheten blev bestående.

I socialstyrelsens råd och anvisningar (1945: 26) för den statsunderstödda koloniverksamheten uttalas i fråga om utrymmesstandarden, att sovsalarna bör innehålla en luftkub av omkring 9 kubikmeter per barn; golvytan bör helst upptaga 3,6 kvadratmeter per barn.

Denna anvisning är resultatet av samråd mellan socialstyrelsen, medicinalstyrelsen, nationalföreningen mot tuberkulos m. fl. Det kan nämnas, att socialstyrelsen ursprungligen hade avsett att ange den önskvärda luftkuben till 7 kubikmeter. På medicinalstyrelsens uppmaning stannade man emellertid för 9 kubikmeter, vilket motsvarar 3,6 kvadratmeter golvyta per barn i sovsalarna. Då det inte rädde full enighet bland de medicinska experterna fick anvisningen den mjuka formulering som den otvivelaktigt har. I ett senare expertuttalande, i vilket medi-

Svar på interpellation ang. tillämpningen av bestämmelserna om statsbidrag till skolovskolonier.

cinalstyrelsen instämt, betecknas det av socialstyrelsen angivna måttet som »ett minimivärde, vilket absolut ej får underskridas».

Då det gäller bidrag ur allmänna arvsfonden till inrättande av nya kolonier tillämpas i stort sett den angivna normen. I fråga om driftbidrag till gamla kolonier har socialstyrelsen inte funnit det möjligt eller lämpligt att såsom villkor uppställa en utrymmesstandard som den nämnda. Vid många äldre kolonier har emellertid en viss minskning av beläggningen visat sig erforderlig. Om förhållandena i övrigt har varit tillfredsställande, har socialstyrelsen därvid godtagit en yta i sovrummen, som motsvarar ungefär 3 kvadratmeter per barn. Ingen kolonianordnare har omedelbart blivit vägrad statsbidrag *enbart* därför att beläggningen varit för hög. Kolonianordnarna får i förekommande fall vanligen en viss, ibland ganska lång tid på sig att ordna det så att platsantalet kan sänkas.

Socialstyrelsen uttalar med anledning av interpellationen, att den minskning av platsantalet vid barnkolonierna, som har ägt rum, har skett successivt och under ett i stort sett mycket gott samarbete mellan socialstyrelsen, länsstyrelserna, tjänsteläkarna och även kolonianordnarna. Minskningen har enligt styrelsens mening inneburit en i många sammanhang omvitnad, välbehövlig sanering av barnkolonierna med större trevnad och minskad infektionsfrekvens som följd.

För att ersätta de förlorade platserna har socialstyrelsen uppmuntrat kolonianordnarna att mera allmänt ta ut två grupper barn per sommar i stället för bara en. Jag kan nämna, att antalet koloniplatser under tiden 1946—1951 av olika skäl har minskat med närmare 1 400 till ungefär 28 200. Antalet kolonier har emellertid ökat, och i synnerhet har antalet barn som utnytt-

jat platserna ökat. Det är inte minst de nämnda dubblingarna som gjort, att antalet barn som kunna få plats på kolonierna har ökat med över 4 000 till cirka 38 600.

Socialstyrelsen har vidare på allt sätt verkat för en utveckling av feriebarnsverksamheten, till vilken som bekant statsbidrag också utgår numera. Den statsunderstödda feriebarnsverksamheten omfattade 1946 endast något över 2 000 barn för att 1951 ha passerat siffran 15 500 barn. Socialstyrelsen är övertygad om att feriebarnsverksamheten ännu har stora utvecklingsmöjligheter. Styrelsen anser vidare, att denna form för sommarvistelse ur barnens synpunkt är mycket överlägsen kollektivvården på barnkolonier.

Interpellationen grundar sig på vissa uppgifter rörande behandlingen av två statsbidragsärenden som berör Eskilstuna. Om den skrivelse från stadens folkskolestyrelse till stadsfullmäktige, som interpellanten citerat, är riktigt återgiven — och det har jag ingen anledning att betvivla — förefaller stadsfullmäktige i Eskilstuna att ha fått en i sak inte helt klaggörande framställning till underlag för sitt beslut i ärendet.

Enligt de uppgifter, som socialstyrelsen har lämnat rörande kolonien vid Njushammar, uppmärksammade länsstyrelsen 1948 att den genomsnittliga golvytan per barn i sovrummen var så liten som knappt 2,5 kvadratmeter. Statsbidrag utgick dock både 1948 och 1949 för hela platsantalet, men sistnämnda år uppmanade länsstyrelsen kolonianordnaren att minska barnantalet. 1950 medgav socialstyrelsen på länsstyrelsens tillstyrkan, att en stuga med plats för sex barn fick tas i anspråk vid kolonien, men det förutsattes att de nya platserna skulle avlasta den överbelagda kolonibyggnaden. En sådan avlastning skulle ha inneburit, att golvytan per barn i den

Svar på interpellation ang. tillämpningen av bestämmelserna om statsbidrag till skollovskolonier.

gamla byggnadens olika sovrum hade blivit något över respektive under tre kvadratmeter; man ställde sålunda kravet betydligt lägre än de önskvärda 3,6 kvadratmeterna. Då kolonianordnaren emellertid inte uppfyllde denna förutsättning utan 1950 begärde statsbidrag för det gamla platsantalet ökat med sex platser, var länsstyrelsen och socialstyrelsen eniga om att framställningen borde avslås. Sedan detta beslut överklagats fann Kungl. Maj:t skäligt, att statsbidrag beviljades för år 1950 med hänsyn till de svårigheter folkskolestyrelsen haft att det året ordna med sommarvistelse för de barn, som inte hade kunnat tas emot på kolonien om platsantalet minskats så som länsstyrelsen förutsatt. Kungl. Maj:t förutsatte dock att länsstyrelsens uppmaning framgent skulle beaktas. Även 1951 söktes statsbidrag utan att någon hänsyn tagits till de av Kungl. Maj:t och vederbörande myndigheter gjorda uttalandena. Ansökan avslogs, och anförda besvär lämnades utan åtgärd. 1952 är förhållandet fortfarande oförändrat. Socialstyrelsen har på nytt avslagit statsbidragsansökan.

Vad Åshornskolonien angår uppmärksammades överbeläggningen först 1950. Den genomsnittliga sovrumsytan för var och en av de 120 platserna vid kolonien är endast 2,34 kvadratmeter. Länsstyrelsens barnavårdsassistent rapporterade, att nyanskaffade sängar av normal längd och bredd inte hade fått plats i önskat antal i sovrummen; några äldre och smalare sängar hade för denskull behållits. Statsbidrag beviljades likväl för 1950 till det faktiska platsantalet, men socialstyrelsen meddelade, att statsbidrag för följande år inte skulle beviljas för fler barn än länsstyrelsen godkände. Sedermera meddelade länsstyrelsen att den kunde godkänna 96 platser, vilket skulle motsvara 2,9 kvadratmeters golvyta per barn. Både för 1951 och 1952 har statsbidrag

emellertid fortfarande sökts för 120 platser. 1951 beviljades trots detta statsbidrag, men endast för 96 platser. 1952 har ansökan avslagits.

Tvärtemot vad folkskolestyrelsen synes vilja göra gällande i sin skrivelse till stadsfullmäktige har sålunda en genomsnittlig golvyta i sovrummen av 3,6 kvadratmeter aldrig föreskrivits vare sig av socialstyrelsen eller av länsstyrelsen. De inspekterande och anslagsbeviljande myndigheterna har — liksom i ett fall Kungl. Maj:t — enligt min mening visat stort tålamod då det gällt att invänta kolonianordnarens åtgärder för att tillgodose tämligen blygsamma utrymmeskrav.

De anvisningar, som har utfärdats i anslutning till statsmakternas uttalanden i denna fråga, har såvitt jag kunnat finna fått en föredömligt tänjbar formulering. Min redogörelse torde ha visat, att även tillämpningen är odogmatisk. Ekilstuna stad tycks emellertid hålla fast vid utrymmesnormer, som ligger betydligt under vad våra främsta experter på området anser skäligt. Under sådana förhållanden förefaller det bäst överensstämma med riksdagens egna beslut i denna fråga, att staden tills vidare avstår från att söka statsbidrag för sin koloniverksamhet. Jag vill dock betona, att även om statsbidrag inte utgår har vederbörande myndigheter — i första hand länsstyrelsen — både rätt och plikt att i förekommande fall ingripa i syfte att tillse, att gällande bestämmelser respekteras och att barnen får en tillfredsställande vård.

I detta sammanhang vill jag understryka socialstyrelsens mening, att den s. k. feriebarnsverksamheten bör utbyggas så mycket som möjligt. Det är mycket glädjande, att allt fler hem i vårt land numera har både förmåga och vilja att ta emot främmande barn för en tids sommarvistelse i en lugn hemmiljö. Jag tror att denna form av

Svar på interpellation ang. tillämpningen av bestämmelserna om statsbidrag till skollovskolonier.

ferievistelse för många barn har avgjorda fördelar framför den kollektiva vården på kolonier; dessutom är den säkert billigare. Det är med stor tillfredsställelse jag konstaterar den fortsatta utvecklingen av denna verksamhet.

Även Eskilstuna stad skulle måhända kunna minska den hårda beläggningen på sina kolonier genom att ägna ökad uppmärksamhet åt feriebarnsverksamheten. Staden har i år sökt statsbidrag för 160 feriebar, motsvarande ungefär 3 promille av stadens folkmängd. Givetvis finns det städer, för vilka motsvarande tal skulle bli ännu lägre. Men som exempel på städer, som särskilt väl utnyttjat möjligheterna att placera barn i enskilda feriehem, kan jag nämna, att Örebro söker statsbidrag för ett antal feriebar, som motsvarar 15 promille av folkmängden. Motsvarande tal för Solna är 12 promille. Nacka stad har helt övergått från kolonier till feriehem och söker statsbidrag för nära 20 feriebar per 1 000 invånare. Jag tror att socialstyrelsen skulle inom ramen för sina resurser vara mycket positivt inställd till statsbidragsansökningar från Eskilstuna, om de i större utsträckning gällde feriebar och i något mindre utsträckning koloniplatser.

Härefter yttrade:

Herr WEDÉN: Herr talman! Jag tackar socialministern för svaret på interpellationen.

Min första fråga var ju, om socialministern ansåg, att de nuvarande föreskrifterna för skollovskolonier hade brukats på ett sätt, som onödigt begränsade antalet barn, som kan komma i åtnjutande av sommarvistelse i den formen. Något alldeles bestämt svar på den frågan har socialministern inte givit, men det är ändå tydligt att han menar att någon sådan onödig begränsning icke ägt rum.

Av de siffror socialministern här nämnt framgår, att antalet platser vid skollovskolonier har minskat med ungefär 5 procent under åren 1946—1951, men på grund av dubbling av det slag socialministern talade om har ändå ett ökat antal barn kunnat komma till kolonierna — en ökning med ungefär 12 procent — och dessutom har vi haft en mycket betydande ökning av feriebarnsverksamheten. Jag vill säga att jag är lika tillfredsställd med detta som socialministern.

Nu uttrycker socialministern, stödd på socialstyrelsens mening, den såvitt jag förstår mycket bestämda uppfattningen att feriebarnsverksamheten, dvs. sommarvistelse för barn i enskilda hem, är avgjort överlägsen kolonivistelse, och att den dessutom säkerligen är billigare. Det är klart, att om lämpliga hem för feriebar i tillräcklig utsträckning kan anskaffas, så förhåller det sig nog så, att den formen kan vara överlägsen. Men den stilla undran som jag vill framställa är: Kommer detta att fungera tillfredsställande i praktiken, om man i större omfattning skulle gå över från koloni- till feriebarnsverksamhet? Jag har åtminstone hos flera kommunalmän med lång erfarenhet funnit en ganska utpräglad tveksamhet på den punkten. Det är ju klart att stora krav måste ställas på de hem och på de människor, som skall ta hand om barnen, och stora krav måste också ställas på tillsynen av att skötseln av barnen i de enskilda fallen blir tillfredsställande. Dessa undersökningar och denna tillsyn måste ske i alla de enskilda fallen, och detta är naturligtvis en omfattande apparat. Jag kan därför inte utgå från som något alldeles givet, att feriebarnsverksamheten skulle bli billigare.

Men huvudfrågan här är ju, om det kommer att vara praktiskt möjligt att i tillräcklig omfattning finna lämpliga hem för feriebar. Socialministern

Svar på interpellation ang. tillämpningen av bestämmelserna om statsbidrag till skollovskolonier.

tycks emellertid redan vara färdig med sin uppfattning i det fallet, och han utdömer skollovskolonierna i jämförelse med feriebarnsverksamheten. Rent principiellt kan jag där ha samma mening som socialministern, men jag måste säga att jag ännu saknar tillräcklig praktisk erfarenhet för att kunna ge ett absolut säkert omdöme i frågan hur det kommer att utveckla sig in concreto, om man helt och hållet skulle gå vägen över feriebarnsverksamheten.

Frågan gäller ju emellertid nu inte bara vilken av dessa båda former som är den teoretiskt allra bästa och mest idealiska, utan frågan gäller ju också att under sommaren i så stor utsträckning som möjligt verkligen få ut barnen från de trånga gårdarnas stadskvalm till ett stärkande friluftsliv på landet. Det är klart att även sådana kommunalmän, som ofta beskylls för att vara konservativa — så som ibland även många meningsfränder till socialministern anses vara — utan vidare förstår, att det är bättre om barnen har två eller tre eller fyra eller fem kvadratdecimeter mera i sin sovsal, men de förstår också att det är bättre att man verkligen får ut barnen under somrarna än att ha dem kvar i staden. Jag vill bara för socialministern förklara, att det är den pressen och det kravet kommunerna har på sig och måste ta hänsyn till, och det är också det som mest har legat bakom min interpellation.

Det är givet, att om man har den principiella uppfattningen att feriebarnsverksamheten i praktiken kommer att fungera bra, även om den tillämpas i mycket större omfattning än nu, att det alltså är möjligt att genomföra den i en sådan mycket större omfattning — ja, då förefaller det ju vara konsekvent att inrikta sig på en successiv avveckling av koloniverksamheten. Om det är den tanken som föresvävar socialstyrelsen och socialminis-

tern, så är det naturligtvis bäst att säga det rent ut, ty då tror jag det blir nödvändigt att göra ytterligare grundliga utredningar, och att här ännu en gång ta upp en debatt om den principfrågan, som naturligtvis är viktig.

Den minskning av platsantalet vid kolonierna som skett kan naturligtvis ses som ett led i den politiken, och i så fall skulle onekligen en del av de inspekterande myndigheternas åtgärder bli mer förståeliga.

Jag delar socialministerns uppfattning, att i många fall har en standardförbättring i fråga om kolonierna varit befogad och nödvändig. Nu säger socialministern, att de gällande föreskrifterna fått en föredömligt tänjbar formulering. Jag skall inte tvista med honom om just den saken, men man kan ju också säga, att de i stort sett fått en onödigt detaljerad formulering. Men däremot kan jag ingalunda underlåta att motsäga herr socialministern när han hävdar, att tillämpningen i det stora hela skett odogmatiskt eller, som socialministern säger, under ett i stort sett mycket gott samarbete med kolonianordnarna. Orden kan ha olika valör, men socialministern kan inte vara ovetande om att i detta sammanhang förekommit åtskilligt gnissel. Jag vill understrika och för socialministern framhålla, att jag inte minst sedan interpellationen framställdes fått erfarit många spontana uttryck för den uppfattningen, att detta samarbete präglats av en så pass stor kitslighet och brist på förståelse för kolonianordnarnas svårigheter, att åtminstone jag tyvärr inte kan utesluta möjligheten av att detta negativt inverkat både på enskildas och föreningars offervilja i detta hänseende, ja kanske även i en del fall på de kommunala myndigheternas initiativ. Det är den saken, herr talman, som jag ser som det mest allvarliga i denna fråga, nämligen att man inte kan komma bort från att en

Svar på interpellation ang. tillämpningen av bestämmelserna om statsbidrag till skollovskolonier.

reaktion av denna art — i vart fall till någon del — ligger bakom minskningen i det faktiska antalet koloniplatser. Jag anser nog att socialministern skulle haft skäl att vara något mera bekymrad för dessa konsekvenser. Ty vad man än anser om riktlinjerna för framtiden i stort sett kommer väl ändå inom den närmast överblickbara tiden skollovskolonierna att vara av väsentlig betydelse för möjligheterna att få ut stadsbarnen till vistelse på landet under sommaren.

Sedan har herr socialministern varit vänlig nog att till närmare utredning ta upp de fall jag nämnde från Eskilstuna. Det är möjligt att min interpellation har varit något obalanserad i detta avseende, men jag nämnde dessa fall som en illustration till de frågor av mera allmän karaktär jag här diskuterat. Herr socialministern säger att folk skolstyrelsen i Eskilstuna inte givit en tillräckligt korrekt bild till stadsfullmäktige av vad som förevarit. Jag har talat med vederbörande, och det förhåller sig utan tvivel så, att den jämförelse med siffran 3,6 som gjorts beror på en oavsiktligt felaktig formulering. Men uppgiften om hur stor den påfordrade nedskärningen i antalet barn är liksom uppgiften om vederbörande provinsialläkares inställning är enligt de uppgifter jag fått mycket korrekta.

Nu påpekar socialministern, att den golvyta som funnits vid dessa kolonier har varit 2,5 kvadratmeter i sovsalarna per barn och i ett fall till och med 2,34. Man måste ju onekligen erkänna, att bakom fastställandet av siffran 2,34 ligger en oerhörd grad av energi och noggrannhet vid utförandet av allmänna värv. Men även på den punkten har jag talat med vederbörande i Eskilstuna, som dock envisats med att hävda, att även i det fallet skulle det röra sig om siffran 2,5. Jag vill emellertid inte driva den tvistefrågan för långt, ty i praktiken är den ju av mycket liten betydelse.

Men jag vill inskjuta innan jag går vidare, att dessa kolonier, som herr socialministern och jag här diskuterat, byggdes upp till en standard, som såvitt jag kan förstå var gällande norm på den tiden de kom till. Vi har också sedan dess skaffat kolonier som, om jag inte är felaktigt underrättad, har funnit nåd för de inspekterande myndigheternas ögon.

Socialministern säger att om Eskilstuna envisas med att hålla en avsevärt lägre utrymmesstandard, får väl staden avstå från att söka statsbidrag. Och han tillägger, med en aning av hot i stämman, att de inspekterande myndigheterna naturligtvis ändå måste se till att bestämmelserna följs. Jag skulle i detta sammanhang vilja rikta en vädjan till socialministern, att, innan någon mer tvångsmässig nedskärning av barnantalet kommer i fråga, de experter, vilkas auktoritet socialministern här åberopar, verkligen finge tillsammans med företrädare för de kommunala myndigheterna göra en grundlig genomgång av dessa kolonier och jämföra dem med sådana, som har accepterats och godkänts även för statsbidrag. Jag tror att en sådan jämförelse, trots den differens till de här diskuterade koloniernas nackdel som förefinnes i fråga om utrymme i sovsalar, kanske ändå skulle, när det gäller deras allmänna lämplighet för ändamålet, leda till ett sådant resultat att även dessa experter skulle bli villiga medge, att de kommunala myndigheterna inte saknade en rimlig grad av omdöme.

Socialministern ger oss rådet att i större utsträckning övergå till feriebarnsverksamhet. Det är klart att vi skall ta detta ad notam och försöka följa den linjen så gott vi kan. Jag vill dock påpeka att även på denna punkt kan föreliggande delade meningar i fråga om den relativa lättheten eller svårigheten att verkligen få tag på lämpliga hem och om hur man på ett något så

Svar på interpellation ang. tillämpningen av bestämmelserna om statsbidrag till skollovskolonier.

när smidigt sätt skall kunna se till — särskilt om verksamheten får stor omfattning — att barnen verkligen får en riktig skötsel.

Jag har inte på basis av det interpellationssvar socialministern givit kunnat ta en så bestämd ställning, som socialministern tydligen är beredd att göra, till frågan om feriebarnsverksamhet eller kolonier. Jag har emellertid den allmänna uppfattningen att under åtskillig tid ännu kommer kolonierna att spela en så stor roll, när det gäller att verkligen få ut stadsbarn på landet om somrarna, att jag beklagar, att socialministern härvidlag så starkt vill förfäktat den meningen, att allt som skett har varit bra.

Jag vidhåller, herr talman, den uppfattningen att åtskilligt på detta område kunde ha handlagts med större smidighet och större förståelse för de kommunala problemen.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **STRÅNG**: Herr talman! Herr Wedén säger i sitt anförande att motiveringen för att han framställer sin interpellation egentligen var, att han hade ett behov av att ge uttryck åt den uppfattningen, att kolonianordnarna av det centrala verket behandlades på ett sätt, som tydligen inte vann hans gillande. Jag har inte hört dessa klagomål från kolonianordnarna förut; de har burits fram till mig första gången genom herr Wedéns interpellation, och till dess jag får höra dem från andra håll får jag väl således inskränka mig till att konstatera, att klagomålen härstammar från herr Wedén.

När det sedan gäller min bedömning av herr Wedéns interpellation vill jag först understryka att jag inte tillhör dem, som har någon speciell övertro på att den rätta decimalen i fråga om vare sig luftkubik eller kvadratmeteryta är något så absolut eftersträfvansvärt. Då

jag studerat vad som förekommit i ärendet har jag emellertid bl. a. kunnat konstatera, hur exempelvis socialstyrelsen har anlagt en mer tolerant syn på frågan om både kvadratmeter och luftkubik än vad man från de läkarvetenskapliga och medicinska myndigheternas sida har gjort. Dessa senare **myndigheter har givetvis tagit större hänsyn till smittorisk—epidemier är ju tyvärr inte alldeles ovanliga inom koloniverksamheten.** Om således denna mer toleranta inställning stannar vid siffran 3,6 och man dessutom här varit benägen medge att statsbidrag finge lämnas, även om man kommer ned till ungefär 3 kvadratmeter, så har man däri, menar jag, en verifikation på att en viss tjänjar tillämpning har praktiserats och väl kommer att praktiseras i fortsättningen.

Om nu ifrågavarande verk — vilket för herr Wedén är lite förargligt — demonstrerat en sådan grad av noggrannhet i sin kontrollmätning, att man i dessa båda bestämda fall i fråga om golvytan kommit till respektive 2,5 och 2,34, så måste jag nog säga att man går över strecket för tolerans, därest man bara låter det hela gå vidare som om ingenting skulle ha hänt. I sådana här speciella fall får väl toleransen ta sig uttryck i att man först säger till vederbörande kolonianordnare, att ni har en koloni som inte är tillfredsställande i fråga om utrymmet; var vänliga och ändra detta till nästa år. Ni får dock i vanlig ordning edra bidrag.

Man har gjort detta i de berörda fallen men trots detta händer ingenting. Året därpå säger man detsamma. Ingenting händer. Om man då inte, för tredje året i följd, är beredd att låta bidragen utgå också i fortsättningen utan i stället påpekar, att här har en allvarlig hemställan gjorts under två år utan att leda till något resultat, då får man inte bli alltför överraskad om

Svar på interpellation ang. tillämpningen av bestämmelserna om statsbidrag till skollovskolonier.

det centrala verket förklarar att man inte längre kan lämna bidrag.

Jag tycker sålunda att man har en dubbel indikation på tolerans: dels när man visar att siffrorna och decimalerna inte är så sakrosankta och dels när man utan vidare fastställer en erforderlig övergångstid för att åstadkomma ett arrangemang som skall bli tillfredsställande.

Jag är vidare angelägen understryka, att jag tror att vi i dagens läge behöver både kolonier och feriehem. Men lika väl som jag kommit till den uppfattningen att ett gott fosterhem är att föredraga framför ett kollektivt barnhem — och där har jag en mycket bestämd uppfattning, herr Wedén — så tycker jag att man analogivis kommer fram till att ett gott feriehem är bättre än en barnkoloni. Det betyder naturligtvis inte, att jag här faller någon slags dom över feriekoloniverksamheten. Vi har omkring 38 000 barn på kolonierna, och vi har 15 000 barn ute i feriehemmen. Men märk väl, att bara från åren 1946 till 1951 har barnantalet på feriehemmen ökats från 2 000 till 15 500, vilket visar en ganska god inneboende livskraft för den linjen av feriebarnsverksamheten. Jag tror således att man inte skall se på detta så onyanserat som jag tycker det framgick av herr Wedéns slutsatser i hans sista anförande. Här är det således inte fråga om att döma ut koloniverksamheten, utan här är det, som herr Wedén mycket riktigt avslutningsvis anförde, fråga om att ge ett råd, i det här speciella fallet till Eskilstuna stad, nämligen att när det nu är som det är i dessa båda feriekolonier, försök då arbeta hårdare på den andra linjen och slussa ut de barn som behövs för att de bestående kolonierna skall kunna fylla kravet på utrymme sett ur statens och bidragsverksamhetens synpunkt.

Jag tror således inte att man behöver spetsa till det hela på det sätt som

herr Wedén gjorde. Jag har en känsla av att det kanske var en tillspetsning som måhända med flit tillrättalagts. Jag tror knappast, att en objektiv genomläsning av mitt interpellationsvarger anledning till detta. I dagens läge behöver vi båda verksamheterna, men jag kan obetingat ge det rådet till de svenska kommunalmännen att försöka arbeta på feriehemslinjen i största möjliga utsträckning.

Herr WEDÉN: Herr talman! Socialministern nämnde här vad de medicinska auktoriteterna ansåg erforderligt och underströk ännu en gång att de riktlinjer som uppdragits skett i samråd med dessa. Jag vill svara att just beträffande de här båda diskuterade fallen har de medicinska auktoriteter, vilkas uppgift det varit att övervaka kolonierna på platsen, inte haft någonting annat att säga än att de varit mycket bra, lämpliga för sitt ändamål och väl skötta.

Jag tror inte att jag uttryckte mig på det sättet att jag ville tillvita socialministern att alldeles ha utdömt koloniverksamheten. Jag sade bara att han utdömde den som en mindre tillfredsställande metod i jämförelse med feriebarnsverksamheten. Jag sade också att jag under förutsättning av att man verkligen kan finna ett tillräckligt antal hem och människor, som är beredda att ta hand om barnen, kunde vara med om den linjen. Men om vi nu har 38 000 barn på kolonierna och vidare 15 000 i denna feriebarnsverksamhet, där det alltså varit en mycket stark expansion under de sista åren, och vi förutsätter att vi vill fortsätta att utvidga denna verksamhet, då kommer vi fram till att vi kanske måste anskaffa hem för feriebarnt av storleksordningen 50 000, 60 000 eller 70 000, och då tror jag att problemet får sådana dimensioner att det blir svårt att klara det praktiskt och administrativt.

Svar på interpellation ang. tillämpningen av bestämmelserna om statsbidrag till skollovskolonier.

Sedan vill jag bara tillägga, herr talman, att när socialministern säger att han först genom min interpellation fått erfarenhet om att en del meningsskiljaktigheter förelegat mellan de inspekterande myndigheterna och kolonianordnarna, då måste jag säga att socialministern i detta avseende måtte ha levat i ett lufttomt rum.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet STRÄNG: Herr talman! Man kan naturligtvis ha delade meningar inom läkarvetenskapen. Jag betvivlar inte alls att de provinsiälläkare som tittat på kolonierna sagt: »All right, det må vara bra som det är.» Men bakgrunden till det hela har jag här i en promemoria, som jag inte skall betunga kammaren med att läsa upp, ty den är ganska lång och innehållsrik. Däri dokumenteras det av fyra professorer och en docent, vill jag minnas, synpunkter på luftkubik och golvyta, vilka sedermera i praktisk tillämpning icke kunnat hållas och som jag är den siste att vilja driva in absurdum. Det är klart, att man kan säga: »Om det nu var 2,5 eller 2,34 kvm golvyta, varför skulle inte det räcka till?» Men någonstans måste gränsen för tolerans fastställas, och det ger nog herr Wedén mig rätt i. Om man säger: »Varför skulle inte 2,5 och 2,34 vara tillräckligt?» så kan man ju fortsätta ännu längre. Men då är man inne på förhållanden, som vem som helst måste säga är alldeles omöjliga.

När det här rört sig om en tilldelning av golvyta, som enligt vad jag har blivit informerad om — och som inte har bestritts från herr Wedéns sida — har varit så pass snålt tilltagen, att man inte har kunnat placera in sådana sängar som man anser vara lämpliga för barnen utan får använda speciellt smala sängar för att få in dem i sovsalarna, så är det ju inte så särdeles roligt att efter två års var-

ningar sätta svampen på även det tredje året.

Det är ju möjligt att jag i det här avseendet har levt i ett lufttomt rum. Jag är glad över att herr Wedén gör sådana ansträngningar för att rummet skall bli fyllt med luft i fortsättningen.

Herr WEDÉN: Jag vidhåller nog fortfarande, herr talman, att det mått, som man skall mäta just dessa kolonier med, är 2,5, om vi nu skall vara noggranna.

Sedan vill jag tillägga, att det ju här är fråga om sommarkolonier och icke om barnhem. Dessa barn är ute om dagarna, leker, tumlar om och badar. De sover om nätterna ofta för öppna fönster med myggnät för. Jag är alldeles ense med socialministern om att man naturligtvis måste ha en lämplighetsgräns. Här kan man inte gå ned hur långt som helst. Jag har aldrig argumenterat på den linjen, utan jag har blott hävdad, att när de ansvariga läkarna, som övervakar hemmen ur medicinska och allmänna hygieniska synpunkter, är nöjda, kan det möjligen räcka även för de statliga myndigheterna.

Sedan vill jag inte alls ha denna interpellation gjord till en tvist om just dessa båda kolonier. Jag har framställt interpellationen därför att jag har känt en viss fruktan för att det sätt, varpå denna verksamhet övervakats, kan komma att leda till, som jag sade, en minskning i enskildas och föreningars offervilja och i kommunernas initiativ. Så länge vi behöver skollovskolonier i den utsträckning som vi faktiskt gör, tror jag detta skulle vara beklagligt.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6.

Föredrogos, men bordlades ånyo statsutskottets utlåtanden nr 224—233, bankoutskottets utlåtande och memorial

nr 35 och 36, första lagutskottets utlå-
tande nr 32 samt jordbruksutskottets
utlåtanen nr 55—57.

§ 7.

På förslag av herr talmannen beslöt
kammaren, att första lagutskottets utlå-
tande nr 32 och statsutskottets utlåtan-
den nr 230—233 skulle i nu nämnd
ordning uppföras främst bland två
gångar bordlagda ärenden å morgonda-
gens föredragningslista.

§ 8.

Anmäldes, att herr *Jonsson* i Skeds-
bygd avlämnat en av honom *m. fl.* un-

dertecknad motion, nr 710, i anledning
av Kungl. Maj:ts proposition, nr 253,
angående utlämnande av stödlån till
jordbrukare.

Denna motion hänvisades omedelbart
till jordbruksutskottet.

§ 9.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 5.20 em.

In fidem
Gunnar Britth.

Onsdagen den 10 december.

Kl. 10 fm.

§ 1.

Upplästes följande till kammaren in-
komna läkarintyg:

Riksdagsmannen Johan Olov Gave-
lin, född 1888, Malmberget, lider av
ryggskott i akut skede och är på grund
härv oförmögen till tjänstgöring fr.
o. m. den 8/12 1952 t. o. m. den 16/12
1952, vilket härmed på heder och sam-
vete intygas.

Med. mottagn. 8/12 1952.

Enar Andersson,
lasarettsläkare.

Kammaren beviljade herr Gavelin le-
dighet från riksdagsgöromålen från och
med den 8 till och med den 16 inne-
varande december.

§ 2.

Svar på fråga ang. utredningen rörande
arbete på s. k. obekvämt arbetstid.

Herr talmannen lämnade på begä-
ran ordet till

Chefen för civildepartementet, herr
statsrådet LINGMAN, som yttrade: Herr
talman! Fröken Wetterström har frågat,
när utredningen rörande arbete på obe-
kvämt arbetstid kommer att framlägga
sitt arbetsresultat.

Som svar härför får jag meddela, att
utredningen enligt vad jag under hand
inhämtat i stort sett har avslutat de
undersökningar, som avser arbetstagare
med reglerad arbetstid, och f. n. är
sysselsatt med att utarbete ett betän-
kande rörande denna del av utrednings-
uppdraget. Arbetet härmed har utred-
ningen beräknat kunna slutföra under
år 1953.

Härför anförde

Fröken WETTERSTRÖM: Herr tal-
man! Jag ber att få tacka herr stats-
rådet och chefen för civildepartemen-
tet för det svar som jag har fått.

Jag är glad över att höra, att åtmin-
stone en del av den undersökning som

Svar på interpellation i anledning av den förlust av vissa ekonomiska förmåner, som uppstått för förrådsvaktmästare, vilka överförts från civilmilitär till civil stat.

kommittén har att utföra beräknas vara slutförd i år. Det är ju här fråga om stora yrkesgrupper som har sitt arbete förlagt till obekvämtid: telefonister, telegrafister, post-, järnvägs- och lotspersonal m. fl., och dessa väntar naturligtvis med största intresse på det resultat utredningen skall komma till. Det provisorium, som riksdagen beslöt i våras om olika ersättningar i form av pengar för skilda yrkesgrupper med obekvämtid, innebär visserligen för de lägsta lönegrupperna en viss förbättring, som emellertid inte kan sägas vara helt tillfredsställande. Jag vet att åtminstone tjänstemän från 8 lönegraden och uppåt, speciellt kanske telefonister och telegrafister, skulle betydligt hellre önska få ersättning i form av tid.

Det återstår alltså ingenting annat än att avvakta utredningens resultat. Jag tillåter mig bara hoppas att det senare avsnitt som utredningen har att behandla, alltså undersökningar för arbetstagare med oreglerad arbetstid, kommer att slutföras snabbare än den första delen, som nu har tagit fyra år.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3.

Svar på interpellation i anledning av den förlust av vissa ekonomiska förmåner, som uppstått för förrådsvaktmästare, vilka överförts från civilmilitär till civil stat.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet LINGMAN, som yttrade: Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Mårtensson i Smedstorp i en till försvarsministern riktad interpellation frågat, om försvarsministern uppmärksammat den förlust av vissa ekonomiska förmåner, som uppstått för förrådsvaktmästare genom att de överförts från civilmilitär stat till civila

tjänster, och vidare om försvarsministern är villig att medverka till att förrådsvaktmästarna återföres till civilmilitär stat.

Då interpellationen berör frågor, som sammanhänger med den på min föredragning framlagda propositionen nr 107 till årets riksdag, torde det ankomma på mig att besvara interpellationen, och efter samråd med försvarsministern får jag anföra följande.

I nämnda proposition, vilken godkänts av riksdagen, föreslogs att beställning för förrådsvaktmästare vid försvaret i 12 lönegraden skulle flyttas upp till 13 lönegraden. I den till grund för propositionen liggande förhandlingsöverenskommelsen hade intagits en anmärkning av följande innehåll:

»Då lönegradsplaceringen för förrådsvaktmästare ansetts liksom hittills böra vara densamma som för förrådsförman, har uttalats att även arbetstidsförhållanden och tjänstebestämmelser böra ansluta sig till vad nu gäller för förrådsförman.»

Enligt vad 1949 års tjänsteförteckningskommitté har upplyst har denna anmärkning tillkommit på yrkande från personalhåll. Vederbörande personalförenings inställning till frågan var att dessa tjänstemän skulle vara civila.

Såsom i interpellationen har angetts har Kungl. Maj:t den 6 juni 1952 — på föredragning av försvarsministern — föreskrivit, att innehavare av beställningar för förrådsvaktmästare i 12 lönegraden från och med den 1 juli 1952 skall vara innehavare av civila tjänster för förrådsförman i 13 lönegraden. Beslutet tillkom efter överväganden inom försvarsdepartementet, varvid de skäl, som förebragtes för ett bibehållande av den civilmilitära anställningsformen, inte ansågs så vägande att de motiverade avsteg från den träffade överenskommelsen. Befogenhet att fatta beslut av angiven innebörd tillkommer Kungl. Maj:t enligt 13 § statens allmänna av-

Svar på interpellation i anledning av den förlust av vissa ekonomiska förmåner, som uppstått för förrådsvaktmästare, vilka överförts från civilmilitär till civil stat.

löningsreglemente, där det stadgas, att ordinarie beställningshavare vid försvaret är pliktig underkasta sig den förflyttning till bl. a. annan ordinarie befattning vid försvaret, som må beslutas av Kungl. Maj:t.

I interpellationen förklaras, att befattningshavarna genom detta beslut berövats vissa icke oväsentliga ekonomiska förmåner. Sålunda skulle de ha förlorat rätten att i tjänsten bära uniform och att av kronan till självkostnadspris inköpa sådan, rätten till viss tjänsteställning och rätten att använda militär veckoslutsbiljett. Det har emellertid genom att överföras till civila tjänster erhållit vissa andra förmåner, som från personalhåll uppenbarligen bedömts såsom mera värdefulla än de förmåner, som förlorats. Då ändringen i anställningsformen skett i samförstånd med vederbörande personalorganisation, torde ur personalsynpunkt anledning inte föreligga till omprövning av beslutet och ej heller av organisatoriska skäl har en omprövning ansetts påkallad.

Härefter anförde:

Herr MÅRTENSSON i Smedstorp: Herr talman! Jag ber att få tacka civilministern för att han besvarat min interpellation till försvarsministern, huruvida denne var villig medverka till att förrådsvaktmästarna återfördes till civilmilitär stat.

Statsrådet förklarar, att förrådsvaktmästarna genom att överföras till civil tjänst erhållit kompensation för de förmåner som de genom överföringen från civilmilitär stat förlorat. Statsrådet uppger icke i sitt svar, vilka förmåner som förrådsvaktmästarna i kompenserande syfte skulle ha fått. Från personalhåll har det för mig upplysts, att de förmåner som åsyftas skulle vara rätten att erhålla ersättning för övertidsarbete, vilket de såsom civilmilitära befattningshavare tidigare icke haft rätt till.

Det kan dock ifrågasättas, huruvida denna rätt till ersättning för övertidsarbete kan anses uppväga de ekonomiska förmåner som förrådsvaktmästarna förlorat.

Statsrådet förklarar vidare, att överföringen av förrådsvaktmästarna från civilmilitär till civil stat skett i samförstånd med vederbörande personalorganisation, varför ur personalsynpunkt någon anledning inte skulle föreligga till omprövning av Kungl. Maj:ts beslut. Det är emellertid uppenbart att överföringen från civilmilitär stat mottagits med viss oro bland befattningshavarna. Det är väl också naturligt att dessa ansett sig tryggare i sin civilmilitära anställningsform genom sin fullmakt.

Jag vill, herr talman, inte här gå in på frågan om Kungl. Maj:ts befogenheter att överflytta befattningshavare, som innehar fullmakt på sin tjänst, till annan stat. Det är en konstitutionell fråga, som närmast bör handläggas av konstitutionsutskottet.

Jag vill sluta med den reflexionen, att statsrådet i detta ärende borde ha införskaffat upplysningar om befattningshavarnas synpunkter på frågan om överflyttningen innan Kungl. Maj:t fattade beslut. Den irritation som beslutet har väckt skulle då säkerligen ha kunnat undvikas.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet LINGMAN: Herr talman! Till den sista anmärkningen som herr Mårtensson anförde vill jag bara säga, att vi har skaffat uppgifter från personalföreningen, som har stått för den förhandlingsöverenskommelse jag här har refererat. Tyvärr kan det inom personalföreningar finnas vissa medlemmar som är missnöjda, men vi kan inte vända oss till varje medlem utan får rikta oss till de organisationer som företräder medlemmarna, och det är vad vi har gjort i detta fall.

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.; tillika svar på interpellation angående tillsättningen av tjänster, som uppflyttats i högre lönegrad.

Herr MÅRTENSSON i Smedstorp: Herr talman! Jag har inte avsett att rikta klander vare sig mot statsrådet eller mot personalorganisationerna för deras ställningstaganden till föreliggande spörsmål. Det är emellertid uppenbart att det föreligger delade meningar om denna fråga inom organisationerna. Jag kan i alla fall inte underlåta att understryka, att Kungl. Maj:t inte därigenom kan komma ifrån sin skyldighet och sitt ansvar att på bästa sätt trygga befattningshavarnas intressen.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4.

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 kap. 3 § och 4 kap. 3 § rättegångsbalken.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 5.

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.; tillika svar på interpellation angående tillsättningen av tjänster, som uppflyttats i högre lönegrad.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 230, i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner angående lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet Lingman, hade tillkännagivit, att han hade för avsikt att i samband med behandlingen av detta ärende besvara herr Kylings interpellation angående åstadkommande av en enhetlig praxis i fråga om tillsättning av tjänster, som uppflyttats i högre lönegrad.

I propositionen nr 241 hade Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över civilärenden för den 23 oktober 1952, före-

slagit riksdagen att dels godkänna i vid nämnda statsrådsprotokoll fogade bilagor intagna förslag rörande lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m., dels ock bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med vad i statsrådsprotokollet anförts vidtaga erforderliga åtgärder för förslagets genomförande.

I propositionen nr 251 hade Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över civilärenden för den 6 november 1952, föreslagit riksdagen att dels godkänna i vid sistnämnda statsrådsprotokoll fogade bilagor intagna förslag rörande lönegradsplacering för vissa tjänster m. m., dels godkänna i statsrådsprotokollet förordad utbyte av en ämnesläroartjänst vid fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala i lönegrad Ca 26 mot en adjunktstjänst i lönegrad Ca 29, dels ock bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med vad i statsrådsprotokollet anförts vidtaga erforderliga åtgärder för förslagets genomförande.

I propositionen nr 241 hade underställt riksdagens prövning dels en av 1949 års tjänsteförteckningskommitté den 4 oktober 1952 med Statstjänarkartellen, Statstjänstemännens riksförbund, Sveriges akademikers centralorganisation och Tjänstemännens centralorganisation träffad överenskommelse angående lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m., dels en av kommittén den 13 oktober 1952 med Statstjänarkartellen träffad överenskommelse angående viss sjukvårds- och ekonomipersonal. I propositionen nr 251 hade underställt riksdagens prövning en av kommittén med vederbörande personalorganisationer den 6 november 1952 träffad överenskommelse angående lönegradsplaceringen för vissa tjänster vid krigsmaterielverket, arbetsmarknadsstyrelsen och den offentliga arbets-

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.; tillika svar på interpellation ang. tillsättningen av tjänster, som uppflyttats i högre lönegrad.

förmedlingen samt skogsvårdsstyrelserna.

I samband med propositionerna hade utskottet behandlat ett flertal i anledning av desamma väckta motioner.

Utskottet hemställde,

1. att motionerna I: 532 och II: 697 icke måtte av riksdagen bifallas;
2. att motionerna I: 514 och II: 680 icke måtte av riksdagen bifallas;
3. att motionerna I: 515 och II: 681, i vad avsåge avdelningsföreståndare vid statens växtskyddsanstalt, icke måtte av riksdagen bifallas;
4. att motionerna I: 516 och II: 679 icke måtte av riksdagen bifallas;
5. att motionerna I: 519 och II: 704 icke måtte av riksdagen bifallas;
6. att motionerna I: 523 och II: 690 icke måtte av riksdagen bifallas;
7. att motionerna I: 524 och II: 689 icke måtte av riksdagen bifallas;
8. att motionerna I: 525 och II: 700 icke måtte av riksdagen bifallas;
9. att motionerna I: 529 och II: 695 icke måtte av riksdagen bifallas;
10. att motionerna I: 533 och II: 703 icke måtte av riksdagen bifallas;
11. att motionen II: 688 icke måtte av riksdagen bifallas;
12. att motionen II: 692 icke måtte av riksdagen bifallas;
13. att motionen II: 702 icke måtte av riksdagen bifallas;
14. att motionerna I: 520 och II: 683, I: 531 och II: 696 samt II: 687 icke måtte av riksdagen bifallas;
15. att motionerna I: 530 och II: 693 icke måtte av riksdagen bifallas;
16. att motionen II: 677 icke måtte av riksdagen bifallas;
17. att motionerna I: 526 och II: 699 icke måtte av riksdagen bifallas;
18. att motionen I: 536 icke måtte av riksdagen bifallas;
19. att motionerna I: 527 och II: 691 icke måtte av riksdagen bifallas;
20. att motionerna I: 515 och II: 681,

i vad de icke behandlats under 3., icke måtte av riksdagen bifallas;

21. att motionerna I: 513 och II: 676 icke måtte av riksdagen bifallas;

22. att motionen II: 685 icke måtte av riksdagen bifallas;

23. att motionerna I: 518 och II: 684 icke måtte av riksdagen bifallas;

24. att motionerna I: 535 och II: 701 icke måtte av riksdagen bifallas;

25. att motionerna I: 534 och II: 698 icke måtte av riksdagen bifallas;

26. att motionerna I: 528 och II: 694 icke måtte av riksdagen bifallas;

27. att motionerna I: 521 och II: 682 icke måtte av riksdagen bifallas;

28. att motionerna I: 517 och II: 678 icke måtte av riksdagen bifallas;

29. beträffande propositionen nr 241 att riksdagen måtte

a) godkänna de i bilagor till statsrådsprotokollet över civilärenden för den 23 oktober 1952 intagna förslagen rörande lönegradsplacering för vissa tjänster m. m.,

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med vad i nämnda statsrådsprotokoll anfördes vidtagna erforderliga åtgärder för förslagens genomförande;

30. beträffande propositionen nr 251 att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen I: 537

a) godkänna de i bilagor till statsrådsprotokollet över civilärenden för den 6 november 1952 intagna förslagen rörande lönegradsplacering för vissa tjänster m. m.,

b) godkänna det i nämnda statsrådsprotokoll förordade utbytet av en ämneslärtjänst vid fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala i lönegrad Ca 26 mot en adjunktstjänst i lönegrad Ca 29,

c) bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med vad i nämnda statsrådsprotokoll anfördes vidtagna erforderliga åtgärder för förslagens genomförande.

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.; tillika svar på interpellation ang. tillsättningen av tjänster, som uppflyttats i högre lönegrad.

Vid utlåtandet hade fogats ett flertal reservationer.

I de likalydande motionerna I: 532 av herr *Karl Persson* och II: 697 av herrar *Rubbestad* och *Onsjö* hade hemställts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 241 samt besluta omprövning av berörda lönefrågor.

Utskottet hemställde, som ovan framgår, i punkten 1, att nämnda motioner ej måtte av riksdagen bifallas.

I en av herr *Rubbestad* avgiven med 1) betecknad reservation hade yrkats, att utskottet i punkten 1. bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 532 och II: 697 hos Kungl. Maj:t hemställa om omprövning av de lönefrågor, som berördes i propositionen nr 241.

I motionen II: 677 av herr *Lundberg* hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att hos Kungl. Maj:t hemställa om en skyndsam utredning om länsbostadsnämndernas avskaffande samt de organisatoriska åtgärder som därav kunde anses behövliga och till riksdagen inkomma med de förslag, som av utredningen kunde föränledas, samt att i avsaknad på denna utredning avslå Kungl. Maj:ts förslag om lönegradsuppflyttning för länsbostadsnämndernas tjänstemän.

Utskottet hemställde, som förut nämnts, i punkten 16, att motionen II: 677 icke måtte av riksdagen bifallas.

I de likalydande motionerna I: 513 av herr *Tjällgren m. fl.* och II: 676 av herr förste vice talmannen *Skoglund m. fl.* hade hemställts, att riksdagen måtte vidtaga sådan ändring av Kungl. Maj:ts förslag, att lönegradsplaceringen för hushållningssällskapens sekreterare och lantbruksdirektörerna bleve lika eller, därest en sådan ändring icke skulle kunna genomföras, att riksdagen måtte uttala sig för att lönegradsplaceringen för sällskapens sekreterare skulle underkastas förnyad prövning.

Såsom ovan anmärkts hemställde utskottet, i punkten 21, att motionerna I: 513 och II: 676 icke måtte av riksdagen bifallas.

I en med 4) betecknad reservation hade herrar *Bergh*, *Staxäng* och *Birke* förklarat sig anse, att utskottet i anledning av motionerna I: 513 och II: 676 bort tillstyrka en omprövning av lönegradsplaceringen för hushållningssällskapens sekreterare och i enlighet därmed i punkten 21 hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 513 och II: 676 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva tillkänna vad reservanternas anför.

I motionen II: 685 av herr *Andersson* i *Dunker* hade hemställts, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t hemställa om förnyad omprövning angående lönegradsplaceringen för hushållningssällskapens kamrerare.

Utskottet hemställde, som ovan framgår, i punkten 22, att motionen II: 685 icke måtte av riksdagen bifallas.

Utskottet hade i motiveringen (s. 9 i det tryckta utlåtandet) gjort följande uttalande:

»Sådant det nu ifrågavarande förhandlingsresultatet föreligger innefattar det ett antal lönefrågor, som längre eller kortare tid väntat på sin lösning. Utskottet anser sig inte kunna motsätta sig att de träffade överenskommelserna godkännes av riksdagen. Enligt utskottets mening hade det emellertid varit önskvärt om samtliga lönefrågor blivit föremål för riksdagens prövning i ett sammanhang. Utskottet förutsätter att detta blir fallet om eventuellt mera omfattande lönegradsfrågor blir aktuella i framtiden.»

I en med 2) betecknad reservation hade fröken *Andersson*, herrar *Leander*, *Sundelin*, *Einar Persson*, *Svensson* i *Ljungskile*, *Lindholm* och *Staxäng*, fröken *Elmén* samt herrar *Svensson* i *Alingsås* och *Nihlfors* föreslagit, att

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.; tillika svar på interpellation ang. tillsättningen av tjänster, som uppflyttats i högre lönegrad.

nämnda uttalande skulle ha följande lydelse:

»Sådant det nu ifrågavarande förhandlingsresultatet föreligger innefattar det ett stort antal lönefrågor, som längre eller kortare tid väntat på sin lösning. Utskottet anser förhandlingsresultatet vara ur statsverkets synpunkt i det hela godtagbart. Utskottet tillstyrker därför att de träffade överenskommelserna godkännes av riksdagen.»

Utskottet hade vidare (s. 10) yttrat följande:

»I anslutning till vad utskottet nyss anfört rörande det föreliggande förhandlingsresultatet såsom sådant anser sig utskottet icke böra tillstyrka de yrkanden som i flertalet motioner framställts angående höjd löneställning för vissa tjänster eller grupper av tjänster. Ett avsteg från de träffade förhandlingsöverenskommelserna skulle givetvis menligt påverka det å statens vägnar förhandlande organets fortsatta arbete och bör följaktligen icke komma i fråga utan mycket starka skäl. Å andra sidan framföres i vissa motioner synpunkter, som enligt utskottets mening icke kan frångämmas beaktande. Utskottet vill framhålla att, därest framdeles skäl anses föreligga för jämkning i lönegradsplaceringen av vissa tjänster eller viss grupp av tjänster, frågan härom kan prövas i vanlig ordning i samband med den årliga anslagsbehandlingen.»

Herrar *Karl Andersson, Gustaf Karlsson, Mårtensson* i Uddevalla och *Rubbestad* hade i en med 3) betecknad reservation yrkat, att sista meningen i detta uttalande skulle utgå.

I utskottets motivering förekom jämväl (s. 14) ett uttalande av följande lydelse:

»Beträffande *skogsvårdsstyrelserna* (bil. A: 125) yrkas i motionerna I: 518 och II: 684 betydande lönegradshöjningar för förste skogsvårdsmästare (f. n. förste länsskogvaktare), skogs-

vårdsmästare (f. n. länsskogvaktare) och biträdande skogsvårdsmästare (f. n. biträdande länsskogvaktare). Utskottet vill i anledning av den i motionerna gjorda jämförelsen med vägmästarnas löneställning erinra, att vägmästarna redan nu har högre löneställning än länsskogvaktarna. Detta tar sig uttryck dels i lönegradsplaceringen (17 resp. 16 lönegraden), dels i att vägmästarna utöver lön åtnjuter provisorisk avlöningsförstärkning med 50 kronor för månad. Då enligt vad utskottet inhämtat frågan om länsskogvaktarnas lönegradsplacering utgjort ett väsentligt led i den träffade förhandlingsöverenskommelsen, har utskottet ansett sig böra tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag. I fråga om tjänstebenanämningar hänvisar utskottet till det tidigare anförda.»

I anslutning till detta uttalande av utskottet hade avgivits en med 5) betecknad reservation av herrar *Bergh, Staxäng*, fröken *Elmén* samt herrar *Birke* och *Nihlfors*, vilka i anledning av motionerna I: 518 och II: 684 ansett, att näst sista meningen i utskottets nämnda yttrande bort ha följande lydelse:

»Då enligt vad utskottet inhämtat frågan om länsskogvaktarnas lönegradsplacering utgjort ett väsentligt led i den träffade förhandlingsöverenskommelsen, har utskottet — även om skäl enligt utskottets mening icke saknats för en något högre lönegradsplacering — ansett sig böra tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag.»

Utskottet hade vidare i motiveringen (s. 15) yttrat:

»I fråga om *domänverket* (bil. A: 179) innebär Kungl. Maj:ts förslag, att tjänsten som kronojägare uppflyttas från 16 till 17 lönegraden. I motionerna I: 517 och II: 678 yrkas, att kronojägarna placeras i 20 lönegraden eller, alternativt, att frågan om deras lönegradsplacering snarast upptages till förnyad prövning. Denna lönegradsfråga befinner sig i samma läge som den ovan under skogs-

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.; tillika svar på interpellation ang. tillsättningen av tjänster, som uppflyttats i högre lönegrad.

vårdsstyrelserna behandlade angående läns-skogvaktarna även i det hänseendet att den föreslagna lönegradsplaceringen ingått som ett väsentligt led i förhandlingsöverenskommelsen. I enlighet med sin allmänna inställning har utskottet icke ansett skäl föreligga att tillstyrka det i motionerna framställda yrkandet.»

I en av herrar *Bergh* och *Staxäng*, fröken *Elmén* samt herrar *Birke* och *Nihlfors* avgiven, med 6) betecknad reservation hade i anledning av motionerna I: 517 och II: 678 yrkats, att sista meningen i detta uttalande skulle ha följande lydelse:

»Även om skäl enligt utskottets mening icke saknats för en något högre lönegradsplacering har utskottet ansett sig böra tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag.»

Beträffande arbetsmarknadsstyrelsen hade utskottet i motiveringen (s. 15) yttrat följande:

»Beträffande arbetsmarknadsstyrelsen vill utskottet framhålla, att utskottet förutsätter att Kungl. Maj:t tager under omprövning, om inte en av byrådirektörstjänsterna i Ca 31 kan vid uppkommande vakans indragas.»

Fröken *Andersson*, herrar *Leander*, *Sundelin* och *Einar Persson*, fru *Lindström*, herrar *Svensson* i Ljungskile, *Lindholm* och *Staxäng*, fröken *Elmén* samt herrar *Svensson* i Alingsås och *Nihlfors* hade i en med 7) betecknad reservation hemställt, att detta stycke måtte utgå.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr RUBBESTAD: Herr talman! Den fråga som vi nu har att behandla är en ganska stor fråga. Den berör lönesättningen för omkring 27 000 tjänstemän, och de löneuppflyttningar som föreslås är i vissa fall av synnerligen genomgripande art.

Då tjänsteförteckningsrevisionen till-

sattes, tänkte man att den skulle syfta till att placera upp de lägsta tjänsterna, men man tänkte sig inte att det skulle vara en höjning över hela linjen. Med det förslag som är framlagt i Kungl. Maj:ts proposition nr 241 har det blivit en så gott som generell lönehöjning. Av de cirka 25 000 tjänster som där föreslagits till uppflyttning är det — om man bortser från sjukvårdspersonalen — endast omkring 3 000 som inte har höjts under det att alla de andra har uppflyttats, i vissa fall sex lönegrader, detta trots att lönen för dessa tjänster redan i våras förbättrades med belopp från 2 000 och upp till 3 500 kronor.

Det är klart att man måste ställa sig betänksam i nuvarande tidsläge inför en sådan sak. Vi står ju nu inför uppgörelser på den allmänna löne marknaden, och det är självklart att arbetare litet varstans inom de olika industrierna tycker det är märkvärdigt att staten skall gå före med att pressa upp lönerna under det att på den privata löne marknaden till och med försök att behålla de nuvarande lönerna möter synnerligen starkt motstånd. Under sådana omständigheter tycker jag nog att man borde ta sig en funderare huruvida det verkligen kan vara rimligt att i nuvarande läge gå in för denna betydande höjning av dessa statstjänstemäns löner, särskilt som det här i flertalet fall rör mycket väl betalda statstjänstemannagrupper. En mycket stor del av dem som här förekommer har i genomsnitt mellan 20 000 och 30 000 kronor i inkomst.

Vi har också lagt märke till att denna proposition har föranlett en mängd motioner. Inte mindre än 51 motioner har avlämnats i anledning av den kungl. propositionen. Det underliga är, att av dessa syftar inte mindre än 41 stycken till ytterligare höjningar, och endast tre vill ha sänkning i det kungl. förslaget.

Utskottets behandling av de olika mo-

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.; tillika svar på interpellation ang. tillsättningen av tjänster, som uppflyttats i högre lönegrad.

tionerna har gett till resultat, att inte en enda motion har vunnit bifall. Alla har avstyrkts, trots att utskottet i många fall uttalat sitt gillande av de synpunkter, som framföres i de olika motionerna. Men man har velat göra gällande, att här är ett avtal, en uppgörelse träffad mellan å ena sidan civildepartementet och tjänsteförteckningskommittén och å andra sidan organisationer, företrädande de olika tjänstemannagrupperna. När utskottet har denna inställning att det inte går att göra någonting, har jag svårt att förstå den, och jag vill ställa den frågan, om det kan vara någon mening att man på detta sätt framlägger en proposition. I propositionen är det ändå sagt, att detta förslag är framlagt för riksdagen till prövning, alltså till prövning i varje enskilt fall, där riksdagen bör kunna ha rätt att säga sin mening.

Jag har inte förbisett att departementschefen har uttalat, att detta förslag bör ses som en helhet och alltså antas oförändrat eller också förkastas. Detta uttalande tycker jag är litet orimligt, om det är meningen att riksdagen skall ha rätt att rucka på vissa olika inplaceringar.

Jag skall peka på en del av dessa löneplaceringar, som här är företagna och som man måste rikta kritik emot. Jag kan t. ex. börja med länsarkitekterna. De har nu föreslagits att bli uppflyttade från lönegrad 9 på löneplan 2 till lönegrad 13. Det innebär en förbättring på mellan 4 000 och 5 000 kronor. På denna punkt har till och med statsrådet ansett, att det är litet betänkligt med en dylik kraftig uppflyttning, särskilt med hänsyn till den ur pensionssynpunkt förmånliga anställningsformen. Utskottet säger att det för sin del delar denna uppfattning och ställer sig tveksamt till förslaget i denna del. Men utskottet ryggar ändå inte tillbaka utan går in för att bifalla detta trots den uttalade betänksamheten.

Samma förhållande finner man om man går till lantbruksdirektörerna. De är nu föreslagna att flyttas upp till 34 lönegraden. Det finns motioner, som anser att detta är för högt och att tjänsten borde flyttas ned åtminstone till 33 lönegraden för att därigenom få likhet med hushållningssällskapens sekreterare. På den punkten säger utskottet: »Det vill förefalla utskottet som om den föreslagna löneskillnaden på två lönegrader är väl stor i förhållande till arbetsuppgifter och tjänsteställning samt att en placering av lantbruksdirektörerna i 33 lönegraden hade inneburit en mera tillfredsställande lösning.» Men trots detta mycket klara uttalande vågar utskottet inte på något som helst sätt rucka på det kungl. förslaget. Jag måste säga att jag tycker det är rätt underligt, att majoriteten i riksdagens statsutskott på detta sätt avsägar sig rätten att säga sin mening i en så pass viktig fråga, som den som dessa lönegradsplaceringar ändå är.

Det finns en hel mängd andra saker, som kan kritiseras i detta sammanhang. Jag kan t. ex. ta bostadsdirektörerna, som nu flyttas upp två lönegrader, trots att deras lönegradsplacering redan nu torde vara relativt hög med hänsyn till de krav man ställer på deras kvalifikationer och de arbetsuppgifter de har. Man kan rikta samma kritik beträffande kamrerarna i lantbruksnämnderna. Dessa föreslås bli uppflyttade två lönegrader till 27 lönegraden, trots att vissa kamrerare i hushållningssällskap enligt förslaget blir placerade i 25 lönegraden i de allra största sällskapen under det att flertalet står kvar i 23 lönegraden. Dessa har allesammans i stort sett samma utbildning och samma arbetsuppgifter.

Vi har laboratorstjänsterna vid veterinärhögskolan. Dessa flyttades i våras upp från 29 lönegraden till 33, men trots att de i våras flyttades upp fyra lönegrader föreslås här en ytterligare

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.; tillika svar på interpellation ang. tillsättningen av tjänster, som uppflyttats i högre lönegrad.

höjning till 34 lönegraden. Och inte nog med det, utan här har man en markant skillnad gent emot andra laboratorstjänster. Vi har t. ex. vid veterinärmedicinska anstalten sex sådana laboratorstjänster, och dessa får stå i 31 lönegraden, trots att man ursprungligen har ansett och alltjämt borde kunna anse, att utbildningskravet för dessa laboratorer är precis detsamma vare sig de tjänstgör vid veterinärhögskolan eller veterinärmedicinska anstalten. Deras arbetsuppgifter är precis desamma, och följaktligen borde de placeras lika, men här ställer man dessa vid veterinärmedicinska anstalten i 31 lönegraden men vid veterinärhögskolan i 34 lönegraden.

Man skulle kunna räkna upp fall efter fall, där det inte är rimligt med den lönegradsplacering som här är föreslagen. Jag vill göra gällande att jag har åtskillig erfarenhet beträffande lönegradsplaceringar. Jag har tjänstgjort i många olika lönekommittéer sedan 1936, där vi noga har gått igenom vilka utbildningskrav som ställs på de olika befattningshavarna och vilka arbetsuppgifter de har att fylla, och jag vågar påstå, att här är ingen rättvisa skipad i det förslag som föreligger. Jag förstår att så måste bli förhållandet när man gått in för detta nya system, att det skall vara förhandlingar mellan olika parter och denna tjänsteförteckningskommitté. Det är klart att den ena parten kanske har mycket skickliga förhandlare, som är hårda, driver sin linje till det yttersta, och detta medför att den gruppen kanske kommer i ett bättre läge än den andra, under det att de, som har mindre dugande företrädare och kanske en mindre organisation, inte blir så väl tillgodosedda. Hela detta förfarande visar, tycker jag, att man måste gå in på en helt annan linje när det gäller placering av tjänster i de olika lönegraderna, där man mer får ta hänsyn till de olika utbildnings

krav som ställs på tjänsterna och dessutom ta hänsyn till de olika arbetsuppgifterna. Det är den enda riktiga placeringsgången enligt min mening, och vi får aldrig någon rättvisa genom dessa förhandlingar på det sätt som här föreligger.

Jag skulle därför vilja vädja till civilministern, att han tar sig en funderare, om vi inte borde komma fram till ett annat förhållande, framför allt ur den synpunkten att inte riksdagens beslutanderätt på ett tidigt stadium skall undanryckas. I alla andra fall när det gällt löne regleringar har ju kommittéer varit tillsatta, i regel av olika partiernas representanter, som efter prövning kommit fram till ett visst förslag, där sedan myndigheter och andra fått fälla sitt omdöme om placeringen. Vi har ju två särskilda organ här i landet, som är mycket dugande när det gäller att bedöma inplacering i olika lönegrader. Jag tänker på statens lönenämnd och på statskontoret, som, såvitt jag kunnat finna av den nu föreliggande propositionen, inte alls blivit hörda. Många verksamheter har inte heller kunnat göra sin röst hörd vare sig det gällt antalet eller behovet av de tjänster det nu är fråga om. Enligt min mening är det nödvändigt, att statsrådet försöker finna en annan form för en lämplig avvägning av lönegradsplaceringarna, än den nu föreliggande.

Om man sedan ser på hur det föreliggande förslaget skall genomföras, finner man, att en del befattningshavare skall komma i åtnjutande av de högre lönerna från och med den 1 juli i år, under det att många andra skall få den avsedda höjningen först från och med den 1 januari nästkommande år. Ikraftträdandet sker således vid olika tidpunkter. Det är självklart, att retroaktiviteten medför en mängd besvärigheter beträffande tillgodoräkandet, vilket också är utskottets mening. Detta säger i anledning av min motion, i vil-

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.; tillika svar på interpellation ang. tillsättningen av tjänster, som uppflyttats i högre lönegrad.

ken jag framhållit dessa synpunkter, att motionärernas påpekande, att den ifrågasatta retroaktiva tillämpningen kommer att medföra olägenheter har visst fog för sig. Utskottet har emellertid ändå inte kunnat rucka det minsta på Kungl. Maj:ts förslag. Jag tycker, att detta är ganska underligt, då utskottet självt är medvetet om, att det inte är något lämpligt förfarande som har förordats i propositionen. Jag tror, herr talman, att om man skall få någon ordning och reda i dessa förhållanden, det enda riktiga är att företaga en förnyad omprövning av det föreliggande förslaget i dess helhet. Då är det möjligt att åstadkomma en rättvisare lönegradsplacering. Vissa befattningshavare kommer då säkerligen att flyttas ned i lönehänseende medan andra kanske flyttas upp. Jag tror, att riksdagen gör klokt i att nu avslå den kungl. propositionen och istället gå in för en förnyad omprövning av hela lönesystemet. Det är detta som är innebörden i min reservation till vilken jag, herr talman, med det anförda får yrka bifall.

Herr LUNDBERG: Herr talman! Vid genomläsandet av den föreliggande propositionen får man en känsla av att man vad gäller statstjänsterna inte har uppmärksammat den diskussion som försiggått angående den solidariska lönepolitiken. Propositionen synes vara mer frikostig när det gäller de högre tjänsterna än när det gäller de lägre. I stället för att minska gapet mellan de högst och de lägst betalda har man vidgat det. Det förefaller som om man vid diskussionen om de olika tjänsterna varit mer benägen att betala lön för titeln än för arbetsprestationen. Utvecklingen tycks visa hän mot att man vid vissa lönegradsplaceringar förändrar tjänstetiteln men inte arbetsuppgiften och i samband därmed åstadkommer en höjning av lönegraden. Jag tycker, att man bör akta sig för ett så-

dant förfarande; även i fortsättningen behöver nog riksdagen företa en mycket noggrann prövning, innan en tjänst åsättes direktörstitel eller något liknande.

Nu måste jag erkänna, att det statliga löneplanssystemet är schematiskt till sina verkningar. Det fungerar enligt min uppfattning ungefär på det sättet, att om en tjänsteman icke gör något fel, blir han automatiskt uppflyttad. Det vore säkerligen bättre att finna ett system som tillåter de i statstjänst varande att göra vissa misstag då de tar nya initiativ till rationalisering eller förbättringar inom de olika institutionerna. För att det skall bli fullödiga prestationer, måste duktigt folk få möjligheter att taga initiativ, även om det inte finns hundra procentig garanti för att uppgiften skall lyckas. Man måste för framtiden försöka komma bort från det automatiskt verkande systemet och ta mer hänsyn till lämpligheten för arbetsuppgiften.

När man går igenom denna proposition, får man även ett intryck av att vissa poster är besatta med överkvalificerat folk. Man måste söka förhindra en utveckling, som leder till att befattningshavarna betalas efter examina och pappersmeriter, ehuru de icke presterar ett arbetsresultat som står i rimlig proportion till lönegraden.

Det hade varit önskvärt, att propositionen vid de olika lönegraderna och vid uppgiften om vad de ger i pengar hade fogat de pensioner och andra förmåner, som utgår till våra statstjänstemän, så att man kunnat få en översikt över de verkliga inkomsterna. Det är nämligen på det sättet, att tjänstemän, i varje fall de i högre ställning, endast diskuterar den lön som utgår utan att hänsyn toges till de förmåner som de åtnjuter i övrigt genom sin tjänst. Finge man en samlad redogörelse för vad tjänsten ger, skulle kanske diskussionen få ett annat förlopp.

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.; tillika svar på interpellation ang. tillsättningen av tjänster, som uppflyttats i högre lönegrad.

Jag har i anledning av denna proposition väckt en motion, där jag påtalar just det förhållandet, att de lägre tjänstemännen inte har uppflyttats. Man finner exempelvis att vid en statlig institution inom Uppsala stad en byrådirektör flyttats upp från 32 till 37 lönegraden, under det att en vaktmästare som inte upptogs i propositionen nr 107, inte heller nu får någon uppflyttning. Vissa tjänster — även vaktmästartjänster — fick exempelvis i nyssnämnda proposition en uppflyttning ifrån 11 till 12 lönegraden. Nu föreslås att två av dessa vaktmästartjänster skall ytterligare uppflyttas till 14 lönegraden. Dessa vaktmästartjänster innehas av mycket ungt folk, vilket kanske är skälet till uppflyttningen. Med de principer, som i övrigt ligger till grund för propositionen, är det mycket egendomligt, att en vaktmästare med likartade arbetsuppgifter, som har varit i tjänst sedan år 1918, icke får någon uppflyttning alls, utan skall stå kvar i 11 lönegraden.

Jag har i min motion tagit upp en viss fråga till behandling. Jag medger att när jag exempelvis pekar på länsbostadsnämndernas tillkomst, detta kan förefalla slumpartat. Jag vill då erinra om, att när vi år 1948 inrättade dessa länsbostadsnämnder, i varje fall en del av oss hade en känsla av, att det var något nytt man skulle pröva. Man hade den uppfattningen, att man borde försöka decentralisera det hela.

Man sade, att det skulle vara en decentralisering att inrätta dessa länsbostadsnämnder. Men hur har det blivit i verkligheten? När vi talade om decentralisation var väl meningen den, att de kommunala organen skulle få ökade arbetsuppgifter. Inrättandet av storkommuner har även givit våra kommunalmän större förutsättningar för handhavandet av bostadsfrågan. Jag måste ju säga, att det mellanting som länsbostadsnämnderna ändå är, icke

medfört den decentralisation av bostadsfrågan, som vi önskar.

Nu har dessa 24 nya ämbetsverk som växt upp ute i länen blivit dyra för staten, och de fyller inte heller den uppgift man tänkt sig. Jag har i min motion ansett, att tjänstemännen vid länsbostadsnämnderna inte skall bli föremål för någon uppflyttning i lönegradshänseende. Vidare har jag menat, att man skulle låta utreda frågan om dessa länsbostadsnämnders avskaffande och hur man skall finna en form för en överflyttning av verksamheten på andra organ. Det har sagts, att förhandlingsresultatet bör betraktas som en helhet, och att propositionen skall antingen godtagas eller avvisas. Det är givet att det, när statsrådet hyser den uppfattningen, kan förefalla underligt att utbryta en viss grupp befattningshavare ur det stora sammanhanget. Men jag vill erinra om, att lönegradsplaceringen för tjänstemännen vid länsbostadsnämnderna skedde relativt sent. Jag tror inte, att det finns någon som helst anledning att för dem göra några förändringar. Skulle vi vidtaga en lönegradsuppflyttning för dessa tjänstemän och sedan komma till det resultatet, att länsbostadsnämnderna bör avskaffas, då har vi tjänsterna i denna höga lönegrad med därav följande konsekvenser. Det är min bestämda mening, att vi inte bör förfara på det sättet. Om nu statsrådets tolkning vore riktig, skulle man väl närmast gå på den av herr Rubbestad avgivna reservationen, men eftersom utskottet i stort sett har accepterat propositionen, finns väl ingen möjlighet att vinna bifall till ett sådant yrkande.

I min motion föreslås att riksdagen måtte besluta att hos Kungl. Maj:t hemställa om en skyndsam utredning om länsbostadsnämndernas avskaffande samt de organisatoriska åtgärder som därav kan anses behövliga och till riksdagen inkomma med de förslag,

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.; tillika svar på interpellation ang. tillsättningen av tjänster, som uppflyttats i högre lönegrad.

som av utredningen kan förmedlas, samt att i avvaktan på denna utredning avslå Kungl. Maj:ts förslag om lönegradsuppflyttning för länsbostadsnämndernas tjänstemän.

Jag skall, herr talman, be att få yrka bifall till denna motion. Jag hoppas att statsrådet inte anser att man genom ett sådant beslut skulle splittra den överenskommelse som träffats för statstjänarnas del. Jag vill tillägga att jag hoppas att statsrådet som gammal tjänsteman i fortsättningen skulle vilja se till att de lägre löntagargruppernas intressen mera beaktas. Det kan ju sägas att det åligger dessa gruppers egna talesmän att bevaka dessa intressen, men när man läser förevarande proposition får man ett intryck av att det varit de högre tjänstemännens intressen som dominerat och att de lägre löntagarna fått finna sig i att erhålla en liten del av de slumpens skördar som fallit från de rikas bord.

Herr LINDHOLM: Herr talman! Det utskottsutlåtande som nu behandlas är i stort sett ingenting annat än en fortsättning av det utlåtande över tjänstekommitténs tidigare förslag som förelåg i våras. Vi hade ju då tillfälle att diskutera en hel del av de principer, som rör den företagna tjänsteförteckningsrevisionen och som bl. a. sammanhänger med att det egentligen är första gången som man genom förhandlingsöverenskommelser med personalen har träffat uppgörelse om de justeringar av tjänsteförteckningen som skall äga rum.

Det är helt naturligt att en så stor uppgörelse som det här är fråga om inte kan bli in i minsta detalj så väl avvägd, att man kan svära på magisterns ord och säga att allting är exakt riktigt. Det har väl vid dessa förhandlingar varit så som vid alla andra avtalsförhandlingar, att man har fått kompromissa, man har ställt krav och motkrav mot varandra och slutligen har det

träffats en uppgörelse som båda parter kanske ansett mindre tillfredsställande i vissa avseenden.

Från utskottets sida gjorde vi i våras vissa erinringar i anslutning till den uppgörelse som då förelåg, men vi ansåg att den i stort sett inte var av sådan art att vi kunde avstyrka den framlagda propositionen. När vi nu haft att handlägga resultatet av den andra etappen av tjänstekommitténs arbete, har vi inom utskottet haft samma utgångspunkt som i våras för vår behandling av ärendet. Vi har sålunda nu prövat de olika detaljerna. Vi har på vissa punkter funnit att uppgörelsen kanske inte är sådan, att den helt tillfredsställer våra önsknings, men vi har, såsom jag tidigare sagt, varit medvetna om att det ligger i sakens natur att det förekommer vissa felplaceringar såväl uppåt som nedåt.

Mottagandet av propositionen i kammarna har, såsom redan tidigare omnämnt, utlöst ett betydande antal motioner. Det har väckts inte mindre än 51 motioner. I två av dessa yrkas helt avslag på propositionen, medan herr Lundberg i sin motion yrkar avslag på en detalj. Vidare finns det vissa motioner som rör tjänstebenämningar samt slutligen inte mindre än 41 motioner, i vilka det föreslås en höjning av lönegraden.

Jag har härmed sökt teckna bakgrunden till utskottets handläggning av ärendet.

Vad då beträffar den av herr Rubbestad väckta motionen, måste jag för min del säga att alla förutsättningar för att tillstyrka denna motion var spolieerade redan därigenom att i riksdagen hade väckts inte mindre än 41 motioner, i vilka förordas högre lönegrad än som tjänsteförteckningskommittén träffat uppgörelse om. Om ärendet skulle återremitteras till tjänsteförteckningskommittén för förnyad behandling, skulle nämligen detta av tjänsteman-

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.; tillika svar på interpellation ang. tillsättningen av tjänster, som uppflyttats i högre lönegrad.

naorganisationerna tolkas på ett helt annat sätt än herr Rubbestad har föreställt sig. Vid de fortsatta eventuella förhandlingarna skulle dessa organisationer givetvis i den motionsflora, som förekommit i riksdagen, finna ett stöd för den uppfattningen, att de tidigare varit alltför välvilliga gentemot tjänsteförteckningskommittén. Jag tror således att det över huvud taget inte är någon realistisk politik — om man nu har den uppfattning som herr Rubbestad har, att det föreslås alltför stora lönegradsuppflyttningar — att skicka tillbaka ärendet till tjänsteförteckningskommittén. Resultatet måste i så fall bli en produkt som är ännu sämre ur herr Rubbestads synpunkter.

Herr Rubbestad hänvisade också, när han berörde innehållet i den överenskommelse som föreligger, till vad som under den senaste tiden har ägt rum på den öppna lönemarknaden. Det är riktigt att exempelvis Verkstadsföreningen har begärt en lönerevision på inte mindre än sju procent inför de avtalsförhandlingar som nu skall föras. Men man kan inte, herr Rubbestad, jämföra tjänsteförteckningsrevisionen med de löneförhandlingar som i dag föres på den öppna marknaden. Vi har ju här i samhället under en följd av år haft ett lönestopp, och detta lönestopp har i sig magasinerat en sprängkraft när det gäller lönegradsplaceringarna. Parallellt med detta lönestopp har det ute på den öppna lönemarknaden ägt rum en viss löneglidning för såväl tjänstemännen som löntagarna i övrigt. Denna löneglidning har man från statens sida i någon mån sökt kompensera genom de fasta tilläggen, men när det gäller själva tjänsteförteckningen och de förändringar i arbetsuppgifterna, som skett under dessa år och som i sig själva motiverat en tjänsteförteckningsrevision, har det över huvud taget inte vidtagits några åtgärder inom statsverket. Jag tror för min del att vi begick ett fel, när vi un-

der många år behårt sade nej till alla revisioner i det avseendet. Jag har ju själv varit med om att föra denna politik, och jag vet att det alltid är lätt att vara efterklok, men jag vill dock säga att om handläggningen av tjänsteförteckningsfrågorna hade skett med litet större mjukhet, hade kanske inte den nu pågående tjänsteförteckningsrevisionen behövt bli så kraftig som den faktiskt blivit.

Jag tror således inte att man i diskussionen om dessa spörsmål skipar full rättvisa, om man jämför vad som här föreslås med vad som för närvarande förekommer på den öppna marknaden och glömmer bort vad som skett under ett stort antal år tidigare.

Herr Rubbestad var också en smula kritisk mot tjänsteförteckningskommitténs sätt att arbeta. Det är riktigt att det skett betydande generella lönegradsuppflyttningar och att det, när kommitténs arbete började, knappast var meningen att lönegradsuppflyttningarna skulle vara av den arten. Men detta saumanhänger just med att lönestoppet utlöste, såsom jag tidigare framhållit, ett mycket starkt tryck. Tror herr Rubbestad verkligen att det hade varit möjligt att uppnå bättre resultat vid förhandlingsbordet, om det suttit andra män i tjänsteförteckningskommittén än vad som nu varit fallet? Detta är en fråga som man måste göra sig, när man kritiserar kommitténs arbete. Det är mycket lätt att ge anvisning om hur arbetet borde ha utförts, när man inte själv behöver riskera att sättas i den situationen att man vid förhandlingsbordet måste ta ställning till problemen.

Jag är övertygad om att så som läget utvecklats, har nog tjänsteförteckningskommittén tillvaratagit statsverkets intressen så långt detta varit möjligt. Ty, herr Rubbestad, det är inte bara så att en och annan här i riksdagen klagar över att kommittén har gått för långt. De organisationer, med

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.; tillika svar på interpellation ang. tillsättningen av tjänster, som uppflyttats i högre lönegrad.

vilka kommittén har förhandlat, har ofta givit uttryck åt en helt annan uppfattning. Det har förekommit sådana uttalanden som att tjänsteförteckningskommittén har vid förhandlingarna kommit med diktat som omöjliggjort för organisationerna att tillnärmelsevis få ut vad de egentligen hade väntat sig av tjänsteförteckningsrevisionen. Jag tror att det skulle vara av ett visst värde för herr Rubbestad att lyssna även till dessa stämmor. Då skulle kanske hans bedömning av tjänsteförteckningskommitténs arbete bli något anorlunda än om frågan ensidigt bedömes ur statsverkets synpunkter.

Herr Rubbestad framhöll vidare att det nu hade lagts fram en proposition, i vilken riksdagen inte kunde göra några ändringar — han hänvisade därvid till statsrådets uttalande i propositionen. Ja, det gäller ju här en förhandlingsöverenskommelse som måste betraktas som en helhet. Om man på vissa punkter vill företaga justeringar, måste man göra klart för sig, hur saken låg till vid förhandlingstillfället och om det inte varit så, att beslutet på en viss punkt haft avgörande betydelse för att en serie av andra punkter också skulle godkännas. I en förhandlingsöverenskommelse är de olika detaljerna sammanvävda på ett sätt som gör att överenskommelsen måste bedömas som en enhet. Skulle nu denna bedömning resultera i att man anser att kommittén har gått för långt, får man göra som herr Rubbestad gjort, d. v. s. yrka avslag på hela förslaget. Jag tror emellertid inte att detta är en realistisk politik mot den bakgrund jag här skisserat.

Herr Rubbestad var också inne på en annan fråga, nämligen frågan om hur vi för framtiden bör ha det ordnat när det gäller tjänsteförteckningsrevisionen. Jag tror att det finns alla skäl för riksdagen att ta upp ett resonemang om den saken. Vi talade ju litet grand

därom i våras. Rent personligen hade jag tänkt mig att vi skulle få en ganska ingående diskussion om dessa spørsmål i samband med behandlingen av förhandlingsrättskommitténs betänkande. Av de remissvar beträffande detta betänkande, som hittills offentliggjorts, förefaller det som om det skulle behövas en ganska kraftig överarbetning av betänkandet, därest ett obligatoriskt förhandlingsförfarande skall genomföras. Av remissvaren framgår emellertid också att man nog får ta riksdagens ställning under omprövning. Med tanke på det sätt, varpå proposition nr 241 mottagits i riksdagen, måste jag också för min del säga, att det nog behövs en helt ny ordning på detta område. Skall vi ha ett förhandlingsförfarande med tjänstemännen, då bör man kanske helst lägga om det hela och inte ta så stora klumpar på en gång som man nu gjort.

Nu har det blivit så, att den avdelning inom statsutskottet, som handlagt detta ärende, står på en punkt som enhälliga reserverar mot det övriga utskottet. Det är beträffande det uttalande som utskottet gör på s. 9. Det är fråga om det stycke, som börjar med »Sådant det nu» och slutar med »blir aktuella i framtiden». Detta stycke har vi reserverat oss emot. Skrivningen där för oss nämligen in på rent principiella resonemang. Det gäller spørgsmålet om huruvida vi i framtiden skall ha en tjänsteförteckning av samma slag som den vi nu har haft eller om vi skall lägga om hela systemet. Rent personligen har jag den uppfattningen, att vi bör betrakta denna tjänsteförteckning som en engångsåtgärd som inte bör upprepas. Jag tror att det blir nödvändigt, att man antingen inom eller utom civildepartementet har ett speciellt organ, som fortlöpande får sköta tjänsteförteckningsfrågorna. Det kan inte bli en rättvisande avvägning tjänstemännen emellan än om man skall ta så stora klumpar som hela statsförvaltningen på

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.; tillika svar på interpellation ang. tillsättningen av tjänster, som uppflyttats i högre lönegrad.

en gång, ty då blir det mera fråga om en löne reglering än en tjänsteförteckningsrevision.

Jag tror också att det blir nödvändigt, att riksdagen tar sin ställning till dessa frågor under omprövning. Professor Håstad nämnde i våras under diskussionen, att han tänkt sig möjligheten av ett slags lönefullmäktige, till vilken riksdagen kunde delegera beslutanderätten i tjänsteförteckningsfrågor. Jag har tänkt rätt mycket på detta förslag sedan dess, och de erfarenheter jag gjort av de sista propositionerna på tjänsteförteckningens område har närmast styrkt mig i den uppfattningen, att vi nog på allvar får ta upp en diskussion om huruvida inte riksdagen bör delegera beslutanderätten i tjänsteförteckningsfrågor till av riksdagen utsedda lönefullmäktige. Dessa får då hålla kontakt med de organ, som sköter förhandlingarna, och sedan godtaga eller förkasta de förhandlingsresultat, som uppnås. Skall det vara någon mening i att ge tjänstemännen förhandlingsrätt, då måste man också få en ny ordning när det gäller att handlägga förhandlingsresultaten. För min personliga del anser jag att även denna part, liksom alla andra grupper i samhället, bör ha samma rätt att efter förhandlingar träffa uppgörelse om sina lönevillkor.

Det uppstår givetvis ett annat problem i samband härmed. Man får nämligen undanta vissa personer, som skall sköta förhandlingarna. Det är ju tyvärr på det sättet, att det inom en hel del verk i dag saknas förhandlingsdugligt folk. Detta är således ett problem, som man säkerligen måste beakta i detta sammanhang. Tyvärr är det på det sättet, att tjänsteförteckningskommittén många gånger inte endast haft personalorganisationerna utan jämväl verkstyrelserna att förhandla med när det gäller att träffa en uppgörelse om lönesättningen för personalen. Allt detta

måste nog klaras ut på ett eller annat sätt, om man skall få en hyggligare behandling av dessa spörsmål. I annat fall skall riksdagen säga ifrån, att statens tjänstemän inte har någon rätt att förhandla om sina löne- och anställningsvillkor. Jag tror emellertid inte att riksdagen är beredd att göra det, och personligen vill jag inte rekommendera det.

Beträffande utskottets utlåtande har det, som jag nämnde, slumpat sig så, att ledamöterna i statsutskottets femte avdelning anmält sig som reservanter på två punkter. Dels är det beträffande det av mig förut omtalade stycket på s. 9. Där har utskottet gjort ett uttalande, som såvitt jag förstår kommit alltför sent. Man säger: »Enligt utskottets mening hade det emellertid varit önskvärt om samtliga lönefrågor blivit föremål för riksdagens prövning i ett sammanhang.» Detta uttalande skulle riksdagen ha gjort redan i våras och skickat tillbaka den propositionen i avbidan på de ytterligare förhandlingar, som skulle föras. Jag vill då ställa den frågan: Är det någon som tror, att tjänstemannaorganisationerna i våras skulle ha varit beredda att godtaga ett förhandlingsresultat, som icke skulle ha kommit under riksdagens prövning förrän nästa år? Det återstår ju nämligen vissa smärre grupper, för vilka förhandlingar skall föras, vilkas resultat sedan skall bli föremål för behandling i riksdagen. Jag tror inte att det är tekniskt möjligt att behandla frågorna på det sätt, som utskottets majoritet där förordar. Därtill kommer att utskottet för framtiden vill ha en tågordning som säger, att man skall behandla alla grupper på en gång. Genom det uttalandet binder man sig i någon mån för framtiden vid denna förhandlingsform.

Det är även på en annan punkt som utskottets femte avdelning, jämte några andra utskottsledamöter, har anmält re-

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.; tillika svar på interpellation ang. tillsättningen av tjänster, som uppflyttats i högre lönegrad.

ervation. Det gäller det uttalande, som gjorts i anknytning till proposition nr 251 beträffande arbetsmarknadsstyrelsen. Utskottet säger här: »Beträffande arbetsmarknadsstyrelsen vill utskottet framhålla, att utskottet förutsätter att Kungl. Maj:t tager under omprövning, om inte en av byrådirektörstjänsterna i Ca 31 kan vid uppkommande vakans indragas.»

Jag vill erinra om att arbetsmarknadsstyrelsens organisation behandlades under värriksdagen. Behandlingen hade föregåtts av en utredning, där utredningsmännen — såvitt jag har mig bekant — mycket noggrant hade prövat de olika tjänsterna. Sedan beslöt man i riksdagen om denna organisation. Vid de förhandlingar, som har förts, har det konstaterats, att en tjänsteman i byråsekreterargraden hade så pass kvalificerade arbetsuppgifter, att det ansågs lämpligt att placera honom i byrådirektörsgaden. Detta godtogs av statsutskottet, men statsutskottet rekommenderar Kungl. Maj:t att vid uppkommande vakans dra in en byrådirektörstjänst. Jag måste faktiskt fråga mig: Var den organisation, som godtogs i våras, så pass lösrig, att den omständigheten att man nu flyttat upp en tjänst i byrådirektörsgaden skall kunna göra det möjligt att ta bort någon annan byrådirektör vid eventuellt uppkommande vakans? Jag tror, att det uttalande utskottet gjort är mindre en produkt av överbäganden och mera en produkt av att man på något sätt velat vädra en olustkänsla.

Jag ber, herr talman, att med stöd av det anförda få yrka bifall till utskottets hemställan med de ändringar däri, som föreslås i reservationerna nr 2 och nr 7 av fröken Andersson m. fl.

Herr RUBBESTAD (kort genmäle): Herr talman! Det var ju intressant att höra att också herr Lindholm är betänksam mot det system, som nu har

använts vid dessa förhandlingar, och att även han är av den meningen, att man bör komma fram till ett bättre förhållande. Det påpekade jag också i mitt första anförande. På den punkten tycks vi alltså vara eniga, och vi får väl hoppas att civilministern tar dessa saker under överbägande och får till stånd ett bättre förhållande.

Herr Lindholm kritiserade mig dessutom för att jag dragit parallellen med den privata marknaden och ville göra gällande, att det har varit ett lönestopp för statstjänarna. Men han tycktes mena att detta lönestopp inte har gällt för andra grupper. Jag vill häremot göra gällande att den lönesättning, som statstjänarna nu har, mer än väl kompenserar den eftersläpning som de haft i jämförelse med vad som gäller för den allra största delen av arbetarna ute i landet. Dessa har inte fått samma kompensation för eftersläpning på grund av lönestoppet som just tjänstemännen i allmänhet har fått. Tjänstemännen har fått det bättre. På den punkten tror jag därför att herr Lindholm får ändra sitt uttalande.

När han sedan kommer och jämför med vad vi antog i våras vid behandlingen av proposition nr 107, så ligger det ändå beträffande den till på ett annat sätt. Det var där fråga om betydligt mindre lönehöjningar. Det rörde sig om 135 000 tjänstemän, och den ökade lönesumman gick knappast upp till 60 miljoner kronor. Här har man däremot en betydligt högre inkomstökning för genomgående grupper, och det är detta som har framkallat den reaktion som jag här har velat föra på tal.

Vad sedan beträffar det, att dessa mängder av motioner, vari yrkas på löneökning, skulle verka försvärande för ett bifall till min framställning om en omprövning, så vill jag säga att jag tror, att denna tjänsteförteckningskommitté besitter all den sakkunskap som är nödvändig för att man skall kunna

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.; tillika svar på interpellation ang. tillsättningen av tjänster, som uppflyttats i högre lönegrad.

säga att hittills kan vi vara med men inte längre. Det är detta jag menade att tjänsteförteckningskommittén skulle ha framhållit kraftigare än den har gjort.

Det är bara på en enda punkt som jag har lagt märke till att tjänsteförteckningskommittén sagt nej till löneökningar, nämligen då det gällde sjukvårdspersonalen. Där ville den inte vara med om någon ökning, och där fick den också sin vilja fram. Så skulle den ha gjort även på andra punkter. Då hade vi haft ett annat system, än det vi nu kommer att besluta.

Herr LINDHOLM (kort genmäle): Herr talman! De principer som spikades i proposition nr 107 är i huvudsak tillämpliga i propositionerna nr 241 och nr 251. Tjänsteförteckningskommittén har ju i sitt fortsatta arbete följt de riktlinjer som då godkändes.

Jag vill sedan, när herr Rubbestad hänvisar till den öppna marknaden, påminna om att där har genomförts de justeringar, varom vi talar. Vi var medvetna om att det var dessa som låg i botten när vi tog proposition nr 107. Kan det då anses vara rätt och billigt att nu säga nej till den grupp av stats-tjänstemännen, som inte hade förmånen att komma med i proposition nr 107? Har vi sagt A, då får vi väl också säga B.

Herr MÅRTENSSON i Uddevalla: Herr talman! Jag skall försöka att i inte alltför stor utsträckning upprepa vad som redan har sagts här om principerna för behandlingen av lönefrågorna. Men jag kan inte underlåta att ändå nämna ett par ord i denna fråga.

I proposition 241 har departementschefen anført, att förhandlingsresultatet bör betraktas som en enhet och antingen godtas eller avvisas. Jag förstår detta departementschefens ståndpunkts-tagande. Det är ju klart att om det har förts förhandlingar och det har träf-

fats en överenskommelse mellan de förhandlande parterna, bör naturligtvis denna överenskommelse så vitt möjligt respekteras.

Men jag har litet svårt att förstå varför dessa lönefrågor under sådana förhållanden skall underställas riksdagens prövning. Jag kan inte finna annat än att om en fråga underställts riksdagens prövning och det vid denna prövning visar sig att en del ändringar i det framlagda förslaget bör företagas men riksdagen är förhindrad att vidtaga dessa ändringar, då har riksdagens fria prövningsrätt blivit åsidosatt.

När utskottet har prövat dessa lönepropositioner har en stor del av utskottets ledamöter ansett, att vissa befattningshavare enligt förslagen erhållit en felaktig lönegradsplacering. Men med hänsyn till det av departementschefen uttalade önskemålet att förslagen i sin helhet bör antingen godtagas eller avvisas, har utskottet ändå inte ansett sig böra företaga några ändringar.

Jag har inte anført detta som någon kritik vare sig mot statsrådet eller mot tjänsteförteckningsrevisionen. Men jag anser — och det har jag framhållit flera gånger tidigare — att de nuvarande metoderna för behandling av lönefrågorna är mindre tillfredsställande och att det bör övervägas om inte en annan behandlingsform bör införas. Skall riksdagen i fortsättningen pröva och besluta i dessa frågor, då bör riksdagen även ha rätt att vidtaga ändringar i de framlagda förslagen, om detta anses erforderligt. Kan en sådan ordning inte genomföras, bör enligt mitt förmenande riksdagen helt befrias från prövningen av lönefrågorna, och dessa bör i så fall prövas och lösas efter andra grunder än de hittillsvarande.

Jag skall inte upphålla mig längre vid dessa ting, utan jag skall nämna något om de detaljfrågor som herr Lindholm var inne på i slutet av sitt anförande. Det gäller då i första hand

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.; tillika svar på interpellation ang. tillsättningen av tjänster, som uppflyttats i högre lönegrad.

tredje stycket på s. 9 i utskottets utlåtande. Utskottet gör här ett uttalande, som innebär att om mera omfattande löne regleringar blir aktuella för framtiden bör dessa förslag framläggas för riksdagens prövning i ett sammanhang. Det är självfallet att den revision av lönegradsplanerna, som för närvarande pågår inom tjänsteförteckningsrevisionen, bör fullföljas. Men det skulle vara fördelaktigt och önskvärt att de återstående etapperna eller förslagen — den första etappen behandlades under vårriksdagen, den andra etappen behandlar vi i dag, om det återstår en tredje, fjärde eller femte etapp vet jag inte — kunde föreläggas riksdagen i ett sammanhang så att vi därigenom fick en något bättre översikt över det hela.

Men det uttalande som har gjorts här berör inte huvudsakligast den revision som för närvarande pågår, utan det berör framför allt hur lönefrågorna bör behandlas i framtiden för den händelse det inte går att genomföra en annan form för lönebesluten än den som nu förekommer. Om vi utgår ifrån att riksdagen även i framtiden skall behandla lönefrågorna, då anser vi med detta uttalande att hela löneförslaget bör föreläggas riksdagen i ett enda sammanhang och inte komma etappvis, såsom det har gjort under den nu pågående tjänsteförteckningsrevisionens arbete.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag på denna punkt.

Herr Lindholm var även inne på en annan fråga, nämligen beträffande det som utskottet har skrivit på s. 15 i sitt utlåtande. Det står där i andra stycket nedifrån: »Beträffande arbetsmarknadsstyrelsen vill utskottet framhålla, att utskottet förutsätter att Kungl. Maj:t tager under omprövning, om inte en av byrådirektörstjänsterna i Ca 31 kan vid uppkommande vakans indragas.»

Jag skall inte gå in på vad herr Lindholm här anförde på den punkten, men

jag vill lämna en liten redogörelse för hur denna fråga egentligen ligger till. Det var en kommitté, jag tror en parlamentarisk kommitté, som utredde frågorna om länsarbetsnämnderna och om arbetsmarknadsstyrelsens organisation och framtida verksamhet. Denna kommitté framlade sitt förslag i överensstämmelse med ledningen för arbetsmarknadsstyrelsen. Detta förslag innebär att i fråga om kanslibyråns organisation skulle byråchefens befattning med åtalsärenden minskas till förmån för hans övriga uppgifter. Departementschefen säger i prop. 127 att han tillstyrker kommitterades förslag. Han framhåller bland annat: »Jag tillstyrker sålunda att den juridiskt administrativa sektionen förstärks med en byrådirektörstjänst mot att en dylik tjänst å personalsektionen indrages.»

Av proposition 251 framgår det att den byrådirektörstjänst, som för närvarande finns, skall bibehållas oförändrad. Men i stället för den förste byråsekreterare, som kommittén och regeringen har föreslagit och riksdagen har beslutat skall finnas på denna byrå, föreslås nu att den skall ersättas med en byrådirektör.

Jag kan inte finna annat än att denna fråga är av stor såväl praktisk som principiell betydelse. Hittills har man väl i huvudsak gått tillväga på det sättet, att verksledningarna har fått inkomma med förslag till Kungl. Maj:t om hur de anser att verken bör vara organiserade, hur många tjänster inom de olika lönegraderna som bör finnas inom respektive verk och på respektive byråer o. s. v. Dessa förslag har sedan underställts riksdagens prövning.

Om tjänsteförteckningskommitténs förslag på denna punkt kommer att godkännas, så kan detta enligt mitt sätt att se, komma att medföra att beslutanderätten i dessa frågor i viss utsträckning överflyttas till tjänstemannaorganisationerna. Jag tror att detta skulle

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.; tillika svar på interpellation angående tillsättningen av tjänster, som uppflyttats i högre lönegrad.

vara en farlig utveckling. Riksdagen bör, enligt mitt förmenande, inte avhända sig den beslutanderätt, som den har i dessa frågor. Det är därför som utskottet har ansett att det beslut, som riksdagen fattat så sent som i maj månad innevarande år vad gäller tjänstemännens gradbeteckning på denna byrå inom arbetsmarknadsstyrelsen, bör stå fast.

Jag ber därför att även på denna punkt få yrka bifall till utskottets hemställan.

Det förekommer vidare en reservation av herr Karl Andersson m. fl. Det är reservation nr 3. I denna föreslås att sista meningen i det första hela stycket på s. 10 skall utgå. Denna mening lyder: »Utskottet vill framhålla att, därest framdeles skäl anses föreligga för jämkning i lönegradsplaceringen av vissa tjänster eller viss grupp av tjänster, frågan härom kan prövas i vanlig ordning i samband med den årliga anslagsbehandlingen.»

Reservanterna anser, att utskottet med detta skrivsätt i viss mån uppmanar de olika myndigheterna att inkomma till Kungl. Maj:t med framställningar om ytterligare löneförbättringar för vissa befattningshavare eller tjänstegrupper. Reservanterna är fullt övertygade om att dylika framställningar kommer att göras i fortsättningen liksom hittills utan att riksdagen behöver skriva och så gott som begära detta.

Enligt mitt förmenande bör det visas stor försiktighet i fråga om ändrade lönegradsplaceringar för befattningshavare efter de lönejusteringar som nu och under en nära framtid kommer att beslutas på grund av tjänsteförteckningskommitténs förslag. Jag ber därför, herr talman, att på denna punkt få yrka bifall till reservationen nr 3 av herr Karl Andersson m. fl.

Herr LINDHOLM (kort genmäle):
Herr talman! Skulle kammaren följa

herr Mårtensson på den punkt, där han yrkat bifall till utskottets uttalande på s. 9, har man såvitt jag förstår skapat förutsättningar för en evig tjänsteförteckning, ty jag tror inte att någon organisation träffat uppgörelse om en tjänsteförteckning, som skall behandlas om ett eller två år i riksdagen. Det är nämligen rent tekniskt omöjligt att på en gång träffa uppgörelse med alla samtidigt. Om man något så när anständigt skall pröva de olika tjänsternas arbetsuppgifter, kräver det rätt lång tid, och så långt jag känner organisationerna är jag övertygad om att på de premisser som herr Mårtensson talade om kommer de aldrig att träffa några uppgörelser. Det medför bara ytterligare besvär.

Vad gäller den andra punkten, om arbetsmarknadsstyrelsen, förefaller det rätt kuriöst om man efter en mycket noggrann prövning kommer till det resultatet, att en förste byråsekreterare har arbetsuppgifter av den kvalitet att han bör flyttas upp till byrådirektörsgraden men samtidigt proponerar att man efter denna uppflyttning skall dra in vilken som helst av de andra byrådirektörerna. Vad har det varit för prövning av deras arbetsuppgifter som ligger till grund för deras lönegradsplacering, om man så där lösligt kan ta bort en tjänst utan vidare?

Jag kan upplysningsvis meddela, att när tjänsteförteckningskommittén prövade denna tjänst befanns det att innehavaren av denna tjänst hade på betydande områden mera kvalificerade arbetsuppgifter än en del av de förste byråsekreterare, som herr Mårtensson själv i våras förordade till byrådirektörsgraden. Skall det vara någon mening med en tjänsteförteckning, bör man också eftersträva största möjliga rättvisa tjänstemännen emellan.

Sedan måste jag nog säga att herr Mårtensson har läst utskottets uttalande på s. 10 ungefär på det sätt som det

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.; tillika svar på interpellation ang. tillsättningen av tjänster, som uppflyttats i högre lönegrad.

påstås att en viss potentat läser bibeln. Jag kan inte ur detta utläsa en uppmaning till tjänstemannaorganisationerna att springa fram och begära nya löneökningar utan vidare på löpande band. Det är bara ett uttryck för att vi inte kan svära på magistrernas ord. Herr Mårtensson har själv i sitt anförande visat, att alla tjänsteförteckningsfrågor inte har lösts på ett tillfredsställande sätt, och så vill han att riksdagen skall stryka just den sats som säger vad han själv i sitt anförande starkt har understrukt.

Herr MÅRTENSSON i Uddevalla (kort genmäle): Herr talman! Om jag inte missuppfattade herr Lindholm ansåg han att tjänstemännen aldrig skulle godkänna en sådan ordning att de först skulle föra förhandlingar genom sina organisationer med representanter för myndigheterna, och sedan skulle riksdagen göra vissa ändringar i det uppnådda resultatet. Nej, det är mycket möjligt att tjänstemännen inte kommer att godkänna en sådan ordning, men då håller jag fast vid vad jag har sagt tidigare och som jag har sagt många gånger förut, att då skall inte riksdagen behandla lönefrågorna, utan då får det skapas ett annat organ som prövar och avgör dessa frågor.

Sedan nämnde herr Lindholm något om den där byrådirektörstjänsten i arbetsmarknadsstyrelsen. Ja, herr Lindholm, när det sitter en kommitté och utarbetar förslag till en personalorganisation och denna kommitté arbetar i bästa samförstånd med respektive verksamheter och de enar sig om ett förslag, att på den och den byrån skall de och de befattningshavarna vara placerade, detta förslag godkännes av Kungl. Maj:t, och riksdagen så sent som i maj månad 1952, är det inte då ganska egendomligt att tjänsteförteckningskommittén på framställning av tjänstemännen skall ändra detta för-

slag och säga: Vi kan inte godkänna en förste byråsekreterare, utan vi skall ha en byrådirektör i stället? Är inte det detsamma som att överlämna beslutanderätten i dessa frågor från verksamhetsstyrelse, Kungl. Maj:t och riksdagen till tjänstemannaorganisationerna? Det är denna utveckling som jag har velat varna för.

Sedan nämnde herr Lindholm något om det uttalande som står på s. 10 i utskottsutlåtandet. Herr Lindholm säger att det inte kan tolkas på det sättet att det innebär en framställning till myndigheterna att komma med förslag om ändringar i lönegradsplacering. Det beror naturligtvis på hur man läser detta. Jag tror nog att myndigheterna försöker att utläsa den tolkningen.

Sedan hänvisade herr Lindholm till att inte heller jag var nöjd med den lönegradsplacering som här företagits. Nej, det är alldeles riktigt, men jag har aldrig märkt att myndigheterna föreslagit någon sänkning av lönerna för respektive tjänstemän.

Herr LINDHOLM (kort genmäle): Herr talman! Om man skulle tillämpa det system, som herr Mårtensson förordar, på den nuvarande tjänsteförteckningen, skulle det ha inneburit att tjänstemannaorganisationerna hösten 1951 skulle varit beredda att godtaga en uppgörelse, som kunde komma på riksdagens bord först 1953. Jag tror inte på den sortens förhandlingsordning, och jag tror det hade blivit väsentligt mycket dyrare för statsverket med det system som herr Mårtensson förordar.

Vad sedan gäller den tjänst i arbetsmarknadsstyrelsen, som herr Mårtensson talade om, så framhöll han med en viss styrka att bakom denna tjänstplacering låg en kommitté samt verksamhetsstyrelsens och regeringens godkännande. Ja, herr Mårtensson, jag kan säga precis detsamma om överenskom-

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.; tillika svar på interpellation ang. tillsättningen av tjänster, som uppflyttats i högre lönegrad.

melsen på denna punkt, ty bakom den förhandlingsuppställning som här föreligger finns ett godkännande från verksstyrelsens sida, det finns ett godkännande från regeringens sida, och det finns ett godkännande från tjänsteförteckningskommitténs sida. Jag skulle tro att den samlingen väger ungefär lika tungt och kanske tyngre än den samling herr Mårtensson åberopade.

Herr **MÅRTENSSON** i Uddevalla (kort genmäle): Herr talman! Om det nu förhåller sig så som herr Lindholm sade i sitt sista anförande, att det förslag som föreligger här angående ifrågavarande tjänst inom arbetsmarknadsstyrelsen har godkänts både av verksstyrelsen och av regeringen, så innebär detta att såväl verksstyrelsen som regeringen frångått det beslut, som riksdagen fattade i våras. Men det inverkar inte på mig. Är det så att verksstyrelsen och Kungl. Maj:t har ändrat sig, anser jag att detta icke utgör något skäl för riksdagen att ändra sig på denna punkt.

Herr **NIHLFORS**: Herr talman! Den debatt som förts framför allt av herr Rubbestad och herr Mårtensson i Uddevalla har ju faktiskt föregripit det problem som vi väl räknar med att få ta itu med kanske redan nästa år, nämligen frågan om hur förhandlingsrätten för statens tjänstemän skall utformas. Utskottet har i sitt utlåtande nr 230 också sagt — och det har herr Mårtensson skrivit under — att anledning kommer att finnas att framläsa återkomma till formerna för statsmakternas prövning av förhandlingsuppställningar på lönegradsområdet.

Där är därför, kan man tycka, ganska onödigt att nu börja någon principdebatt. Herr Mårtensson förde inte någon principdebatt i våras. Jag kommer för min del att vänta med att gå in på någon principdebatt, ehuru jag

har min uppfattning ganska klar redan nu, och den har tagit sig uttryck i att jag icke har velat göra några ändringar i den föreliggande överenskommelse, som riksdagen har att ta ställning till i dag.

Det är klart att det såsom herr Rubbestad säger och även utskottsmajoriteten har uttalat, förefinns ojämnheter. Herr Rubbestad uttryckte det så, att det förekom orättvisor. Han erinrade om att han sedan 1936 varit löneexpert, och jag fick närmast den uppfattningen att på den tiden, då han var mera aktiv som löneexpert, förekom det inga orättvisor. Det var kanske resultat av den tjänsteförteckningsrevision, som började 1939 och som beslutades några år efteråt, som han åsyftade. Jag tror dock, att den uppfattningen, att det skulle ha varit en perfekt tjänsteförteckningsrevision, delas av ytterst få personer.

Den nuvarande utvecklingen på området gör, att det blir mera liv omkring en uppställning av det här slaget. Den gamla tiden, då en kommitté satt och i näder tog emot tjänstemannaorganisationernas uppvaktningar och avlyssnade vad som sades utan att själv gå in i något svaromål och inte förde några förhandlingar utan, skall vi säga, relativt egenmäktigt tog ställning, är nu förbi. Det innebär, att man måste få en annan syn på behandlingen av dessa frågor. Men som sagt, den frågan får vi ta närmare ställning till som jag hoppas nästa år.

Herr Lindholm har här talat för femte avdelningen i statsutskottet, och jag skall inte upprepa vad han sagt. Jag delar hans uppfattning när det gäller reservationerna nr 2 och nr 7. Jag har vidare gått med på att statsutskottet uttalar sig negativt i vissa hänseenden. Jag har ansett mig kunna gå med på en dylik kommentar till förhandlingsuppställning, ehuru den kommentaren är negativ. Men jag har där-

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.; tillika svar på interpellation ang. tillsättningen av tjänster, som uppflyttats i högre lönegrad.

för också ansett, att jag skulle kunna gå med på en kommentar i positiv riktning, sådan den tagit sig uttryck i reservationerna nr 5 och 6. Jag åsyftar löneläget för länseskogvaktare och kronojägare, där reservanterna endast har velat i utskottsutlåtandet skjuta in en mening, där man förklarar, att det inte saknas fog för en något lägre lönegradsplacering. Beträffande de grupperna har ju kampen varit mycket hård vid behandlingen i tjänsteförteckningsrevisionen, och det är min innersta uppfattning, att där har arbetsgiversidan sett alltför kärvt på de problem, som finns på detta område. Jag tillstyrker för min del alltså bifall till reservationerna nr 5 och 6.

När det sedan gäller jämförelsen med den privata arbetsmarknaden och konjunkturläget för dagen, som herr Rubbestad var inne på, får man väl hålla i minnet, att här är det inte fråga om en allmän lönelöftning i stil med fastställandet av det rörliga tillägget varje år, utan här är det fråga om ett slags värdering av de arbetsuppgifter, som åvilar antingen enstaka befattningshavare eller vissa grupper av befattningshavare. Det är ett slags arbetsvärdering, trots att det sker under förhandlingens form. Det måste alltså innebära, att man ser på denna fråga på ett annat sätt än vid allmänna löneuppgörelser. Man kan inte göra en direkt jämförelse med den privata arbetsmarknadens konjunkturläge för dagen. Det är ganska omöjligt att göra det, när man skall ta ställning till specialisttjänster, som det i mycket stor utsträckning är fråga om i det föreliggande förslaget.

Jag hoppas alltså, att kammaren följer utskottet med de ändringar som finns angivna i reservationerna nr 2, 5, 6 och 7.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet LINGMAN: Herr talman! Vid

bedömningen av det nu föreliggande förslaget till revision av tjänsteförteckningen, förstär jag mycket väl att betänkligheter kan anföras både mot förslaget i dess helhet och även mot vissa detaljer i detsamma. Jag har av de uttalanden som har gjorts hittills i debatten ansett mig kunna uttolka en viss skepsis mot själva förhandlingstanken. Under behandlingen av propositionen nr 107 gav jag även uttryck för den åsikten, att förskjutningen uppåt i lönegraderna blivit så stor, att det hela mera fått karaktär av en lönereglering än vad som från början var avsett.

Då man nu skall bedöma resultatet som helhet bör det emellertid även beaktas, att tjänsteförteckningskommittén fått utföra sitt arbete under mycket svåra förhållanden. Högkonjunkturen och därav föranledd upppressning av löneläget på arbetsmarknaden i övrigt har som bekant pågått till ett stycke in på detta år, alltså under den tid, då förhandlingarna fördes mellan kommittén och tjänstemannaorganisationerna om själva beföringsstegen. Tjänstemannaorganisationerna har kunnat utnyttja detta läge och utveckla hela sin samlade kraft för att försöka pressa kommittén till så stora eftergifter som möjligt. I de fall kommittén inte ansett sig kunna gå så långt i eftergifter som organisationerna krävt för att få till stånd en överenskommelse har det som bekant riktats kritik mot kommittén för bristande förhandlingsvilja. Denna kritik har, som kammarens ledamöter väl känner till, inte kommit enbart från organisationernas företrädare.

Om man nu ser förslaget i stort kan man nog säga, att kommittén å sin sida varit nödsakad att göra eftergifter utöver vad den från början ansett vara skäligt. Men å andra sidan har även organisationerna fått ge avkall på sina yrkanden i betydande omfattning. Man kan därför konstatera, att denna upp-

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.; tillika svar på interpellation ang. tillsättningen av tjänster, som uppflyttats i högre lönegrad.

görelse liksom löneöverenskommelser i allmänhet efterlämnar missnöje hos båda parter.

När man sedan tittar på olika detaljer eller enskilda tjänster, är det uppenbart, att även här ges utrymme för olika värderingar. Olika grupperns tjänstemän anser sig fortfarande ha blivit eftersatta i förhållande till andra. Det är kanske i och för sig inte så märkligt, om var och en betraktar sin tjänst och sitt arbete som särskilt betydelsefullt. Det kan vara, höll jag på att säga, en god egenskap, om den bottnar i hängivenhet för det egna arbetet eller den egna arbetsuppgiften. Men bedömningen av det egna arbetet kan lätt bli ensidig genom att var och en helt naturligt gör jämförelser bara åt ett håll och naturligtvis alltid uppåt. Vid bedömningen av den nu föreliggande uppgörelsen bör emellertid observeras, att såväl tjänsteförteckningskommittén som organisationernas förhandlare har fått göra jämförelser åt olika håll och mellan många olika grupper.

Vad jag här sagt om de enskilda tjänstemännens eller vissa grupperns syn på dessa frågor torde även ligga bakom många av de motioner, som avgivits i anledning av den träffade överenskommelsen. Motionärernas motiveringar för sina yrkanden tyder i allmänhet på mycket begränsade jämförelser, där man inte beaktat de betydligt större sammanhangen och de återverkningar, som kan bli en följd, om deras yrkanden bifölles. Även om jag inte vill påstå, att det nu av statsutskottet tillstyrkta förhandlingsresultatet i alla delar åstadkommer riktiga relationer mellan olika tjänster, så är jag övertygad om att avsteg från denna uppgörelse kommer att av andra grupper betraktas som nya orättvisor. Man skulle genom sådana avsteg, som jag tidigare sagt, spränga den överenskommelse som ändå ansetts vara eftersträ-

vansvärd och som endast kunnat vinnas genom vissa betydande eftergifter under förhandlingsgången.

Herr Rubbestad har under debatten mera allmänt pekat på att själva förhandlingsförfarandet eller metoden för omprövning av sådana frågor, som det här är fråga om, inte är så effektiv och väl utformad som den skulle behöva vara ur statens synpunkt. Jag kan säga, att jag kan dela herr Rubbestads uppfattning därvidlag. Jag tror det är nödvändigt, att man får söka sig fram till andra arbetsformer för att klara dessa frågor. Jag är däremot inte övertygad om att man för framtiden kan komma till bättre avvägda resultat genom att använda ett utredningsarbete i form av mera fristående kommittéer. Det är att märka, att en hel del av de svårigheter, som kommittén har haft att brottas med och som förorsakat, att kommittén har nödgats gå längre än vad den från början var inställd på att göra, i flera fall beror på uttalanden, som härstammar från sådana specialkommittéer som tidigare undersökt vissa områden. Jag har vid flera tillfällen sagt, och jag vill upprepa det ännu en gång, att det är det läge man har fått genom att sammanföra alla dessa stora lönegradsfrågor till en tidpunkt för att knäckas av en kommitté, som har skapat alltför stora och alltför många problem för att de skulle kunna klaras ut på ett fullt tillfredsställande sätt. Jag tror inte att man skall upprepa detta utan att man för framtiden bör eftersträva smidigare former för att så att säga kunna hålla undan de problem som här kommer att anmäla sig. Jag tror det är bättre att inrikta sig på att lösa en sådan fråga medan den är färsk i stället för att lägga sådana frågor på hög och låta dem ligga till sig några år.

När jag har den uppfattningen, så har jag emellertid liksom herr Lindholm varit litet fundersam över vad

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.; tillika svar på interpellation ang. tillsättningen av tjänster, som uppflyttats i högre lönegrad.

utskottet menar med sitt uttalande på s. 9 i utskottsutlåtandet, där utskottet säger: »Enligt utskottets mening hade det emellertid varit önskvårt om samtliga lönefrågor blivit föremål för riksdagens prövning i ett sammanhang. Utskottet förutsätter att detta blir fallet om eventuellt mera omfattande lönegradsfrågor blir aktuella i framtiden.» Därest utskottet därmed menar, att man skall fortsätta på den inslagna vägen och anlita en stor kommitté som skall sköta alltihop, så är jag mycket skeptisk mot detta. Är det däremot så, att utskottet har en annan mening, kan man ju säga att uttrycket i utlåtandet är olyckligt och inte stämmer överens med vad man innerst inne åsyftar. Jag bara befarar, att detta uttalande av utskottet kan försvåra möjligheterna att komma in på smidigare linjer vid prövningen av dessa frågor.

Herr Rubbestad uttalar också tveksamhet inför de beslut, som nu skall fattas i anledning av denna proposition. Han hänvisar till att det kostar 24 miljoner kronor för ungefär 25 000 tjänstemän, och det är således åtskilligt mycket dyrare per tjänsteman än enligt propositionen nr 107, som behandlades under vårriksdagen. Det är alldeles riktigt. Men vi skall uppmärksamma, att av dessa 24 miljoner kronor kommer den allra största delen på 5 700 läroverkslärare. Kammarens ledamöter erinrar sig den debatt som fördes i våras, då det gjordes gällande, att staten här var alltför hård vid prövningen av dessa frågor. Nu skall vi lösa in den växel, som då ansågs vara för mager. Så här mycket kostar det, och det är efter de linjerna som diskussionerna fördes innan konflikten bröt ut under våren. Det kanske framstår såsom mera förklarligt, när man nu ser siffrorna, att man från tjänsteförteckningskommitténs sida vid den tidpunkten inte ansåg sig kunna gå hur långt som helst.

Herr Lundberg uttalade önskvärdenheten av att få fram något slags redovisning över värdet av skilda slag av förmåner, som tillkommer de statliga tjänstemännen. Ja, herr Lundberg, vi håller på och skall försöka få fram en sådan. Jag tror det är nödvändigt att få fram den och kunna redovisa det hela. Denna redovisning avser inte bara de sociala förmånerna, utan vi försöker få fram vilka olika slag av inkomster, som tillkommer tjänstemannen utöver löneplanen, för att på det sättet få en lönestatistik som vi kan jämföra med lönestatistiken på den enskilda marknaden. Jag tror därför, att herr Lundberg kan lugna sig litet grand med jämförelserna i fråga om de lägre löntagarna, tills vi får se, hur de lägre statstjänstemännen står i förhållande till motsvarande grupper inom den övriga arbetsmarknaden. Jag tror att vi skall kunna få fram dessa siffror i detta sammanhang, och då kanske man kan spara på kritiken både mot tjänsteförteckningskommittén och regeringen, tills man får se hur det verkliga läget är vid dessa jämförelser.

Herr talman! Jag skall inte uppta tiden längre för att beröra några detaljer i det föreliggande förslaget. Det är emellertid en fråga som kanske inte berörts så mycket i detta sammanhang men som är betydelsefull i och för sig. Det är frågan om retroaktiviteten vid tillsättningarna av sådana tjänster, vilkas befattningshavares högre löner skulle gälla från den 1 juli innevarande år. Det sammanhänger med att tjänstemannaorganisationerna redan i början av detta år påyrkade, att man skulle få en likvärdig behandling för dem som fick sina lönefrågor lösta under vårriksdagen och för dem som fick vänta till höstriksdagen. I det mycket besvärliga förhandlingsläge man då var i och då man strävade efter att få till stånd en uppgörelse, som kunde anses ligga på en någorlunda rimlig nivå,

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.; tillika svar på interpellation angående tillsättningen av tjänster, som uppflyttats i högre lönegrad.

Iovade man också att denna sak skulle prövas, och detta anmäldes som bekant även i propositionen till vårriksdagen. När sedan förhandlingarna åter upptogs med Saco-organisationerna anknöt man denna överenskommelse till den diskussion, som tidigare förts beträffande retroaktiviteten, och härmed kommer jag in på frågan om tillsättningen av de tjänster som nu flyttas upp.

Herr Kyling har berört den frågan i en interpellation till mig, och jag har tidigare anmält, herr talman, att jag har för avsikt att besvara denna vid behandlingen av föreliggande utskottsutlåtande. Jag hemställer därför, herr talman, att redan nu få lämna detta svar.

Herr Kyling har i den till mig riktade interpellationen frågat, om jag har för avsikt att vidta någon åtgärd för att åstadkomma en enhetlig praxis i fråga om ledigförklarande av de tjänster, som i propositionen nr 241 föreslagits skola uppflyttas i lönegrad.

I propositionen har angetts de huvudgrunder, som jag har ansett böra tillämpas vid tillsättandet av ifrågavarande tjänster. Dessa principer överensstämmer helt med de riktlinjer, som riksdagen i våras beslöt för de tjänster, som uppflyttades i tjänsteförteckningsrevisionens första etapp, och innebär i huvudsak, att, då alla tjänster av samma slag inom viss lönegrad uppflyttas, ledigförklarande i regel inte skall äga rum, men att i de fall, då endast vissa tjänster inom en grupp uppflyttas till högre lönegrad, de uppflyttade tjänsterna skall ledigförklaras och tillsättas i vanlig ordning. Det har emellertid ansetts erforderligt att undantagsvis kunna medge befrielse från skyldigheten att ledigförklara.

Huvudregeln är alltså — i enlighet med innehållet i flertalet gällande verksinstruktioner — att de ifrågavarande tjänsterna skall ledigförklaras, då

fråga är om uppflyttning av endast vissa tjänster inom en grupp. Att generellt ange de fall, då undantag från denna regel skall kunna göras, har inte varit möjligt, utan detta måste bedömas med hänsyn till de särskilda förhållandena inom de berörda verken. Myndigheterna har alltså att själva i första hand ta ställning till frågan om tillstånd att underlåta ledigförklarande bör sökas. De har också under hand underrättats härom. Det ankommer därefter på Kungl. Maj:t att pröva de skäl, som kunnat anföras. Även om det förutsatts att denna prövning skall åvila varje särskilt departement för sig, torde möjligheter finnas att genom samråd åstadkomma enhetlig praxis vid bedömningen av de begärda tillstånden.

I övrigt vill jag i anledning av interpellationen endast framhålla, att det inte är de olika tjänsteinnehavarna, som enligt propositionen skall flyttas i lönegrad, utan de särskilda tjänsterna.

Herr KYLING: Herr talman! Jag skall be att till statsrådet Lingman få framföra mitt tack för svaret på min interpellation. Men jag skall inte nöja mig med att endast tacka för svaret utan ber också att få tacka herr statsrådet för att han valt just denna punkt på talarlistan att besvara min interpellation, ty därigenom har statsrådet givit mig möjlighet att under en längre tid än en replik medger ta till orda i denna fråga.

Det har klarlagts genom statsrådets svar och genom vad som tidigare framkommit i propositionerna både i våras och nu, att principen bör vara den, då tjänsterevisionen lyfter en hel grupp av tjänstemän, att samtliga skall lyftas, och detta utan att man behöver gå till något ansökningsförfarande. Jag delar herr statsrådets syn på den saken och anser, att det är fullkomligt riktigt att så skall ske. Jag är också övertygad om att det är riktigt att när ett visst antal

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.; tillika svar på interpellation ang. tillsättningen av tjänster, som uppflyttats i högre lönegrad.

inom en viss grupp höjs en eller flera lönegrader skall ett ansökningsförfarande ske, ty det bör beredas tillfälle för alla dem som finns inom gruppen att kunna söka.

Anledningen till min interpellation var närmast den att det kommit till min kännedom, att man förfar ganska olika inom olika verk. Jag skall inte här trötta kammarens ledamöter med att ge en lång redogörelse för olika förfaringssätt, utan jag vill stanna vid några exempel från ett av våra verk, nämligen arbetarskyddsstyrelsen. Jag skall då börja med att relatera följande fall därifrån. Det var en grupp på elva ordinarie förste distriktsingenjörer i yrkesinspektionen, vilkas tjänster lyftes från lönegrad 27 till lönegrad 29. Enligt förhandlingsöverenskommelsen skulle det enligt mitt sätt att se vara alldeles självklart att samtliga dessa elva distriktsingenjörer skulle flyttas upp till lönegrad 29, och i dag har vi av herr statsrådets svar fått bekräftelse på riktigheten i denna uppfattning. Men vad har inträffat? Jo, verket har låtit samtliga söka, och verket har givit sitt förord till tio av dessa elva. Nu har det gått ännu längre, ty nu har frågan också underställts Kungl. Maj:t. Kungl. Maj:t har fastställt att i denna grupp om elva har tio fått vara med om löneflyftning, under det att den elfte fått stanna kvar i den gamla lönegraden. Enligt min uppfattning strider detta helt mot det beslut riksdagen fattade enligt statsutskottets förslag både i våras och nu. Jag utgår ifrån att Kungl. Maj:t eller det departement det här gäller kommer att på något sätt se till att den elfte som blivit ställd utanför blir rehabiliterad. Ty jag betraktar detta som en ren prickning av honom. Jag tillåter mig, herr talman, att nämna, att samtliga dessa elva innehar sina tjänster med kunglig fullmakt.

Jag skall be att få dra ännu ett exempel från samma verk. Det gällde

därvidlag fem extra ordinarie distriktsingenjörer i lönegrad 27. Samtliga dessa fem har kungligt förordnande. De lyftes alla till lönegrad 29. Här skulle det inte behöva vara något ansökningsförfarande, men det blev ett sådant, och alla de fem sökte dessa tjänster. Det var emellertid bara två av dem som fick förord, alltså inte de andra tre. Nu ligger denna fråga snart nog på Kungl. Maj:ts bord, och då utgår jag ifrån att inte samma situation skall inträffa, att Kungl. Maj:t följer verkets förord utan ser till att dessa fem enligt tidigare riksdagsbeslut får löneflyttningen i fråga.

Ett tredje exempel skall jag också be att få anföra till detta protokoll. Det gäller två förste byråsekreterartjänster i samma verk. Där måste det ske ett ansökningsförfarande därför att av dessa två förste byråsekreterartjänster är det bara en som skall flytta från lönegrad 27 till 29. Där delar jag alltså helt den uppfattningen, att ett ansökningsförfarande måste ske. Det är ganska naturligt att dessa två förste byråsekreterare söker tjänsten i fråga. Vad har inträffat? De sökte naturligtvis, men även en tjänsteman utanför verket sökte. Men vad inträffar när verket skall ge förord för någon av de sökande? Jo, att verket inkompetensförklarar de två som tidigare innehaft tjänsterna i fråga. Vilka är då de inkompetensförklarade? Jo, dessa två har under respektive femton och tio år skött sina förste byråsekreterartjänster utan någon som helst anmärkning. Jag måste säga att det är upprörande enligt min uppfattning, att något sådant skall kunna ske. Men även den tredje som sökte och som stod utanför verket, blev inkompetensförklarad. Nu anhåller verket i fråga att på nytt få förklara tjänsterna lediga. Jag förmodar att den saken kommer att underställas Kungl. Maj:t, och då förutsätter jag att Kungl. Maj:t helt enkelt utnämner någon av dem som tidigare

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.; tillika svar på interpellation ang. tillsättningen av tjänster, som uppflyttats i högre lönegrad.

skött tjänsterna utan anmärkning. Här skulle jag bara be att få understryka vad herr statsrådet svarat på min interpellation, nämligen: »Även om det förutsatts att denna prövning skall åvila varje särskilt departement för sig, torde möjligheter finnas att genom samråd åstadkomma enhetlig praxis vid bedömning av de begärda tillstånden.»

Jag utgår från att statsrådet Lingman kommer att ta initiativ till att det blir samordning mellan vederbörande departement så att man slipper komma fram till en situation där man ruckar på den trygghetskänsla en tjänsteman bör ha. Jag skall inte orda vidare om den saken.

Men eftersom jag ändå har ordet, herr talman, skall jag be att få säga några ord om själva utskottsutlåtandet sådant det nu föreligger. Det är naturligtvis en ganska svår situation just detta att förhandla för så stora grupper av tjänstemän, och man kan nog säga att vi kommit in i en situation, som tydligen kräver övertvägande huruvida vi kan fortsätta på den inslagna vägen när det gäller förhandlingar efter denna modell. Jag skall emellertid inte ta upp den principfrågan i dag, ty den kommer säkerligen upp i annat sammanhang vid någon kommande riksdag. Jag förstår mycket väl statsrådets syn på denna sak, då statsrådet i propositionen säger: »Ett dylikt förhandlingsresultat bör betraktas som en helhet och antingen godtagas eller avvisas. Att utan vidare förhandlingar ändra på vissa punkter bör undvikas för att inte rubba överenskommelsen.»

Sedan tillägger herr statsrådet, att »även om vid denna granskning åtskilliga detaljer i överenskommelserna befunnits mindre tillfredsställande, överenskommelserna som helhet betraktade ansetts böra godtagas». På grund av detta uttalande till statsrådsprotokollet, citerat ur propositionen, utgår jag ifrån att man även i civil-

departementet har klart för sig att förhandlingsresultatet inte i alla smärre detaljer är helt godtagbart.

Jag understryker också och noterar med tacksamhet vad utskottet skrivit i sitt utlåtande på sidan 9: »Det måste under sådana omständigheter anses naturligt, att ett lönegradsförslag sådant som det föreliggande icke kan vara i allo invändningsfritt och att på vissa punkter ojämnheter i lönegradshänsen förefinnes såväl uppåt som nedåt.» Därmed har man auktoritativa uttalanden från både statsrådet och utskottet om att vissa ändringsförslag kan komma att behöva effektueras.

Vidare säger utskottet på sidan 10 följande, vilket jag också vill uttala min tillfredsställelse över: »Utskottet vill framhålla att, därest framdeles skäl anses föreligga för jämkning i lönegradsplaceringen av vissa tjänster eller viss grupp av tjänster, frågan härom kan prövas i vanlig ordning i samband med den årliga anslagsbehandlingen.»

Jag har avhållit mig från att motivera i denna fråga med tanke på att vi här har haft ett förhandlingsresultat. Jag är nämligen väl medveten om, eftersom jag själv sitter med vid förhandlingsbordet, att man inte där kan nå ett resultat, som är tillfredsställande för alla förhandlande parter. Men med denna utskottets reservation, som jag nyss citerat, finns det följaktligen möjligheter att återkomma vid ett senare tillfälle, om det skulle visa sig att fel blivit begångna.

Däremot har jag varit med om att framlägga ett par motioner i mindre ärenden. I det ena fallet gäller det två förste arkivarietjänster i kammarkollegiet, och i det andra är det fråga om fem förstekartverksassistenter och tre kartassistenter i rikets allmänna kartverk. Dessa motioner har nu redovisats i förevarande utskottsutlåtande, och jag utgår därför från att dessa tjänster

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.; tillika svar på interpellation ang. tillsättningen av tjänster, som uppflyttats i högre lönegrad.

så småningom kan komma att prövas i vanlig ordning.

Det är emellertid ett par tjänster, som inte har fallit under denna rubrik, nämligen tjänsterna för länssskogvaktare och kronojägare. Där har ett antal utskottsledamöter reserverat sig, eftersom utskottets majoritet därvidlag har tillstyrkt Kungl. Maj:ts förslag. Detta innebär kanske att ifrågavarande tjänster inte sedan kan prövas. I reservation 5) har reservanterna emellertid föreslagit följande ändring i utskottets skrivning: »— även om skäl enligt utskottets mening icke saknats för en något högre lönegradsplacering —». Därmed har reservanterna i utskottet för sin del sagt ifrån, att det finns skäl för en viss högre lönegradsplacering — eller rättare sagt att det inte saknas skäl för en sådan höjning. Samma reservanter har deklarerat en liknande uppfattning beträffande kronojägarna.

Jag vill än en gång tacka herr statsrådet för interpellationssvaret, och samtidigt vill jag avslutningsvis understryka önskvärdheten av att de olika verksamhetschefer, som nu har att ta ställning till dessa problem, har lyssnat till vad statsrådet här framhållit, när det gäller förfaringssättet med de tjänstemannagrupper som har fått en löneflyttning.

Herr talman! Jag vill sluta med att meddela, att när det blir voteringar i detta ärende, kommer jag för min del att lägga min röst för de till förevarande utskottsutlåtande fogade reservationerna nr 2), 5), 6) och 7).

Herr LUNDBERG (kort genmäle):
Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet Lingman få uttala min tillfredsställelse över att han vidtager denna kompletterande utredning om de sociala förmånernas inverkan på lönesättningen.

Jag är fullt införstådd med de svårigheter som föreligger, när det gäller att bedöma de olika arbetsuppgifterna,
4 — *Andra kammarens protokoll 1952. Nr 31.*

men det är väl ändå så, att de lägre tjänsterna prövas dels av överordnade tjänstemän och dels av tjänsteförteckningskommittén, och det förefaller mig som om det då skulle bli en onormalt hård prövning av de lägre inkomstgruppernas tjänster.

Jag är tacksam för att man här anställt jämförelser mellan tjänstemännens löner och de löner som utgår på den fria arbetsmarknaden. Jag har emellertid i en motion påtalat, att man även bör pröva de utgående lönerna och de lönegradsplaceringar som finns inom den statliga sektorn, och jag säger i min motion att man beträffande lönesättningen har en känsla av att vissa högre befattningshavare ofta övervärderas, under det att de lägre många gånger underskattas. Ofta skall exempelvis en expeditionsvakt kunna ge besked om saker och ting och även utföra kvalificerat arbete, som för både verket och allmänheten är betydelsefullare än vad som kommer till uttryck i lönegradsplaceringen, jämfört med de överordnades.

Jag säger också i min motion att lönen måste stå i visst förhållande till arbetsuppgiften, icke till de skolor och pappersmeriter som nu åberopas. Jag vill understryka detta, därför att jag anser att man inom den statliga sektorn måste pröva även om förhållandena mellan de lägre och de högre befattningshavarna är rimliga.

Sedan skulle jag också vilja fråga herr statsrådet, om han anser, att man kan verkställa en utredning om länsbostadsnämndernas vara eller icke vara, och om en sådan utredning skulle innebära något brott mot den överenskommelse som här träffats, samt om det inte kan anses vara rimligt att uppskjuta lönegradsplaceringarna för dessa tjänstemän.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet LINGMAN: Herr talman! Herr

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.; tillika svar på interpellation ang. tillsättningen av tjänster, som uppflyttats i högre lönegrad.

Kyling anförde här några som han själv tyckte avskräckande exempel på hur det i vissa fall förfares, då här ifrågavarande tjänster skall tillsättas. Jag har inte kännedom om alla de fall, som här kan tas upp och anföras som exempel, men om det i herr Kylings exempel är fråga om tillsättande av sådana tjänster, som blivit uppflyttade genom tjänsteförtekningskommitténs förslag, så skall ju tjänsterna ledigförklaras. Det är en princip, som man enligt verkets instruktioner skall följa, och om det sedan kommer en sökande utifrån, så har man naturligtvis skyldighet att pröva också hans meriter. Grundlagen föreskriver efter vilka grunder tjänsterna skall tillsättas. Och om sedan denne så att säga tredje man befinner vara bättre meriterad än de två övriga i exemplet anförda, så innebär icke ett frångående av dessa två vid tjänstetillsättningen någon inkompetensförklaring. Dessa båda sökande kan mycket väl vara kompetenta att sköta ifrågavarande arbete, men den tredje sökanden kan vid jämförelse visa sig vara den starkaste. Det kan ha legat så till i det nämnda exemplet, och därför kan man inte utan vidare säga att det härvidlag har förfarits felaktigt.

Jag måste också mycket bestämt understryka att det inte är tjänstemännen som här flyttas upp, utan det är tjänsterna. Verkets instruktioner innehåller bestämmelser om ledigförklarande, och den principen brukar tjänstemännen själva vara mycket angelägna om att man skall iaktta. Vad vi nu har gjort är i viss mån ett avsteg från denna princip om ledigförklarande, men man kan inte slopa den helt. Och har man kommit så långt att en tjänst ledigförklarats och om det kommer ett flertal sökande, så måste alla prövas i vanlig ordning, det är alldeles uppenbart.

Sedan frågade herr Lundberg om det inte kunde anses nödvändigt att utreda frågan om länsbostadsnämndernas vara

eller icke vara. Jag vill då svara att det är en fråga, som inte har någonting med här ifrågavarande överenskommelse att skaffa. Överenskommelsen måste nämligen avse löneställningen för tjänstemännen vid länsbostadsnämnderna, så länge de finns och arbetar under de förhållanden som varit rådande, då tjänsteförtekningskommittén prövade deras arbetsuppgifter. Men staten måste ju på alla områden vara förhindrad att trots denna överenskommelse vidta de förändringar och omorganisationer, som kan anses vara förnuftsmässigt påkallade.

Sedan vill jag bara knyta an till vad herr Kyling sade om kronojägarna och lämna den upplysningen att domänstyrelsen själv har ansett en inplacering av dem i 17 lönegraden vara den riktiga. Från att tidigare ha framlagt ett förslag om 16 lönegraden har man där sedermera ändrat sig och ansett att 17 lönegraden är den riktiga. Jag har då utgått ifrån att domänverket bör känna de förhållanden, som verket svarar för, och därför tror jag att tjänsteförtekningskommittén därvidlag har kommit fram till en ganska riktig avvägning.

Herr KYLING (kort genmäle): Herr talman! Jag delar helt herr statsrådets uppfattning om förfarings sättet i det exempel som statsrådet drog fram. Även vill jag understryka, att om en tjänst lyfts upp och det finns flera, som innehaft en liknande tjänst tidigare, så skall naturligtvis ett allmänt ansökningsförfarande ske. Då bör man kanske inte bara hålla sig inom verket, utan även utanför detsamma stående skall kunna söka den tjänsten. Men det som har förvänat mig i detta sammanhang är, att verket inkompetensförklarat bägge de tjänstemän, som tidigare under respektive 15 och 10 år varit ordinarie på ifrågavarande tjänst. Det är den saken jag vill hemställa att statsrådet undersöker litet närmare. Det kan nämligen

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.; tillika svar på interpellation ang. tillsättningen av tjänster, som uppflyttats i högre lönegrad.

inte vara meningen att man skall förfara på det sätt som skett i detta speciella fall.

Medan jag har ordet kanske jag också får göra en liten rättelse till mitt första anförande. Jag sade där beträffande de fem extraordinarie förste distriktsingenjörstjänsterna att frågan ännu inte var avgjord, men tyvärr lär även det fallet vara avgjort av Kungl. Maj:t. Detta förbättrar inte situationen.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av förhandlingarna.

Herr NIHLFORS (kort genmäle): Herr talman! Statsrådet Lingman yttrade sig nyss även om kronojägarnas löneställning och förklarade, att eftersom domänverket hade tagit den ställningen att 17 lönegraden borde vara den rimliga, så var det också den rimliga! Men, herr statsråd: Om man skall hålla på fria förhandlingar med statstjänstemän kan man inte a priori påstå att eftersom verket tycker så och så, är detta riktigt. Man skall höra den andra parten också.

Till bilden av detta ärende hör att domänverket vid ett tidigare tillfälle förklarat, att det var skäligt med en jämförelse med vägmästarkåren. Efter denna förhandlingsomgång ligger denna kår tre lönegrader högre. Då skulle man kunna säga — om man går tillbaka till domänverket och i alla lägen vill hålla på att verket har rätt — att det rimliga snarast borde vara att kronojägarna låg i 20 lönegraden. Det är alltså, herr talman, min uppfattning att herr statsrådet borde inta en mera nyanserad ställning till denna fråga.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet LINGMAN: Herr talman! Jag förstår inte riktigt herr Nihlfors' senaste inlägg då det gäller dessa skogstjänstemän. Han säger att den tillämpade metoden strider mot förhandling-

ars princip: man skall också höra den tredje parten, alltså den berörda arbetstagarparten. Men dess organisation har ju godkänt uppgörelsen. Det föreligger en överenskommelse mellan tjänsteförteckningskommittén och de organisationer som förhandlat. Vilken part är det då som man skall höra ytterligare?

Tjänsteförteckningskommittén säger att 17 lönegraden bör vara den riktiga. De organisationer som förhandlat med tjänsteförteckningskommittén har godkänt 17 lönegraden, och så säger verkets ledningen: Ja, det är den riktiga lönegraden, det är den vi föreslagit. Vem skall man mera fråga?

Herr NIHLFORS (kort genmäle): Herr talman! Jag har givetvis accepterat överenskommelsen sådan den lagts fram, men alla vet att båda parterna har olika uppfattning om överenskommelsens goda och dåliga sidor. Framför allt har vi på tjänstemannaorganisationssidan den uppfattningen, att det är en dålig överenskommelse när det gäller kronojägarna. Statsrådet vet ju att det varit mycket hårda förhandlingar på den punkten. Lika väl som man kan uttala sig positivt om kronojägarna, kan man — som herr statsrådet gjort i sin kommentar till överenskommelsen — uttala sig negativt på en hel rad punkter rörande överenskommelsens resultat.

Jag menar alltså att man skall inte svära på verkets ord i detta fall, i ett allmänt yttrande och som en objektiv bedömning av den rätta inplaceringen på löneplanen. För övrigt tror jag för min del, att frågan om kronojägarnas lönegradsplacering kommer upp igen ganska snart.

Herr HAMMAR: Herr talman! Av tidskäl och andra skäl vill jag inte gå in på hela detta vidsträckta, föreliggande problem. I stället önskar jag med anledning av det senaste repliksiftet mel-

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.; tillika svar på interpellation ang. tillsättningen av tjänster, som uppflyttats i högre lönegrad.

lan civilministern och herrar Nihlfors och Kyling en stund stanna inför den sektor av detta ärende som berörts i en motion av fru Sjöstrand, en motion som också jag haft tillfälle underteckna. I denna motion hemställas att kronojägarna vid domänverket må placeras »i lönegrad Ca 20 eller, om riksdagen anser, att någon ändring av föreliggande proposition nu ej kan komma i fråga, att riksdagen måtte uttala, att frågan om kronojägarnas löneplacering snarast av Kungl. Maj:t upptages till förnyad prövning».

Det är denna sektor som jag än en gång vill stanna inför. Jag kommer från ett landskap där dessa frågor kanske är mer brännande än på andra håll. Utskottet har som bekant i enlighet med sin allmänna inställning icke ansett skäl föreligga att tillstyrka det framställda yrkandet.

Det torde vara ostridigt att kronojägarna och med dem länsskogvaktarna har en mycket ansvarsfull uppgift. Om jag nu på nytt stryker under detta, är det för att få förhållandet fört till protokollet. På många bevakningstrakter får de själva utföra hela den ansvarsfulla utstämplingen. De har hand om arbetsledningen under ofta svåra förhållanden och inom mångskiftande områden. De skall därjämte vara insatta i vägarbeten, byggnader, dikningar, skogsuppskattning, taxering, skogskurser m. m., m. m., varjämte de har att utföra ett rätt betydande expeditjonsarbete. Kontakten med arbetare, virkesuppköpare m. fl. liksom mycket av expeditjonsarbetet måste de utföra på kvällarna, d. v. s. under en tid då andra kategorier tjänstemän i regel är lediga. Någon övertidsersättning får inte dessa kronojägare eller skogvaktare.

För att antagas till kronojägare och länsskogvaktare fordras att ha genomgått skogsskola. Enligt de teoretiska fordringarna för inträde behöver en sökande endast ha betyg från folkskolans

sjunde klass och dessutom minst två års arbetspraktik. Dessutom fordras numera en fyra månaders förberedande skogskurs. I verkligheten ställer det sig dock helt annorlunda. De flesta sökande har minst fem års praktik, och det är inte många som klarar sig in endast på folkskolebetyg.

I en skogsskola i min hembygd har man gjort en undersökning de senaste åren rörande de intagna 119 eleverna. I medeltal har de haft 63 månaders praktik. Genomgångna skolor före skogsskolan fördelar sig på följande sätt: 3 procent hade avlagt studentexamen, 27 procent realexamen, 10 procent hade skogs- och lantmannaskola och lantbrukskola, 25 procent folkhögskola, 19 procent korrespondenskurser, 8 procent övriga skolor. Endast 8 procent hade kommit in på enbart folkskolebetyg. Utbildningstiden 1 år och 4 månader anses av de skogsskoleutbildade vara alltför kort för den mångsidiga utbildning det här är fråga om, och framställningar har också av olika organisationer gjorts för att utöka denna tid.

Det nämndes här, herr talman, något om löneförhandlingarna. Civilministern betonade i det sammanhanget att domänverket haft en speciell inställning beträffande lönegraderna. Det kanske kan vara skäl att stryka under vad herr Nihlfors påpekade, att domänverket i en skrivelse till Kungl. Maj:t 1946 jämförde kronojägare med just vägmästare vid väg- och vattenbyggnadsstyrelsens vägförvaltning. I skrivelsen heter det: »En kronojägars arbetsbefäl synes alltså snarast vara större än en vägmästares, vartill kommer att kronojägarna hava ett större antal arbetsuppgifter, som var för sig kräva särskild erfarenhet och särskilda kvalifikationer. Dessutom äro arbetsplatserna i skogen ofta spridda och stundom svårtillgängliga.»

Detta uttalades 1946, och så mycket kan naturligtvis inte förhållandena ha

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.; tillika svar på interpellation ang. tillsättningen av tjänster, som uppflyttats i högre lönegrad.

ändrats sedan den tiden, att inte domänstyrelsens uttalande det året även i år måste vara tillämpligt.

Det är, herr talman, riktigt vad utskottet säger att kronojägarnas och länsskogsvaktarnas lönegradsplacering utgjort ett väsentligt led i den träffade förhandlingsöverenskommelsen. Men det är lika riktigt och viktigt vad TCO:s sekreterare sagt på tal om överenskommelsen. Så här säger han: »Resultatet är för vår del direkt dåligt — detta gäller bl. a. inom skogsbruket, där exempelvis länsskogsvaktare, kronojägare med flera kategorier fortfarande släpar efter betydande.»

Då jag emellertid inser det resultatlösa i att yrka bifall till den motion som jag varit med om att underteckna, nöjer jag mig, herr talman, med att yrka bifall till reservationerna nr 5) och 6) av herr Bergh m. fl.

Herr HANSSON i Skegrie: Herr talman! Efter det anförande som här hölls av statsrådet Lingman, vari han redogjorde för de arbetsförhållanden, under vilka tjänsteförteckningskommittén arbetat, kan jag bli ganska kortfattad. Jag vill, då det gäller den betygsättning av kommittén som gjordes av herr Rubbestad, framhålla att det förhåller sig inte på det sättet att kommittén utan vidare givit efter för de krav, som framställdes från organisationernas sida. Det har i stället många gånger rests ett mycket hårt motstånd från kommitténs sida. Den uppgörelse som här träffats mellan de olika parterna är ingalunda något hastverk. Den har föregåtts av synnerligen långvariga och ofta mycket hårda förhandlingar.

Det avsnitt som i dag behandlas har varit föremål för oavbrutna förhandlingar från den 14 augusti fram till den 6 oktober, alltså under sammanlagt sju veckor. Dag och natt har förhandlingarna pågått om detta avsnitt. Det är därför en överdrift att påstå, att man

härvidlag inte gjort tillräckligt motstånd ifrån den part, som skulle företräda statsmakterna.

Eftersom det föreliggande förslaget är ett förhandlingsresultat, så finns det naturligtvis många punkter, där slutresultatet väsentligt skiljer sig från den ursprungliga mening som parterna hade; man har på ömse håll tvingats acceptera lönegradsplaceringar, som man egentligen tyckt borde ha varit annorlunda. Man har emellertid från båda sidor gjort allvarliga bemödanden för att förhindra en sådan skärpning av förhandlingarna att dessa övergått till öppen konflikt. Jag tror att kammarens ledamöter erinrar sig den skärpning, som inträffade i förhandlingsläget under våren då det gällde läroverkslärarnas lönegradsplacering. Man kan nog säga, att den öppna konflikten då klappade på dörren. Vi bör ha klart för oss, när vi diskuterar dessa frågor, att alternativet till en överenskommelse är den öppna konflikten. Det har varit för att undvika en sådan situation som inträffade i våras eller, om jag så får säga, för att inte spolia en successivt utbyggd överenskommelse som man har nödgats acceptera lönegradsplaceringar, som man från början avvisat. Men jag vill samtidigt säga, att motparten av samma skäl har tvingats att ge efter på krav, som den tidigare envist hållit på. Det bör också sägas, att dessa förhandlingar ibland konkretiserats till en viss tjänst eller vissa tjänster på ett sådant sätt, att en överenskommelse beträffande just den tjänsten eller de tjänsterna har satts som ett villkor för att hela uppgörelsen skulle godkännas. Detta förklarar varför vissa placeringar förefaller vara utpräglat anmärkningsvärda.

Sedan kan man diskutera, huruvida detta utpräglade förhållande av avtalskaraktär över en tjänsteförteckningsrevision är det lämpligaste eller det mest önskvärda. Det heter ju i utskottets utlåtande, att det är första gången

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.; tillika svar på interpellation ang. tillsättningen av tjänster, som uppflyttats i högre lönegrad.

som man allmänt och mera omfattande har kopplat in personalorganisationerna i en sådan här revision. Jag måste för min del säga, att jag tycker att detta experiment i alla fall ger en tankeställare, huruvida detta är det bästa som kunnat åstadkommas. Att personalorganisationerna bör inkopplas i en sådan här revision är självklart och ställt utanför varje diskussion, men jag har i varje fall för egen del börjat undra, huruvida inte förhandlingsförfarandet här har blivit ett alltför stort ingripande. Det har enligt min mening inneburet, att denna tjänsteförteckning svällt ut till en omfattning som mera ger den karaktär av en löneroglering än av en tjänsteförteckning. Det är alldeles självklart, att det ligger i dessa personalorganisationers intresse att vid ett tillfälle som detta se frågan mera ur lönerogleringssynpunkt än ur tjänsteförteckningssynpunkt.

Det sades här av statsrådet Lingman, att denna tjänsteförteckningsrevision har svällt ut till en större omfattning än vad man egentligen hade tänkt sig. Det är precis vad jag själv anat. Jag vågar säga, att detta förhållande av en så utpräglad avtalskaraktär sannerligen inte gjort det lättare för kommittén i dess arbete. Jag skall här inte diskutera, huruvida tidpunkten, varunder denna tjänsteförteckningsrevision har försiggått, är lycklig eller inte. Jag vill bara säga, att det är alldeles självklart att det är olustigt att göra en sådan här utvidgning av tjänsteförteckningsrevisionen under tider, då man prolongerar avtalen på andra håll. Men lika klart är det, att den stora affär, som här satts i gång, måste slutföras i ett sammanhang. Den kan inte prolongerars på samma sätt som man gör med andra löneavtalsförhandlingar. Det är inte samma sak.

Sedan vill jag säga, att jag för min del, vilket givetvis även gäller de övriga kommittéledamöterna, har nödgats

acceptera lönegradsplaceringar som man helst inte skulle ha velat vara med om, men på grund av att kommittén har blivit ett förhandlingsorgan har möjligheterna att anföra reservationer på speciella punkter inte kunnat utnyttjas.

Det är anmärkningsvärt, vilket här tidigare också framhållits, att i ingen av de 40 motioner som framställts har motionärerna tänkt sig, att man kan återställa en tidigare intervall inte bara genom att flytta upp en tjänst utan också genom att flytta ned en tjänst, som man tycker kommit så högt, att man vill göra intervallen mindre. Nu vill jag säga, att då detta är ett förhandlingsresultat, där en tjänsts placering ofta är beroende av en annan, så är det ytterligt svårt att göra förändringar. Hur berättigade motionärerna än må anse sina ändringskrav vara, så tycker jag att kommitténs och personalorganisationernas bedömningar bör tillmätas lika stort värde.

Herr talman! Jag vill till sist beträffande dessa motioner säga, att om riksdagen skulle bifalla alla eller något av de krav på uppflyttningar som där framställts, så skulle jag kunna framföra önskemål om justeringar i annan riktning av sådana tjänster, som inte skulle ha placerats där de nu befinner sig, därest de krävda uppflyttningarna framställts vid förhandlingar. Det är därför jag anser, att detta förslag bör godkännas i oförändrat skick.

Herr ANDERSSON i Dunker: Herr talman! Jag vill till en början instämma i det väsentliga av vad här tidigare sagts av herrar Rubbestad och Lundberg. Herr Lundberg önskade ju en utredning om det var lämpligt att länsbostadsnämnderna skulle fortsätta med den särskilda organisation man skapat för att utföra ifrågavarande arbetsuppgifter. Jag har i ett antal år varit ledamot av

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.; tillika svar på interpellation ang. tillsättningen av tjänster, som uppflyttats i högre lönegrad.

en länsarbetsnämnd, och jag frågar mig, liksom herr Lundberg, om inte andra länsorgan skulle kunna utföra dessa arbetsuppgifter på ett fullt tillfredsställande sätt.

Genom det föreliggande förslaget har man uppenbarligen, efter vad jag kan förstå av de många motionerna och efter vad jag i övrigt kunnat iaktta, försökt rätta till en hel del gamla orättvisor. Men det är också uppenbart, att man här samtidigt skapat nya orättvisor. Man höjer en tjänst ett par lönegrader men låter en annan tjänst av samma slag stå kvar på förutvarande nivå. På detta sätt skapar man orättvisor, man skapar olust, och man skapar missnöje fullkomligt i onödan.

Jag skall emellertid här bara uppehålla mig vid två exempel, som jag finner ganska upprörande. Det gäller hushållningssällskapens chefstjänstemän, d. v. s. sällskapens sekreterare eller direktörer, som de kallas på en del håll. De har tidigare stått en lönegrad lägre än lantbruksnämndernas direktörer. Jag tror, att den som känner till de arbetsuppgifter som är förenade med dessa tjänster måste säga, att det är riktigt att de står i samma lönegrad. Arbetsuppgifterna är i många avseenden ganska likartade, och det krävs minst lika stora kvalifikationer av hushållningssällskapens sekreterare som av lantbruksnämndernas direktörer. Skulle det vara någon skillnad, så är den enligt min uppfattning att hushållningssällskapens sekreterare har en vidare och större uppgift. De har att arbeta med praktiskt taget alla jordbrukare inom sitt län, under det att lantbruksnämndernas direktörer har ett ganska begränsat klientel att arbeta med. Hushållningssällskapens sekreterare har dessutom en oerhört stor uppgift i det nuvarande läget inom jordbruket, då det sker nydaningar, förändringar, rationaliseringar och omläggningar på så många olika sätt.

Jag har därför ytterligt svårt att förstå, varför man nu inte kunde låta lantbruksnämndernas direktörer och hushållningssällskapens sekreterare få samma lönenivå. Det är nog härvidlag så, som det har sagts av dessa tjänst innehavare på hushållningssällskapen: »Vi bryr oss inte så mycket om pengarna, men den deklassering, den nedvärdering av vårt arbete, som man här uppenbarligen har gjort, skapar en stor olust, och man känner sig ganska upprörd.» Jag förstår detta.

Enligt min mening finns det inga sakliga skäl till att man skapat denna skillnad mellan lantbruksnämndernas och hushållningssällskapens chefstjänstemän. Om det finns några andra skäl, som inte kan sägas vara sakliga, vilka här på ett eller annat sätt gjort sig gällande, känner jag inte till, men något måste det vara. Har man hållit sig till fakta och sakliga skäl, så har man inte kunnat komma med ett sådant förslag som det föreliggande. Det är också märkligt, att lantbruksstyrelsen, som är det statliga ämbetsverk, under vilket dessa båda tjänster sorterar, har sagt att lantbruksnämndernas direktörer och hushållningssällskapens sekreterare respektive direktörer borde placeras i samma lönegrad. Dessutom har respektive tjänstemannaorganisationer också uttalat sig för att dessa båda grupper skulle placeras lika. Jag har icke vare sig i propositionen eller utskottsutlåtandet eller någon annanstans kunnat finna några verkliga skäl, varför man ej har vidtagit den föreslagna likställigheten.

Vi har en annan grupp tjänstemän, som också arbetar i hushållningssällskap och lantbruksnämnder, nämligen kamrerarna. Man har även i detta fall placerat hushållningssällskapens kamrerare i en lägre ställning än lantbruksnämndernas kamrerare. Även i förhållande till länsbostadsnämndernas kamrerare har hushållningssällskapens kamrerare en sämre ställning. Jag känner

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.; tillika svar på interpellation ang. tillsättningen av tjänster, som uppflyttats i högre lönegrad.

ganska väl till arbetsuppgifterna för alla dessa tre befattningar, både i hushållningssällskapen, lantbruksnämnderna och länsbostadsnämnderna, och jag vågar säga, att jag inte har kunnat finna någon som helst anledning till att man skall sätta de två kamrerartjänsterna i lantbruksnämnden och länsbostadsnämnden i högre lönegrad än kamrerartjänsten i hushållningssällskapet. För min del måste jag säga, att skall man göra någon skillnad, skulle det faktiskt vara den, att hushållningssällskapens kamrerare, med det arbete och det ansvar de har, borde sättas inte bara i lika lönegrad som de andra utan gärna i litet högre lönegrad. Hushållningssällskapens kamrerare skall dock handha och redovisa betydande penningmedel. I de andra nämnderna rör man sig mest med papper, d. v. s. man får skriva anvisningar och sådant. Det är naturligtvis ansvarsfullt också det. Men man har inte där samma direkta redovisning och samma direkta ansvar för handhavda kontanta medel. Jag kan inte heller på denna punkt finna, att det föreligger några som helst sakliga skäl för den nedklassning av hushållningssällskapens kamrerare, som detta förslag faktiskt innebär.

Jag anser därför, herr talman, att det finns starka skäl för de motioner som har väckts rörande lönegradsplaceringen både beträffande hushållningssällskapens sekreterare i jämförelse med lantbruksnämndernas direktörer och beträffande hushållningssällskapens kamrerare i jämförelse med övriga kamrerare i de andra nämnder som jag här har talat om. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till de motioner som har väckts på denna punkt, för det första till motionen nr 513 i första kammaren, som är likalydande med motionen nr 676 i andra kammaren — den gäller hushållningssällskapens sekreterare — och för det andra till motionen nr 685 i andra kammaren.

Herr STAXÅNG: Herr talman! Det torde väl vara ett ganska genomgående drag i nästan varje anförande som har hållits i denna debatt, att det är med en viss olust man tar ställning till det föreliggande förslaget. Det förefaller mig som om denna olustkänsla mest vore knuten till det förhållandet, att man har en bestämd känsla av att riksdagen inte har någon möjlighet att kunna inverka på det uppgjorda förslaget. Det är ett genomgående drag i hela behandlingen av denna riksdagsfråga vid detta tillfälle.

Redan i propositionen uttalar sig också departementschefen i samma riktning. Han säger att »även om vid denna granskning åtskilliga detaljer i överenskommelserna befunnits mindre tillfredsställande, överenskommelserna som helhet betraktade ansetts böra godtagas». Man kan ju rätt tydligt läsa mellan raderna, att departementschefen givetvis på en hel rad punkter har ansett att överenskommelserna icke har varit fullt tillfredsställande. Går man sedan till utskottsutlåtandet, finner man först det anmärkningsvärda förhållandet, att den utskottsavdelning, som behandlat denna fråga, så att säga kollektivt uppträder som reservant på de punkter, där utskottets majoritet har skärpt formuleringarna i avdelningens förslag till utlåtande. De uttalanden, som har gjorts såväl av avdelningen som av utskottet som helhet vid den slutliga behandlingen av frågan, är emellertid på en rad punkter mycket kritiska, och man märker också där den olustkänsla som tycks vara för handen över att riksdagen inte har någon möjlighet att åstadkomma någon ändring. Går vi sedan till den debatt som nu pågår, så märker vi samma företeelse. Man konstaterar att här finns en rad punkter, där det hade varit önskvärt att en rättelse kunnat ske, men att det gäller en överenskommelse och att riks-

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.; tillika svar på interpellation ang. tillsättningen av tjänster, som uppflyttats i högre lönegrad.

dagen inte har någon möjlighet att göra någon direkt ändring däri.

Nu tycker jag nog att detta hänsynstagande från riksdagens sida, som har kommit fram såväl vid utskottsbehandlingen som under debatten här i kammaren, har gått litet för långt. Att man inte vill göra en direkt ändring kan jag förstå. Man kan förstå att det råder tveksamhet om att göra ett yrkande, och man förstår också att det är en komplicerad sak för riksdagen att begära en omprövning av detaljfrågor, eftersom hela detta förslag måste betraktas som en helhet. Men jag tycker att det går litet för långt, när man från riksdagens sida är så rädd att ge sin vilja till känna, att man inte ens vågar göra några uttalanden.

Det har ju dock gjorts vissa uttalanden ifrån utskottets sida i vissa punkter. Jag är inte benägen att förringa tjänsteförteckningskommitténs arbete. Jag tror att man måste erkänna att den har utfört ett jättearbete. Men den kritik, som man tyvärr på en rad punkter i detta förslag måste anmäla, får givetvis i vissa fall tjänsteförteckningskommittén ta åt sig. Man får emellertid också besinna, att den inte är den enda parten i detta sammanhang. Har det begåtts felaktigheter, vilket enligt mitt förmenande skett, så kan anledningen härtill också sökas på annat håll. Det har som sagt varit flera parter vid dessa förhandlingar.

Men jag återkommer, herr talman, till det spørsmål som jag snuddade vid för en stund sedan, nämligen riksdagens möjlighet att inverka på och göra ändringar i det framlagda förslaget. Det är ju ganska tydligt att det är mycket svårt att rubba och företaga någon ändring i denna överenskommelse. Men jag tror att det inte kan fortgå så länge till på detta sätt. Vi hade en ganska stor del av tjänsteförteckningskommitténs förslag till behandling i våras. Vi har nu en ännu större del till behandling.

Om jag inte är fel underrättad måste det komma ytterligare förslag från tjänsteförteckningskommitténs sida. Motionerna i våras var relativt få; de har ökats nu. Olusten är påtagligt större i dag än den var i våras, och jag vågar göra det uttalandet, att riksdagen inte tål denna påfrestning i fortsättningen. Antingen måste riksdagen få ett medinflytande, direkt eller indirekt, eller också måste det såsom här framhållits bli nya arbetsformer för lösningen av hithörande frågor. Herr Lindholm var inne på den punkten i början av dagens debatt, och jag kan i stor utsträckning ansluta mig till hans tankegångar.

Om man, vilket jag anser självfallet, måste respektera dessa befattningshavares förhandlingsrätt och riksdagen inte får ingripa på det sätt som jag antytt, att vi skulle göra direkta ändringar vid dagens beslut, måste man åtminstone försöksvis delegera beslutanderätten i dessa frågor till någon förhandlingsnämnd, lönefullmäktige e. d. Det är uppenbart att man försöksvis måste pröva andra arbetsformer. Därvidlag är det särskilt nödvändigt — jag vill understryka det — att man får en anknytning till riksdagen på ett tidigt stadium. Det är vidare nödvändigt att denna anknytning blir så objektiv som möjligt. Jag vill också tillägga att det även är nödvändigt att man i detta sammanhang inte kopplar in Kungl. Maj:t på ett sådant sätt, att Kungl. Maj:t blir suverän över riksdagen, ty då får vi ett nytt problem att debattera i framtiden.

Jag har velat kasta fram dessa synpunkter, som delvis ansluter sig till dem, som här framförts för en stund sedan av herr Lindholm. Man bör alltså försöksvis söka sig fram för att få en bättre modell för arbetsordningen på detta område än vi för närvarande har.

I det förslag som nu har framlagts finnes det — som här framhölls av

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.; tillika svar på interpellation ang. tillsättningen av tjänster, som uppflyttats i högre lönegrad.

herr Rubbestad i början av debatten — en rad punkter, mot vilka man kan anmäla en ganska stark kritik. Jag har flera gånger gjort den reflexionen: Är detta det rätta sättet för inrättandet av ett antal nya byråchefsbefattningar? På den punkten har jag alltid föreställt mig att tågordningen skulle vara ungefär följande: verken i fråga skulle lägga fram en klar, saklig argumentering för en dylik omorganisation, som faktiskt inrättandet av en ny byråchefstjänst innebär.

Jag vill även beröra några andra punkter, där jag dock delvis följt utskottets förslag. Det gäller lönesättningen för våra lantbruksingenjörer, våra lantbruksdirektörer och hushållningssällskapens sekreterare. På den sistnämnda punkten har jag anfört en särskild reservation.

Jag tycker nog det är rätt upprörande, när man ser tillbaka på den lönegradsplacering som våra lantbruksingenjörer hade från början. Det var en ganska allmän uppfattning då, att de borde jämföras med t. ex. överlantmätnarna. Nu har de ju kommit in i lantbruksnämndernas tjänsteförteckning, men jag tror att deras befattning med lantbruksnämnderna är i allra högsta grad fiktiv. Deras tjänstgöring är mycket självständig. Det har framförts starka argument på denna punkt i en motion i denna kammare. Det är också allmänt känt att de i de flesta fall har länet som arbetsområde och att de, i de fall där så inte är förhållandet, har större arbetsområde än ett län. Det är därför ganska oräddvist att dessa befattningar — som är cheftjänster — har hamnat i en lägre lönegradsplacering än t. ex. lantbruksdirektörerna.

De punkter där jag, herr talman, har anfört reservationer gäller hushållningssällskapens sekreterare samt i vad det gäller motiveringen länsskogvaktarnas och kronojägarnas lönegradsplacering.

Beträffande den första punkten kan jag fatta mig synnerligen kort, eftersom den föregående talaren ganska utförligt har berört just lantbruksdirektörernas och hushållningssällskapens sekreterares arbete och anfört skälen för att dessas lönegradsplacering bör vara lika. Utöver det som har framhållits på denna punkt vill jag tillägga en sak, som man alltför litet i riksdagen tar hänsyn till, nämligen att befattningen som sekreterare i ett hushållningssällskap i mycket hög grad är en initiativtjänst och att det därför kan bli en hel rad arbetsuppgifter utanför dem, som i allmänhet redovisas när det gäller denna tjänst.

Men när tillika mycket starka krav har rests på en jämställdhet, när det gäller kamrerartjänsterna vid lantbruksnämnderna och vid hushållningssällskapen och när motionärerna på denna punkt har anfört enligt min mening tungt vägande skäl för en omprövning, kan man ju fråga sig, varför jag icke har velat ta med också dessa befattningshavare i den omprövning, som jag har begärt särskilt för hushållningssällskapens sekreterare. Jag skall därför ange de skäl som jag anser är för handen för en omprövning speciellt när det gäller sekreterartjänsterna inom hushållningssällskapen. Vissa av dessa skäl kan givetvis anföras också för andra befattningshavare, beträffande vilka motioner har framställts, men vissa skäl gäller enbart sekreterartjänsterna.

Det första skälet är att vi ute i länen inte kan förstå varför dessa två tjänster — hushållningssällskapens sekreterare och lantbruksdirektörerna — fortfarande skall vara åtskilda i lönegradshänseende. Det är ju allmänt bekant att orsaken till att de blev åtskilda från början var, att man önskade så att säga få över på detta arbetsområde kunniga personer till dessa nya tjänster inom lantbruksnämnderna. Det skälet är inte längre användbart. Befattningshavarna

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.; tillika svar på interpellation ang. tillsättningen av tjänster, som uppflyttats i högre lönegrad.

är i hög grad jämställda i arbetet. De är medlemmar i varandras nämnder eller förvaltningsutskott. Vi kan inte förstå varför man fortfarande skall ha dessa tjänster skilda åt i lönehänseende, och vi står dock ute i länen dessa institutioner ganska nära och kan bedöma deras arbete.

Det andra skälet — som också har nämnts förut här i dag — är att lantbruksstyrelsen har yrkat på att dessa bägge tjänster nu skall placeras i samma lönegrad.

Det tredje skälet är att även den personalorganisation som har förhandlat i frågan har gjort samma yrkande, att dessa befattningshavare skall placeras i samma lönegrad.

Ja, då återstår ju — det får vi inte glömma bort — att man i en sådan förhandlingsprocedur måste ta hänsyn till den andra parten, som i detta fall är tjänsteförteckningskommittén. Jag anser mig emellertid ha rätt att meddela, att tjänsteförteckningskommittén icke var enig i denna fråga; att ingen ledamot av kommittén reserverade sig på denna punkt berodde endast på att detta av formella skäl var omöjligt. Frågan om dessa befattningshavares lönegradsplacering står i särklass och har inte den nyckelposition, som enligt vad man har framhållit gäller andra punkter, och starka skäl talar alltså för att just denna lönegradsplacering bör tas upp till ny omprövning.

Den andra punkten där jag, herr talman, har anmält en reservation gäller lönegradsplaceringen för länsskogvaktare och kronojägare. Jag vill erinra om att 1944 års skogsvårdsstyrelseutredning i sitt betänkande framhöll, att det borde vara en likartad löneplacering för dessa befattningshavare och vägmästarna vid våra statliga vägförvaltningar. Det blev dock icke så. Jag kan erinra om att jordbruksutskottet, när Kungl. Maj:t tyvärr föreslog en skillnad i lönegradsplaceringen de

nämnda grupperna emellan, framhöll att det var med tvekan som man kunde följa Kungl. Maj:ts förslag. Det har också från domänstyrelsens sida framhållits, att en kronojägars arbetsbefäl snarast synes vara större än en vägmästares, vartill kommer att kronojägarna har ett större antal arbetsuppgifter, som var för sig kräver särskild erfarenhet och särskilda kvalifikationer. Dessutom är arbetsplatserna i skogen ofta spridda och stundom ganska svårtillgängliga.

Utöver det som här har anförts vill jag dessutom nämna, att utbildningen till skogvaktarbefattning och kronojägarbefattning inom domänverket är betydligt längre än utbildningen till vägmästare. Det har också visat sig att det i allmänhet är först vid 40 års ålder som våra skogvaktare kan få befordran till länsskogvaktare.

Jag tror därför att det hade varit fullt befogat att jämställa dessa befattningshavare och våra vägmästare inom den statliga vägförvaltningen. Det har hittills förelegat en viss skillnad, i det att vägmästarna har haft ett särskilt lönetillägg, som har motsvarat ungefär en och en halv lönegrad, men då kan det ju inte vara rimligt att nu vidga denna klyfta till omkring tre lönegrader.

Att ställa ett direkt yrkande om en omprövning har inte varit möjligt för mig med hänsyn till de principer, som man har sökt tillämpa vid utskottsbehandlingen av dessa frågor, men jag har ansett att det minsta man kunde göra, då man måste vara på det klara med att länsskogvaktare och kronojägare borde ha haft en något högre lönegradsplacering, vore att stödja deras strävanden med ett uttalande.

Jag vill därvidlag rätta till ett uttalande som här gjordes av civilministern. Han anförde, att på denna punkt har ju parterna skrivit under och gått med på det förslag som här framläggs,

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.; tillika svar på interpellation ang. tillsättningen av tjänster, som uppflyttats i högre lönegrad.

och det borde reservanterna ha beaktat. Det är just detta vi har tagit hänsyn till i vår reservation. Vi har följt utskottet då det säger: »Då enligt vad utskottet inhämtat frågan om länsskogvaktarnas lönegradsplacering» — och samma sak gäller beträffande kronojägarna — »utgjort ett väsentligt led i den träffade förhandlingsöverenskommelsen, har utskottet ansett sig böra tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag.» Vi använder nämligen samma formulering, bara med följande tillägg, »även om skäl enligt utskottets mening icke saknats för en något högre lönegradsplacering». Jag beklagar att inte redan utskottet har tagit upp detta tillägg i sitt förslag. Jag tycker att det är en utomordentligt blygsam begäran att man här i motiveringen ger dessa befattningshavare det stöd som jag anser de har rätt att fordra med hänsyn till sin lönegradsplacering nu.

Jag vill, herr talman, med anförande av dessa synpunkter yrka bifall till reservationerna nr 4, 5 och 6 till utskottets utlåtande.

Herr ÅKERSTRÖM: Herr talman! De av kammarens ledamöter, som har haft tid och intresse att läsa igenom utskottsutlåtandet, finner ju att det gäller en proposition som innehåller förslag om viss uppflyttning i lönegrad för tillsammans omkring 25 000 tjänstemän och att det kostar staten 24 miljoner kronor. Riksdagen inbjödes sålunda att fatta beslut rörande ett förslag, som i själva verket innebär en kraftig löneuppflyttning. Detta skall ske i en situation, där betydande grupper på den privata löne marknaden har fått erbjuda att rätt väsentligt sänka sina löner. Om vi här i riksdagen har någon liten anknytning till dessa grupper, har vi nog anledning säga, att denna proposition ligger före till prövning i riksdagens kamrar i ett minst sagt mindre lämpligt psykologiskt ögonblick.

Sedan har vi frågan vad tjänsteför-

teckningsrevisionen skall fylla för uppgift. Ser vi på resultatet måste man ju få den uppfattningen, att den icke kan fylla uppgiften på annat sätt än genom att genomgående förorda betydande lönegradsuppflyttningar. Det kan tydligen icke komma i fråga att allvarligt diskutera att också gå den andra vägen. Den som fäster sig vid ordet revision, måste ju ändå fråga: Finns det inte möjligheter och utvägar och rentav goda skäl att gå den andra vägen?

När jag hörde särskilt den siste ärade talaren, som var uppe och beskärmade sig över hur orättvist behandlade en del grupper blivit, som han har särskilt intresse av, så frågade jag mig: Varför skall man bara göra jämförelser på detta ensidiga sätt? Varför skall man säga att de ligger så lågt jämfört med den och den? Kan man inte tänka sig, att detta har sin förklaring i att en del av dem man använder som jämförelseobjekt ligger för högt? Jag skulle nog önska att de som skött denna revision och skött underhandlingarna också uppfattat sin uppgift på det sättet, att man kunde gå i både sänkande och höjande riktning. Jag är inte alldeles övertygad om att man här kommit fram till något mera rättvist dessa olika tjänstemän emellan än vad som gällde förut. Kanhända är det så, att man på vissa punkter har fått fram ett resultat, som t. o. m. är mindre rättvist än det som gällde förut.

Jag har för egen del för åtskilliga år sedan fört fram samma tanke som jag tror att nästan alla, som nu varit uppe i debatten, har fört på tal. Jag ställde nämligen på sin tid frågan till dåvarande ordföranden i tredje avdelningen i statsutskottet: Kan vi inte få en sådan ordning, att dessa lönefrågor kommer ur riksdagen? Jag fick då veta, att detta var fäkunnigt tänkt. Nu är man mera allmänt inne på att vi nog får söka oss fram på vägar, där man inte som nu kan politisera dessa frågor.

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.; tillika svar på interpellation ang. tillsättningen av tjänster, som uppflyttats i högre lönegrad.

Jag vill i detta sammanhang peka på någonting som jag betraktar såsom oeffterrättligt. Det håller på att bli system. Jag vet inte om vi skall säga att det var folkskollärarkåren här i landet, som jag vill minnas år 1938 liksom gick i spetsen för en ny ordning beträffande hur man skall påverka dem som har att besluta om lönerna. Det året formligen dränktes vi av propagandamaterial från dessa grupper. Dessutom skulle vi var och en på varje ort också påverkas rent personligt. Detta har sedan blivit system. Hur många av riksdagens ledamöter är det, som t. ex. icke har fått påringning eller anmodan om att stå till förfogande för en del av dessa grupper, speciellt för dem herr Staxäng talat för. Jag har också fått det, och jag brukar till sist, då jag vill få slut på samtalet, säga till vederbörande: Men har ni inte tänkt på att vi får högre skatter? Då begriper de att jag inte vill fortsätta resonemanget längre.

Är riksdagen tillräckligt sakkunnig för att pröva sådana ärenden? Är det rimligt att vi, liksom den föregående talaren gjorde, skall stå här och i detalj beskriva hur den och den tjänstemannen arbetar, varför vi har den och den synpunkten på den och den tjänstemannens arbetsuppgifter och hur han bör betalas. Att sådana saker skall utredas i debatterna här i kammaren betraktar jag naturligtvis som en fullständigt orimlig ordning. Dessa 41 motioner, som påyrkar lönegradsuppflyttningar, tycker jag är det bästa beviset för att riksdagen icke är kapabel att riktigt sköta denna uppgift.

Sedan kommer man in på frågan vad man vill ha i stället. Man synes vara överens om att man måste ha en annan ordning, ett smidigare organ o. s. v. Här har i debatten skymtat vad professor Håstad vid en tidigare tidpunkt — det var väl i våras — förordade, nämligen en av riksdagen vald fullmäktige-

institution. Jag måste här omedelbart anmäla att jag inte tror på den lösningen. Jag vill inte ha den heller. Jag tror att man bör söka sig fram på de vägar, som vi redan har beträtt när det gäller de kollektivavtalsanställda. Jag vill att vi skall ha kvar i riksdagen frågan om tjänsternas antal och även rätten att ange allmänna riktlinjer, som de organ, som sedan får sköta detta, har att följa. Men så mycket mer är det måhända inte nödvändigt att ha kvar annat än självfallet anslagsfrågorna, där man också kan påverka dessa saker.

Vi har som sagt avtalsnämnden, som väl fyller sin funktion — så förefaller det mig — när det gäller de kollektivavtalsanställda. Är det då orimligt att tänka sig en motsvarighet till detta när det gäller de löneplansanställda?

Det är dessa synpunkter, herr talman, jag har velat anföra. Jag har liksom de flesta den uppfattningen, att vi icke har kunnat prestera tillräckligt starka skäl för att påyrka avvikelser i verklig mening från den kungl. propositionen.

Fru SJÖSTRAND: Herr talman! Jag tänker inte diskutera principerna, och jag kan i stort sett ansluta mig till vad herr Staxäng anförde. Men jag ville trots allt som redan sagts i alla fall tillägga ett par ord.

I min motion har jag då det gäller kronojägarna framhållit, att deras uppgifter ständigt har ökat, att de numera har ett ansvarsfullare och självständigare arbete än förut och att det krävs mångsidiga prestationer av dem. De måste vara hemmastadda på många olika områden. Kronojägarna genomgår en grundlig utbildning; det har vi hört förut här av herr Hammar. Det fordras bl. a. 6—8 års praktik, och det finns inte många arbeten som förr varit så dåligt betalda som just detta arbete. Vi har också hört att det inte är lätt att komma in på kurserna. Det fordras

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.; tillika svar på interpellation ang. tillsättningen av tjänster, som uppflyttats i högre lönegrad.

goda betyg, det är stor konkurrens och kraftig gallring bland de inträdessökande. På detta sätt får vi ett urval av särskilt dugliga och yrkesskickliga personer, som rekryterar kronojägarkåren. Detta kan också behövas. Kronojägarna har som regel ledningen av en talrik arbetsstyrka med mycket heterogen sammansättning, och denna arbetsstyrka är ofta spridd över stora områden, som kanske också är geografiskt svårtillgängliga. Jag tänker att vi alla förstått, inte minst under krigsåren, vilken oerhörd betydelse våra skogar har för vårt lands ekonomi. Vilken avkastning man kan få av dem beror i allra högsta grad på de anställdas duglighet och intresse. Jag vill också påpeka att kronojägar-tjänsterna är sluttjänster, varför inga utsikter finnes till befordran och högre lönenivå.

Dessutom är det en sak som jag alltid ömmar för. De har aldrig någon bestämd arbetsdag. De ha mycket kvällsarbete, de har söndagsarbete och kan aldrig räkna med sin fritid som andra människor kan. Jag skulle vilja ge ett par exempel på omfattningen av deras arbete. Dessa exempel är tagna från två olika distrikt i södra Sverige. I det första exemplet gäller uppgifterna år 1950. Inom detta distrikt var det utsyning av 10 500 kbm skog till ett försäljningsvärde av 525 000 kronor, därav till avverkning i egen regi 5 500 kbm skog med ett värde av 275 000 kronor. Utbetalda löner till arbetare utgjorde 94 000 kronor, fördelade på avverkning, skogsodling, skogsvårdande arbeten, skogsbilvägsbyggen och skogsdikningsarbeten. Det andra exemplet är från ett annat kronojägardistrikt och gäller tiden den 1/10 1951—30/9 1952, alltså helt nyligen. Där har försålts skogsprodukter till ett värde av 670 000 kronor, varav avverkning i egen regi 280 000 kronor. På rot har det försålts skog till ett värde av 390 000 kronor. Över dessa rotförsäljningar har krono-

jägarna att utöva kontroll. Under samma tid har utbetalats löner till arbetare med ett belopp av ca 80 000 kronor.

Efter vad som framgår av utskottsutlåtandet har åtskilliga av utskottets ledamöter ansett, att skäl inte saknats för en något högre löneplacering för kronojägarna. Utskottet har också antytt att en hel del av de lönefrågor, som nu varit föremål för motioner, kan på nytt prövas i vanlig ordning i samband med den årliga anslagsbehandlingen, om skäl därtill anses föreligga. Jag vågar påstå att detta är en sådan fråga.

Jag har också fäst mig vid en annan sak. I propositionen nr 241 finns en passus som innebär att prövningen av arbetsledarutredningens förslag kan ge anledning till omprövning av lönegradsplaceringen för vissa tjänster med arbetsledande uppgifter. Detta tycker jag är ett uttalande, som siktar framåt och som också bör kunna innefatta ett halvt löfte om frågans omprövning.

Det har sagts här i debatten — jag tror det var av statsrådet Lingman — att man vid löneplaceringarna måste rätta sig efter vad verken föreslår. Jag skulle vilja invända, att verken ju kan föra vissa tjänstegrupperns talan mer eller mindre energiskt. Jag vill också understryka, att kronojägarnas egen organisation aldrig har godkänt denna lönegradsplacering.

Herr talman! Innan jag kommer fram till mina yrkanden på denna punkt skulle jag vilja nämna ett par ord i samband med min motion nr 698 om uppflyttning i högre lönegrad av personalen vid Birgittas sjukhus i Vadsstena. Jag vill uttrycka min tillfredsställelse med vad utskottet uttalar att, om sjukhuset blir fullt likställt med andra sjukhus inom en viss kategori, detta givetvis kan ge anledning till omprövning av lönegradsplaceringen.

Enligt sinnessjukhusutredningens generalplan hade detta sjukhus 1 175 ar-

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.; tillika svar på interpellation ang. tillsättningen av tjänster, som uppflyttats i högre lönegrad.

betsenheter. Genom ett senare förslag om en planerad och delvis redan utförd utbyggnad av Birgittas sjukhus kommer beräkningen av arbetsenheterna upp till ett högre tal, nämligen 1 693. Då i Kungl. Maj:ts proposition personalen vid Sundby sjukhus, där arbetsenheterna stanna vid 1 646, har fått uppflyttning, är det möjligt för personalen att genom hemställan till medicinalstyrelsen om rättelse också kunna erhålla en sådan.

Herr talman! Jag har därför intet yrkande då det gäller motion nr 698. Men i anledning av vad jag anfört i fråga om kronojägarna ber jag få yrka bifall till reservationen nr 6 av herr Bergh m. fl. Jag ber också att få yrka bifall till reservationen nr 5, vilken gäller länskögvaktarnas lönefråga.

Fröken LILJEDAHL: Herr talman! Då jag i anslutning till propositionen nr 241 har avlämnat en motion beträffande lönegradsplaceringen av vissa tjänster i telegrafverkets kamerala avdelningar, vill jag säga ett par ord.

Jag vill uttala min tacksamhet mot utskottet för den välvilliga skrivning denna motion såväl som alla övriga avstyrkta motioner har fått. Jag kan endast beklaga att det vid denna revision inte varit möjligt vare sig för statsutskottet eller för riksdagen att värdera de olika förslagen till lönegradsplacering och väga dem mot varandra. På grund därav har lönegradsplaceringen blivit mer eller mindre slumpartad. Mot detta kan visserligen invändas att förslagen bygger på förhandlingar mellan arbetsgivare och arbetstagare, men man kan inte komma ifrån att förhandlingarnas resultat beror på många olika omständigheter. Resultatet kan påverkas, förutom av de rent personella resurserna — förhandlingarna kan givetvis vara mer eller mindre kunniga eller hårda — av om det gäller en stor grupp, så att konse-

kvensen av en uppflyttning skulle bli stora ökade kostnader för statsverket. Gruppen kan också vara så liten, att den inte anses värd någon särställning gentemot andra. En tjänst kan från början vara så lågt placerad, att man inte vågar lyfta den dit där den rätteligen hör hemma, på grund av att innehavare av andra tjänster, som tidigare varit likställda med denna, skulle begära samma lyftning fastän motive-ring därför saknas.

Tjänsterna som förste kassör i telegrafverket hör enligt min uppfattning till de tjänster, som alltid har stått för lågt och vilka det är så ömtåligt att begära en skälig ändring för. Vid våra största telefonbyråer — i Stockholm, Göteborg och Malmö — har kassörerna kontorsskrivares ställning. Arbetet vid dessa byråer är uppdelat på flera händer, och var och en av dessa befattningshavare åtnjuter lön efter 19:e lönegraden. Vid telefonbyråerna i 28 städer förekommer s. k. förste kassör. Antalet av dessa tjänster föreslås nu utökat till 33, men någon differentiering mellan dessa förekommer inte, fastän arbetsuppgifterna är väsentligt skilda. Vid telegrafverkets station i Gävle har kassören en årsomslutning på 10 miljoner kronor och räknar ut lön för cirka 500 anställda. Vid de mindre stationerna, där kassören har samma löneställning, varierar årssuppbörden mellan 1¼ miljon och upp till cirka 6 miljoner kronor och antalet anställda som avlönas från 100 och uppåt.

Jag förstår mycket väl att man i en tjänsteförteckning inte kan ha en placering för varje befattningshavare, men i detta fall kan jag inte annat än understryka vad som framhålles i motionen, nämligen att det här vore lämpligt att använda s. k. tvåstegsindelning. Detta har vid förhandlingarna begärts från arbetstagarhåll, dock utan resultat.

Då det gäller telegrafkommissarierna har man från statens sida haft större

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.; tillika svar på interpellation ang. tillsättningen av tjänster, som uppflyttats i högre lönegrad.

förståelse för att tjänsterna vid de större stationerna för med sig ökad arbetsbörda, och därför har man flerstegsgradering på kommissarietjänsterna. Man har hittills haft tre sådana kommissarietjänster i lönegrad 31, och de övriga är placerade i inte mindre än fem olika lönegrader, från 29 till 21. I proposition nr 241 föreslås uppflyttning av ytterligare sju kommissarietjänster till lönegrad 31.

Den motion, som fröken Wetterström och jag har avlämnat beträffande kassörstjänsterna, går ut på att förstekassörstjänsterna vid stationer som är av sådan storleksordning, att kommissarietjänsterna är placerade i 31:a lönegraden, alltså de största stationerna, skall placeras i lönegrad 19 i stället för 17 som har föreslagits. De står nu i lönegrad 16 och föreslås alltså uppflyttade en lönegrad. I den proposition vi här har att behandla finns rika exempel på uppflyttning av kassörstjänster inom olika verk. De flesta har uppflyttats två—tre lönegrader, från 16:e till 19:e, från 17:e till 19:e eller från 18:e till 21:a lönegraden. Kassörerna vid telegrafverket har en mycket ansträngande tjänstgöring och har i många år hört till de lågavlönade statstjänarna. Man hade hoppats att de just vid denna revision skulle ha fått en skälig lönegradsplacering, och man kan fråga sig varför just de har blivit så styvmoderligt behandlade.

Som saken ligger till förstår jag att det inte går att för närvarande få till stånd någon ändring i berörda förhållanden. Jag har endast velat göra dessa små påpekanden och hoppas att man vid en förnyad prövning vid något senare tillfälle skall kunna uppnå ett bättre resultat för dessa befattningshavare.

Herr talman! Jag har inget yrkande i dag.

Herr HENRIKSSON: Herr talman! Uttalelsens talesman herr Lindholm fram-

håll i sitt anförande tidigare i dag, att det hade väckts 41 motioner om högre lönegradsplacering än den som tjänsteförteckningskommittén efter förhandlingar med organisationerna har föreslagit. Upphovet till de 41 motionerna är såvitt jag kan förstå i de flesta fallen att söka snarare i missnöje hos olika grupper, som är berörda av det nu framlagda förslaget, än i att motionärerna har gjort en objektiv värdering av hur tjänsterna skall placeras. Jag tror inte det är möjligt för motionärerna i denna fråga att komma fram till en mera objektiv prövning av dessa frågor än den som har kunnat verkställas inom kommittén vid dess förhandlingar med de olika personalorganisationerna.

Med anledning härav skulle jag vilja säga, att man inte i kammaren skall tro, att det enbart är de grupper som nu har blivit föremål för motionärers välvilja, som skulle vara missnöjda med den placering som har uppnåtts vid förhandlingarna. Skulle man föra fram motioner för alla dem, som av en eller annan anledning vill ha en bättre placering än den som nu har kommit att bli föreslagen, skulle det väckas massor av motioner i kammaren. Jag tror att jag för egen del skulle kunna presentera minst lika många som nu har framlagts, och göra det med motiveringar, som inte vore mindre starka än de som har framförts för vissa speciella grupper här i dag. Detta att det finns grupper som är missnöjda med sin lönegradsplacering är ju inte någonting nytt. Man får räkna med att det kommer att bli så också i framtiden oavsett vilka former man väljer för lönefrågornas behandling. Så länge inte varje grupp vid förhandlingarna uppnår precis vad den har yrkat på att få.

Om man alltså måste säga, att dessa besvärigheter med »orättvisor» i lönegradsplaceringen kommer att finnas

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.; tillika svar på interpellation ang. tillsättningen av tjänster, som uppflyttats i högre lönegrad.

oavsett vilket system man väljer för lönefrågornas behandling, kommer jag till det resultatet, att det system som man nu har ändå ur flera synpunkter är att föredra framför något annat system. Här har ju företrädare för de olika tjänstemannagrupperna möjlighet att föra fram sina synpunkter på lönegradsplaceringen, och staten har möjlighet att genom tjänsteförteckningskommittén föra fram motargument. Sedan vägs detta samman och man kommer till ett resultat, som givetvis i många fall utgör en kompromiss men som väl kan sägas vara rimligare än vad man skulle få om staten i egenskap av arbetsgivare ensam skulle avgöra lönegradsplaceringar utan förhandlingar med de anställdas organisationer.

Jag tycker nog att de enskilda tjänstemännen, i den mån det föreligger missnöje med de förhandlingsresultat som har uppnåtts, borde klara upp frågan inom sina organisationer i stället för att gå till riksdagsmän och försöka få dem att genom motioner ändra de resultat som nåtts vid förhandlingarna. Så har vi i varje fall förfarit inom den organisation som jag företräder. Jag vet inte att vi har haft några motioner, vare sig till den proposition som nu är under behandling eller till den större proposition vi behandlade i våras, angående lönegradsplaceringen för de lägre tjänstemännen, och de är naturligtvis inte gynnade i någon större utsträckning än de grupper blivit som det nu är fråga om.

Herr talman! Jag skall i övrigt inte framlägga några synpunkter på hur dessa frågor lämpligen skall handläggas i fortsättningen. Som jag sade synes det system som nu tillämpas i varje fall vara det bästa som för närvarande står till buds, och en mera principiell debatt om hur de statsanställdas löner skall handläggas i framtiden bör väl anstå tills man har slutfört alla ändringar för denna gång. Det går ju inte

att nu göra ett tvärt avbrott och införa nya metoder, när man har hunnit så långt att man väl snart står inför slutet av den prövning av lönegradsplaceringar, som nu har varit aktuell.

Sedan är det en speciell fråga som jag skulle vilja säga ett par ord om, nämligen lönesättningen för viss sjukvårds- och ekonomipersonal hos staten. Tjänsteförteckningskommittén har gått på den linjen, att denna grupp skall ha en löneställning, som överensstämmer med löneställningen för de anställda vid landstings och städers sjukhus. Detta har medfört att man inte vid detta tillfälle har haft möjlighet till en helt fri prövning av löneställningen för dessa grupper, och bl. a. har man för en stor grupp inte kunnat uppnå förändring i lönegradsställningen med en hel lönegrad utan fått nöja sig med ett tillägg, som ungefär motsvarar en halv lönegrad. Detta resultat är godkänt av organisationen, och jag skall fördenskull inte säga någonting om det. Om emellertid denna princip accepteras, att de som är anställda av staten skall ha samma löneställning som de som är anställda av landsting och städer, bör staten också ta konsekvensen och föra förhandlingar för sina anställda vid samma tidpunkt som landsting och städer, och likaså bör de löneförbättringar, som kan bli följden av sådana förhandlingar, träda i kraft vid samma tidpunkt. Får jag exemplifiera vad jag menar? Om det skulle bli en löneförbättring för personalen vid landstingen från det kommande årsskiftet, är det naturligt, med den anknytning som staten nu har gjort till landstingens och städernas lönesättning, att den förbättringen också kommer de statsanställda biträdena till godo från samma tidpunkt.

Herr ONSJÖ: Herr talman! Denna proposition bygger ju på resultatet av förhandlingar emellan tjänsteförteck-

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.; tillika svar på interpellation ang. tillsättningen av tjänster, som uppflyttats i högre lönegrad.

ningskommittén och olika tjänstemannorganisationer. Detta resultat har Kungl. Maj:t med visst knorr anammat, och det lär väl också riksdagen göra, låt vara med något större knorr. Men jag är övertygad om att många känner en stark olust över att behöva godta förslaget, ehuru de gör det därför att de befinner sig i ett tvångsläge. Jag skall inte uppehålla tiden med att gå in på de orättvisor, som här har blivit begångna, och som en föregående talare kallade för slumpens skördar, ett uttryck som jag tror är motiverat. Den principiella frågan, nämligen den att riksdagen så att säga ställes i efterhand, att den liksom försatts i ett tvångsläge, är obestriddligen en allvarlig sak.

Tjänsteförteckningskommittén var väl avsedd att i första hand företa de justeringar, som var betingade av omständigheterna, mellan de olika tjänstemannagrupperna inbördes. Det var därför man kallade kommittén för tjänsteförteckningskommittén. Nu har det emellertid blivit så att det företagits en betydande löneupplyftning över hela linjen, varför kommittén enligt min mening fått ett alldeles oegentligt namn. Rätteligen borde den ha kallats allmänna löneupplyftningskommittén. Det kan knappast vara riktigt att kommittén — ehuru jag inte på något sätt vill kritisera den — jag är övertygad om att den har gjort, vad den har kunnat — skall kunna träffa avtal, som de facto blir bindande för både Kungl. Maj:t och riksdagen. Dessa avtal får ju en oerhörd räckvidd.

Det har här sagts, att vi inte i dag skall tala om denna sak, men nog är det uppenbart, att dessa frågor måste sättas in i ett större sammanhang. Man synes inte ett ögonblick ha tänkt på, vilka konsekvenser löneupplyftningen får för stabiliseringen av vårt penningvärde. Man kan dra en parallell med förra året, då stora inkomster tillföll skogsägarna. Då vågade man inte lägga mer än 3 000 kro-

nor i deras händer. Resten skulle steriliseras. I detta fall har man höjt löner med i vissa fall upp till 9 000 kronor utan att detta anses innebära någon risk för penningvärdet. Jag menar således, att dessa frågor måste sättas in i sitt större sammanhang, så att man gör klart för sig vilka konsekvenser de får ur allmän synpunkt.

Om det slutliga resultatet får jag säga, att man inte lyckats så särdeles bra — det kanske man aldrig kan göra, när man går fram förhandlingsvägen. Att det kommit 41 motioner och 13 reservationer tyder ju emellertid på att det finns starka skäl för att, som herr Rubbestad föreslagit i sin reservation, återförvisa hela frågan. Utskottets talesman, herr Lindholm, sade att det skulle vi inte göra bara därför att löneförhöjningar påkallats i 41 motioner. Jag tycker, att detta egentligen borde vara ett bevis för att resultatet inte är så gott. Och varför har man motionerat? Jag tror inte, att det i varje fall inte i regel är därför att vissa tjänstemannagrupper fått för låg löneupplyftning utan därför att andra har fått för hög. Vid de uppvaktningar, som herr Åkerström nämnde, talas det alltid om att den grupp man då företräder har kommit för lågt i jämförelse med andra grupper. Eftersom ingen riksdagsman vågar väcka en motion om en lönesänkning kommer motionerna att snarare vara ett vittnesbörd om att vissa grupper blivit för högt placerade i lönehänseende än att andra kommit för lågt.

En sak som kommit bort i diskussionen är, att tjänsterna är pensionsreglerade. Denna förmån talar man aldrig om. Jag skall inte närmare gå in på denna sak, men jag vill dock säga, att här skapar man en social orättvisa, som kanske är den största, som någonsin funnits i vårt land. Det blir en privilegierad klass beträffande vilken man finner det självklart, att den skall ha en sådan förmån. Jag är förvånad över att

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.; tillika svar på interpellation ang. tillsättningen av tjänster, som uppflyttats i högre lönegrad.

arbetarmassorna nöjer sig härmed. Man bör dock tänka på denna sak, när man talar om lönerogleringar. Jag missunnar givetvis inte någon hans lön; arbetaren är sin lön värd. Förr hette det, att statens kaka är liten men säker, men nu har vi kommit dithän, att statens kaka är stor och mycket säker.

Jag är medveten om att det är små utsikter till att få en ändring till stånd. Det finns i detta fall — så vitt jag kan se — ingen annan möjlighet att reagera mot vad som här föreslås än att ansluta sig till den reservation, som avlämnats av herr Rubbestad, till vilken jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Herr talmannen återtog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr ANDERSSON i Dunker (kort genmäle): Herr talman! I det anförande, som jag höll för en stund sedan rörande nushållningssällskapens sekreterare och kamrerare, yrkade jag bifall till motionen nr 676 i andra kammaren och den likalydande motionen nr 513 i första kammaren. Jag skall emellertid, herr talman, be att få ändra mitt yrkande beträffande sällskapens sekreterare till bifall till reservation nr 4, som i allt väsentligt överensstämmer med motionernas yrkande.

Herr HÅSTAD: Herr talman! Jag skall inte bli mångordig i denna debatt. Jag har väckt ett par motioner och även undertecknat några andra men vill bara göra några allmänna kommentarer.

Jag finner, att den föreliggande uppgörelsen visar tre ting. För det första har det varit en fördel att organisationerna fått förhandla sig till det föreliggande resultatet. Organisationerna har på detta sätt blivit medansvariga i den allmänna statliga lönepolitiken. Det är att hälsa som ett framsteg, att man på detta sätt kunnat inleda ett direkt och mera po-

sitivt samarbete mellan staten och organisationerna än som exempelvis på trettioalet var fallet.

För det andra förefaller det mig som om uppgörelsen visat, att vissa befattningshavare med detta system inte fått samma favörer som andra. De, som representerar stora grupper, synes ha haft lättare att vinna framgång vid förhandlingsbordet än de små verkens befattningshavare eller innehavare av särskilda befattningar. Att det nu väckts så många motioner och att så många reservationer fogats till utskottsutlåtandet — vilket man får se som opinionsyttringar, just avseende dessa speciella tjänster eller tjänster i mindre verk — synes mig vara en direkt bekräftelse på att detta avtalssystem har en uppenbar brist, och det förefaller mig också som om riksdagen just när det gäller att utjämna olikheter emellan olika grupper fortfarande har en bestämd uppgift att fylla.

För det tredje — och det har ju många tidigare varit inne på i denna långa debatt — är det på nytt bekräftat men mer evident än någonsin, att avtalssystem av detta slag tenderar att göra riksdagens grundlagsenliga kompetens illusorisk. Vi har sett hur litet som kommit ut ur utskottets utlåtande över alla dessa motioner och hur liten utsikt en motionär har att vinna gehör i kammaren, han må ha än så starka skäl. Makten har faktiskt överflyttats till Kungl. Maj:t. Skall någon egentlig ändring åstadkommas, måste man gå den väg, som herr Rubbestad har använt, nämligen genom att avslå propositionen i dess helhet. Det tycks teoretiskt vara det enda motmedlet i detta fall, vilket man ur riksdagens synpunkt måste beklaga.

Jag tillät mig i våras kasta fram den tanken, att man skulle i analogi med vad som gäller i riksgäldsfullmäktige och bankofullmäktige låta en delegation från riksdagen på ett mer förberedande

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.; tillika svar på interpellation ang. tillsättningen av tjänster, som uppflyttats i högre lönegrad.

stadium än som nu kan ske medverka och kanske också på riksdagens vägnar besluta i dessa frågor. Jag är mycket glad, att herr Lindholm, med den inflytelserika ställning han har i dessa frågor, i varje fall är villig att resonera om ett sådant uppslag, som naturligtvis kan modifieras eller utbyggas i olika hänseenden. Det förefaller mig som det vore en gemensam uppgift för alla dem, som är intresserade inte bara av lönefrågor utan också av konstitutionella frågor, att försöka komma fram till en mer tillfredsställande ordning än som nu är gällande och då bygga vidare på den förhandlingsmetod, som här har kommit till användning.

Vad sedan själva motionerna beträffar skall jag huvudsakligen uppehålla mig vid en av dessa motioner, nämligen den som utskottet såvitt jag förstår mera tigit än slagit ihjäl men som berör en stor principiell fråga för hela vårt bildningsväsende. Det gäller avlönandet av den administrativa personalen vid våra akademiska lärosäten, alltså våra två statsuniversitet och våra två åtminstone länge fria högskolor, nämligen Stockholms och Göteborgs högskolor. Här har inträffat att man faktiskt vid förhandlingsbordet har gjort upp ett slags rangordning mellan dessa lärosäten genom att man har givit dessa administrativa tjänster olika lönegrader. Det är även för en gammal uppsaliensare som jag alldeles uppenbart, att man bör eftersträva så stor likställighet emellan dessa lärosäten som det är rimligt. Jag har oerhört svårt att förstå, hur det i längden skall vara möjligt att uppehålla en differentiering emellan Uppsala och Lund, våra två gamla statsuniversitet. Tänker man på det studentantal som Stockholms högskola uppvisar och på de examensresultat, som där nås, liksom naturligtvis också på det faktum, att sekreteraren vid Stockholms högskola har fler uppgifter än sekreteraren vid

statsuniversiteten, där det finnes särskilda notarier vid fakulteterna, måste man enligt min mening komma fram till att även vederbörande befattningshavare vid Stockholms högskola, såvitt inte särskilda omständigheter föreligger, bör avlönas lika. En sådan skillnad kan ju anses föreligga beträffande egendomsförvaltningen i Uppsala och i Lund, men denna skillnad är redan utmärkt genom det lönetillägg som räntmästaren i Uppsala har haft och, såvitt jag kan bedöma, väl även i fortsättningen skall ha.

Jag vill framhålla att denna ordning, som ju föreslås civildepartementsvägen och alltså inte över åttonde huvudtiteln, inte har tillkommit i något samförstånd mellan universiteten eller med vederbörande universitetsmyndigheter. Jag röjer ingen hemlighet om jag säger, att en av dem, som varit mest verk samma vid motionens tillkomst, är rektorn vid Lunds universitet och att rektorn vid Stockholms högskola likaledes har ansett att en opinionsyttring i form av en motion borde komma till stånd. Dessa ledande män vid de två lärosätena är alltså inte tillfredsställda med den föreslagna ordningen och har inte tillstyrkt den nu föreslagna löneavvägningen.

Jag vill därutöver framhålla att det ju är mycket stora förvaltningar som akademisekreterarna respektive akademiräntmästarna har att besörja, förvaltningar som både när det gäller kronantal och ämnenas svårighetsgrad säkerligen många gånger överskrider vad som ankommer på en byråchef. Och även om det finns myndigheter ovanför en akademisekreterare, såsom rektor, konsistorier, fakulteter o. s. v., finns det också myndigheter ovanför en byråchef, vare sig det nu är en enrådig generaldirektör eller ett kollegium. Även i det avseendet är alltså parallellen fullständig.

Var och en, som haft något att göra

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.; tillika svar på interpellation ang. tillsättningen av tjänster, som uppflyttats i högre lönegrad.

med en universitetsförvaltning, måste säga sig att det ställes utomordentligt stora anspråk på en akademisekreterare, liksom förvaltningarnas omfång också gör att det ställes mycket stora anspråk på en akademiräntmästare. Jag vill därför i den tystnad, med vilken utskottsutlåtandet förbigått min motion, se ett indirekt erkännande från utskottets sida av det berättigade i de synpunkter som kommit till uttryck i motionen och ett tecken på att motionen, om den skulle komma tillbaka — försävt nu inte Kungl. Maj:t själv skulle ta upp saken — skall röna ett gynnsammare mottagande.

Vad beträffar de tjänster vid statens historiska museum och försvarsstabens personalvårdsavdelning, vilka jag berört i mina motioner, är det ju fråga om ytterst individuella tjänster, var och en av alldeles särskild beskaffenhet och knappast lämpliga att inordna i ett allmänt lönesystem. Så måste emellertid ske. Jag vill emellertid här särskilt framhålla att direktören för personalvårdsavdelningen vid försvarsstaben otvivelaktigt har arbetsuppgifter, både kvalitativt och ännu mer kvantitativt sett, som borde föra honom över den lönegrad där han nu är placerad. Fallet Oldeberg vid statens historiska museum är mer särpräglad. Det rör sig där om en professorskompetent person, som på grund av omständigheterna inte har kommit särskilt högt på lönestegen men vilkens faktiska arbete motsvarar det som en avdelningschef eller en sektionschef har, något som åtminstone när det gäller hans tjänstgöring under återstående år borde kunna särskilt utmärkas genom ett för honom personligt lönetillägg.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till den reservation nr 2, som avgivits av fröken Andersson m. fl.

Herr BRACONIER: Herr talman! Jag vill först och främst i anslutning till

herr Håstads anförande säga, att det var glädjande för den, som ansett att Lunds universitet är missgynnat, att erfara att en professor från Stockholm, som väl i detta fall kan anses ojävig, har samma uppfattning. Jag skall emellertid inte närmare ingå på själva saksfrågan. Av den motion som avgivits framgår, att det väl inte finns någon rimlig anledning till att exempelvis akademiräntmästaren i Lund skall ha så mycket sämre ställning.

I övrigt kan jag helt ansluta mig till vad herr Håstad här sagt, och jag vill närmast anföra några principiella synpunkter i anledning av ett par uttalanden som herr Henriksson här gjort.

Herr Henriksson ansåg att det var rätt meningslöst att i riksdagen komma med ett 40-tal motioner om lönegradsuppflyttningar. Herr Henriksson skulle för sin del ha kunnat lägga fram, såsom han uttryckte det, ett 40-tal motioner med minst lika bärande motive-ring. Det är mycket möjligt att så är fallet. Men om det skulle vara så meningslöst att framföra en annan uppfattning, undrar man hur det kommer sig att statsutskottet ju inte på alla punkter är helt överens med Kungl. Maj:t. Är det verkligen riktigt att gå så långt som herr Henriksson och säga, att det inte är någon mening med att över huvud taget framföra några önskemål i riksdagen, då det inte här kan ske en objektiv värdering av förhållandena? Nyss hörde vi ju herr Håstad hävda, att en liten grupp inte har samma möjligheter som de stora grupperna att få sina synpunkter beaktade vid förhandlingar. Jag tror också att om vi följer lönefrågornas behandling, skall vi finna att det vid vissa tillfällen inträffat att riksdagen gått emot Kungl. Maj:t utan att någon förden-skull gjort gällande att riksdagen har varit mindre objektiv än Kungl. Maj:t.

Jag skall gärna medge att det kanske bör skapas, såsom också herr Håstad

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.; tillika svar på interpellation ang. tillsättningen av tjänster, som uppflyttats i högre lönegrad.

var inne på, möjligheter för riksdagen att i lönefrågor göra sig hörd på ett tidigare stadium, t. ex. genom en delegation eller på något annat sätt. Det skulle väl vara ganska egendomligt, om inte riksdagen skulle ha något som helst inflytande över dessa frågor. Jag tror att det är farligt för riksdagen själv att man så starkt som herr Henriksson hävdar, att det är meningslöst över huvud taget att komma med några opinionsyttringar i detta avseende. Det kan ju också hända, att Kungl. Maj:t har förbisett vägande synpunkter, och det kan t. ex., såsom fallet var förra året, uppstå en diskussion om vad statsmakterna har lovat en viss grupp — det blev ju då gemensam votering här i riksdagen om saken.

Jag tycker inte att man så generellt som herr Henriksson kan säga, att det här är fråga om sådant som bör ligga utanför den enskilde medlemmens initiativrätt, även om man kan förstå att det ibland är en slump om ett förslag får en röst mer än ett annat. Med hänsyn härtill bör vi kanske ta under omprövning den tanke, som tydligen även herr Lindholm var inne på, nämligen att skapa större möjligheter för riksdagen att i lönefrågor göra sig hörd på ett tidigare stadium. I en ganska stor politisk debatt sade nyligen en framträdande politiker, att de grupper som inte ropar lika högt som andra kanske inte får sin rätt tillgodosedd. Den risken föreligger även vid sådana förhandlingar som nu förts. Det kan finnas vissa små grupper, vilkas intressen inte ens den bästa kommitté kan tillgodose, hur länge man än diskuterar frågorna.

Jag vill inte påstå att herr Henriksson har alldeles fel, men jag vill klart säga ifrån att man nog inte får helt koppla ifrån riksdagen när det gäller lönefrågornas handläggning. Även behandlingen av stora problem visar att riksdagen när det gäller vissa grupper

har kunnat utöva ett inflytande, som ur objektivitetens synpunkt måste skattas synnerligen högt.

Herr talman! Jag kan, som sagt, i stort instämma i de synpunkter som herr Håstad här framfört.

Herr von SETH: Herr talman! Vid denna tidpunkt skall jag inte alltför mycket förlänga debatten. Jag hade tänkt ta upp en del principiella synpunkter, men dessa har nu i stort sett framförts av herr Braconier. Jag kan sålunda ge min fulla anslutning till vad han här sagt om att riksdagen bör få göra sin röst hörd när det gäller löneuppgörelser.

Jag vill peka på ett förhållande, som tydligt visar behovet därav. Jag sysslar ju rätt mycket med skogsnäringen, och det är min bestämda övertygelse att exempelvis en sådan grupp som länsskogvaktare, kronojägare, skogstekniker och dylika kategorier har blivit eftersatt vid den träffade uppgörelsen. Det har till och med i pressen gjorts ett uttalande av en av sekreterarna i TCO, där vederbörande direkt säger ut att det föreligger en eftersläpning just beträffande denna grupp.

För egen del har jag i en motion framfört vissa önskemål beträffande länsskogvaktarna. Jag förstår, herr talman, att det vid detta tillfälle endast blir ett slag i luften, om en motionär yrkar bifall till sin motion. Det finns emellertid en reservation, nr 5 av herr Bergh m. fl., vari man föreslår en ändring av statsutskottets uttalande beträffande länsskogvaktarna, och jag vill i anledning därav säga några ord just om denna grupp.

Länsskogvaktarna har ett mycket ansvarsfullt arbete. Detta kan naturligtvis med rätta sägas även om andra grupper, men förhållandet blir särskilt framträdande därigenom att länsskogvaktarna har så stora distrikt. Man räknar med att det finns omkring 1 000

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.; tillika svar på interpellation ang. tillsättningen av tjänster, som uppflyttats i högre lönegrad.

skogsägare inom varje länsskogvaktardistrikt i södra och mellersta Sverige. Dessutom inskränker sig länsskogvaktarnas tjänstgöring ingalunda till deras 7 à 8 timmars arbete i skogen, utan de får på kvällarna syssla med kontorsarbete och rådgivande verksamhet. Lantbrukarna fordrar faktiskt att länsskogvaktaren skall — och denne försöker ingalunda undandra sig detta, utan tvärtom — till sena timmen stå till tjänst med upplysningar per telefon. En stor del av länsskogvaktarnas arbete utföres sålunda på s. k. obehägnad arbetstid och redan detta skulle berättiga dem att få ett tillägg. Och om man inte vill ge länsskogvaktarna ett tillägg, borde faktiskt deras fruar få ett sådant, ty när mannen är ute i skogen måste de passa både kontoret och telefonen och även ta hand om besökande.

Jag har, herr talman, med dessa ord velat understryka att ifrågakvarande grupp av skogstjänstemän — det gäller framför allt länsskogvaktare men även kronojägare och skogstekniker — icke blivit tillgodosedd med hänsyn till arten av det krävande arbete, som vederbörande befattningshavare har. Jag ber därför att få förena mig med herr Kyling och dem, som i övrigt yrkat bifall till reservation nr 5 vid det föreliggande utlåtandet.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav till en början propositioner beträffande utskottets hemställan i punkten 1, nämligen dels på bifall till utskottets berörda hemställan dels ock på bifall till den av herr Rubbestad avgivna reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Rubbestad begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller

statsutskottets hemställan i punkten 1 i utskottets utlåtande nr 230, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Rubbestad avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Rubbestad begärde emellertid röst-räkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 163 ja och 21 nej, varjämte 10 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i denna punkt.

På därå av herr talmannen framställda propositioner biföll kammaren härefter vad utskottet i punkterna 2—15 hemställt.

I avseende å punkten 16 gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets däri gjorda hemställan dels ock på bifall till motionen II: 677 av herr Lundberg; och biföll kammaren utskottets berörda hemställan.

På därå av herr talmannen framställda propositioner bifölls vidare utskottets hemställan i punkterna 17—20.

Herr talmannen gav härpå propositioner beträffande utskottets hemställan i punkten 21, nämligen dels på bifall till utskottets däri gjorda hemställan dels ock på bifall till den av herr Bergh m. fl. avgivna, med 4) betecknade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Staxäng begärde emellertid votering, i anledning

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.; tillika svar på interpellation ang. tillsättningen av tjänster, som uppflyttats i högre lönegrad.

varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 21 i utskottets utlåtande nr 230, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Bergh m. fl. avgivna, med 4) betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets i punkten 21 gjorda hemställan.

I fråga om punkten 22 framställde herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till motionen II: 685 av herr Andersson i Dunker m. fl.; och biföll kammaren utskottets berörda hemställan.

På framställda propositioner biföll kammaren vidare utskottets hemställan i fråga om punkterna 23—30.

I avseende å motiveringen gav herr talmannen till en början propositioner dels på godkännande av det stycke av utskottets motivering å s. 9 i det tryckta utlåtandet, som började med orden »Sådant det» och slutade med orden »i framtiden» dels ock på godkännande av den lydelse av motiveringen i denna del, som föreslagits i den av fröken Andersson m. fl. avgivna, med 2) betecknade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Lindholm begärde likväl votering, i anledning varav efter given varsel följande

voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren godkänner det stycke av statsutskottets motivering på s. 9 i förevarande utlåtande, som börjar med orden »Sådant det» och slutar med orden »i framtiden», röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt den lydelse av motiveringen i denna del, som föreslagits i den av fröken Andersson m. fl. avgivna, med 2) betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och denna voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för nej-propositionen, vadan kammaren godkänt motiveringen i denna del i enlighet med den av fröken Andersson m. fl. avgivna, med 2) betecknade reservationen.

Härefter gav herr talmannen propositioner dels på godkännande av utskottets motivering i det stycke å s. 10 i utlåtandet, som började med orden »I anslutning» och slutade med orden »årliga anslagsbehandlingen», dels ock på godkännande av den lydelse av motiveringen i denna del, som föreslagits i den av herr Karl Andersson m. fl. avgivna reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Mårtensson i Uddevalla begärde likväl votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren godkänner det stycke av statsutskottets motivering på s. 10 i förevarande utlåtande, som börjar med orden »I anslutning» och slutar med orden »årliga anslagsbehandlingen», röstar

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.; tillika svar på interpellation ang. tillsättningen av tjänster, som uppflyttats i högre lönegrad.

Ja;

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt den lydelse av motiveringen i denna del, som föreslagits i den av herr Karl Andersson m. fl. avgivna reservationen.

Vinner Nej, har kammaren godkänt den lydelse av motiveringen i denna del, som föreslagits i den av herr Bergh m. fl. avgivna, med 5) betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Mårtensson i Uddevalla begärde likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 127 ja och 47 nej, varjämte 20 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och denna voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 98 ja och 78 nej, varjämte 16 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså godkänt utskottets motivering i denna del.

Kammaren hade alltså godkänt utskottets motivering i denna del.

Herr talmannen gav vidare propositioner dels på godkännande av utskottets motivering i det stycke av det tryckta utlåtandet, som å s. 14 började med orden »Beträffande *skogsvårdsstyrelserna*» och slutade med orden »tidigare anförda», dels ock på godkännande av motiveringen i denna del med den lydelse, som föreslagits i den av herr Bergh m. fl. avgivna, med 5) betecknade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Staxäng begärde likväl votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Härefter gav herr talmannen propositioner dels på godkännande av utskottets motivering i sista meningen av det stycke å s. 15 i utlåtandet, som började med orden »I fråga» och slutade med orden »framställda yrkandet», dels ock på godkännande av utskottets motivering i denna del med den ändring, som föreslagits i den av herr Bergh m. fl. avgivna, med 6) betecknade reservationen; och godkände kammaren utskottets motivering i berörda del.

Den, som vill, att kammaren godkänner det stycke av statsutskottets motivering på s. 14 i förevarande utlåtande, som börjar med orden »Beträffande *skogsvårdsstyrelserna*» och slutar med orden »tidigare anförda», röstar

Vidare gav herr talmannen propositioner dels på godkännande av det stycke av utskottets motivering å s. 15 i utlåtandet, som började med orden »Beträffande arbetsmarknadsstyrelsen» och slutade med orden »vakans indragas», dels ock på att kammaren måtte i enlighet med den av fröken Andersson m. fl. avgivna, med 7) betecknade reservationen besluta, att stycket skulle utgå; och fann herr tal-

Lönegradsplaceringen för viss biträdespersonal.

mannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Lindholm begärde likväl votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren godkänner det stycke av statsutskottets motivering på s. 15 i förevarande utlåtande, som börjar med orden »Beträffande arbetsmarknadsstyrelsen» och slutar med orden »vakans indragas», röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren i enlighet med den av fröken Andersson m. fl. avgivna, med 7) betecknade reservationen beslutit, att denna del av motiveringen skall utgå.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och denna voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgavs 103 ja och 71 nej, varjämte 18 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså godkänt utskottets motivering i nu förevarande del.

På därå av herr talmannen given proposition godkände kammaren slutligen utskottets motivering i återstående delar.

§ 6.

Lönegradsplaceringen för viss biträdespersonal.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 231, i anledning av Kungl. Maj:ts

proposition angående lönegradsplacering för viss biträdespersonal m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid

Fröken VINGE: Herr talman! Vid behandlingen av närmast föregående ärende på föredragningslistan betonades från många håll här i kammaren vilken olust man känner inför att behandla propositioner, som är avgivna i en så summarisk form som i detta fall, i synnerhet när det gäller så vittomfattande frågor. Om detta var berättigat när det gällde den föregående propositionen, så är det i mycket högre grad berättigat när det gäller den, som vi behandlar under denna punkt. I förra fallet gällde det dock förhandlingsöverenskommelser, där det finns förhandlingsprotokoll, som åtminstone utskottet haft möjlighet att ta ställning till. I den nu föreliggande frågan har det icke förts förhandlingar. Det finns ingen möjlighet för en enskild riksdagsman att få veta vilka skäl som har legat bakom Kungl. Maj:ts ställningstagande i de olika fallen.

Jag tillät mig framhålla detta i en motion, som jag har avgivit i anledning av propositionen. Jag är glad att konstatera, att utskottet tydligen har delat min åsikt på denna punkt. Jag skall i övrigt inte beröra min motion. Jag begär i denna vissa lönegradsuppflyttningar, vilka jag är övertygad om är motiverade; men med den skrivning som utskottet har givit föreställer jag mig att frågan har fallit framåt.

Jag måste dock med ytterligare ett ord beröra den ofullständighet som vidlåder propositionen. Man har i propositionen i någon mån redovisat resultaten av 1947 års biträdesutredning på detta område, men man har inte med ett ord berört andra utredningar på samma område. Jag tänker här speciellt på den särskilda utredningen angående biblioteksbiträdena, som jag

har haft anledning att vid flera tillfällen efterlysa i denna kammare. Vi har över huvud taget aldrig fått någon sammanhängande framställning till riksdagen med anledning av denna utredning.

Vissa av dessa utredningsmäns förslag har behandlats av biträdesutredningen, andra av tjänsteförteckningsrevisionen. I vissa fall har dessa båda utredningar gått på samma linje som den speciella utredning det här gäller. I andra fall har de haft en avvikande mening eller inte alls behandlat deras förslag, utan att vi på något sätt fått veta orsaken till dessa avvikelser.

Jag vill, herr talman, för dagen icke framställa något yrkande, men jag har ansett mig böra påtala detta missförhållande.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställen bifölls.

Herr andre vice talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

§ 7.

Föredrogos vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 232, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändringar i vissa tjänste- och familjepensionsreglementen; och

nr 233, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i statens allmänna avlöningsreglemente m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 8.

Studiehjälpen vid läroverken m. m.

Föredrogos statsutskottets utlåtande nr 224, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående studiehjälpsverksamheten vid de allmänna läroverken m. fl. läroanstalter jämte i ämnet väckta motioner.

Studiehjälpen vid läroverken m. m.

I propositionen nr 220 hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 4 april 1952, föreslagit riksdagen att godkänna av departementschefen förordade grunder för studiehjälpen vid allmänna läroverk m. fl. läro- och utbildningsanstalter.

I samband härmed hade utskottet behandlat fem motioner

I en inom andra kammaren av herr Engkvist m. fl. väckt motion (II: 673) hade bl. a. hemställts, att studielånens maximibelopp skulle höjas till 4 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition samt med avslag å motionerna I: 480 och II: 656, II: 671, II: 672 och II: 673, i den mån de i motionerna framställda yrkandena icke blivit tillgodosedda genom vad utskottet i utlåtandet anfört, godkänna av departementschefen i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 4 april 1952 förordade grunder för studiehjälpen vid allmänna läroverk m. fl. läro- och utbildningsanstalter.

Reservation utan angivet yrkande hade avgivits av herr *Malmborg* i Skövde.

Utskottets hemställen föredrogos; och yttrade därvid:

Herr **HAMMAR**: Herr talman! Ett praktiskt taget enhälligt statsutskott hemställer om bifall till propositionen nr 220 angående studiehjälpsverksamheten vid de allmänna läroverken m. fl. läroanstalter och yrkar samtidigt avslag på en rad i ämnet väckta motioner. Att här ta till orda till förmån för ett par av dessa avstyrkta motioner måste därför synas litet förmåtet, även om herr *Malmborgs* i Skövde blanka reservation i någon mån rättfärdigar mitt inlägg.

Det som kommit mig att taga till orda på denna punkt är inte så mycket reservationen som min avsikt att i egen-

Studiehjälpen vid läroverken m. m.

skap av motionär ännu en gång understryka syftet med motionerna. Därtill kommer att jag misstänker, att det bakom utskottets enhälliga formulering måhända ligger en inte fullt lika enhetlig syn på detta för våra undervisningsanstalter så viktiga studiehjälpsproblem.

I motionen II: 656 hemställes, att studiebidrag skall liksom vid läroverken m. fl. anstalter utgå till elever vid folkhögskolor, lantmannaskolor och lanthushållsskolor m. fl. med 60 kronor per kursmånad. Utskottet å sin sida föreslår högst 50 kronor för de i motionen uppräknade skolor, vilkas kurslängd är minst fyra månader men ej två år, och reserverar det högre studiebidraget för ungdomsskolor, som har minst tvååriga kurser.

I stort sett har utskottet, synes det mig, följt en riktig princip när det gäller uppdelningen av elevgrupperna på olika stipendiekategorier. Elever som deltar i en flerårig utbildning bör erhålla rikligare bidrag än elever i kortare, kanske endast vissa månader omfattande kurser. Frågan är bara om dessa synpunkter alltid och under alla förhållanden bör vara avgörande vid bestämmandet av studiebidragets storlek.

Reservanter i skolkommissionen samt vissa ungdomsförbund ha med eftertryck hävdad att det högre beloppet, 60 kr. per kursmånad, bör komma även yrkesskolornas, folkhögskolornas, lantmannaskolornas, lanthushållsskolornas elever till del. Det torde vara svårt att motivera varför studiebidraget till dessa ungdomar skall vara lägre än till elever vid läroverken. De ekonomiska behovsfaktorerna göra sig här väl så starkt gällande som i andra skolor, bl. a. och icke minst på grund av den bidragssökandes i regel högre ålder. Den kurstidsgräns på två år, som utskottet satt mellan högre och lägre studiebidrag, äger heller icke alltid tillämpning, när det blir fråga om våra

folkhögskolor. Redan äger en del av dem treåriga kurser, och antalet sådana »treårskursfolkhögskolor» tenderar att öka. Utskottet har också uppmärksammat saken. Under erinran om att vissa folkhögskolor har mer än två årskurser framhåller det, att den stipendieutdelande myndigheten bör taga hänsyn till detta och anpassa bidragssystemet med beaktande härav — ett medgivande från utskottets sida, som jag annoterar med tillfredsställelse.

Med tacksamhet konstaterar jag också att utskottet likaledes beaktat det organiska sammanhang, som finnes mellan de olika folkhögskolekurserna, vare sig de heter vinterkurser, fortsättningskurser eller sommarkurser, ett sammanhang, som gör att deras elever icke bör uppdelas i olika stipendiekategorier. Vid en skola pågår t. ex. en 28 veckors vinterkurs. I omedelbar anslutning till denna kurs och öppen endast för elever, som tidigare genomgått vinterkursen, lägges sedan en sex veckors fortsättningskurs. Tillämpas nu den kungl. propositionen efter ordalydelsen, innebär detta, att eleven efter behovsprövning blott kan erhålla ett stipendium på högst 75 kr. per kursmånad. Och det i sin tur medför, att fortsättningskursens elever kommer i ett ogynnsammare läge än vinterkursens och får lägre stipendieförmåner än hittills, vilket varken kan vara avsett eller är rimligt. De kurser, jag här talat om, är naturligtvis de som s. a. s. ingår i skolornas ordinarie kursplan, icke dessa tillfälliga, kanske blott veckolånga kurser, som en del skolor sommartiden anordnar utanför det egentliga schemat.

I ett par motioner har framställts förslag om att elever vid folkhögskolor m. fl. skolor skall erhålla resebidrag även för beivrande av annan folkhögskola än den närmast belägna. Utskottet har instämt med departementschefen, att sådant resebidrag bör medgivas, om närmaste skola inte har plats

Studiehjälpen vid läroverken m. m.

för eleven eller eleven önskar bevista en s. k. rörelseskola. Det är att hoppas att klausulen om reseersättning blir generöst tolkad. Orsakerna till att en ung man eller kvinna vill söka sig till en annan skola än hembygdens kan vara många. De vill kanske till en annan trakt av Sverige; dalaungdomen söker sig ej sällan ner till Västsverige, gotlänningarna ofta till fastlandet. De vill ha en speciell undervisning, t. ex. i scouting, utan att det därför behöver bli fråga om en rörelseskola. Närmaste skola är kanske just en rörelseskola, och de vill måhända icke alls till en dylik skola. Det finns således en hel del synpunkter, som är värda beaktande, när det blir fråga om val av folkhögskola. Att nu till en ny form av studiehjälp knyta sådana villkor, som i många fall skulle göra elevernas val av skola till en ekonomisk fråga, måste i viss mån anses innebära en avvikelse från den frihetsprincip, som hittills gällt för folkhögskolan. Det vore förvisso av stort värde, om utskottets talesman ville ange, huruvida den uppfattning av folkhögskolan som här kommit till synes i utskottets utlåtande, verkligen ligger i linje med utskottets egna intentioner.

Till sist instämmer jag, herr talman, helt och fullt i utskottets uttalande, att det är svårt att överblicka beslutets ekonomiska konsekvenser. Det är också min förhoppning att, sedan närmare erfarenhet vunnits angående systemets praktiska verkningar, grunderna för studiehjälpen kommer att omprövas. Av den orsaken menar jag mig kunna yrka bifall till utskottets här föreliggande hemställan.

Herr ENKVIST: Herr talman! Jag kan anmäla att jag i stort sett är nöjd med utskottets utlåtande i det här ärendet. Jag finner det synnerligen värdefullt, att utskottet uttalat, att resebidrag bör utgå till elever även om de besöka andra än närmast deras hemort belägna

skolor. Jag tänker särskilt på att rörelseskolorna därigenom vinner det beaktande, som de bör få i dessa sammanhang. Jag kan till fullo instämma med herr Hammar i att vi förväntar en generös tolkning av dessa bestämmelser, en tolkning, som så småningom kommer att ge folkhögskoleeleverna full frihet att söka sig till den skola, där de bäst känner sig hemma. Jag har också med tillfredsställelse noterat, att utskottet förutsätter en omprövning av nu föreslagna grunder för studiehjälpen, sedan erfarenhet vunnits om dess verkningar.

Med avseende å maximeringen av studielånen till 3 000 kronor vill jag säga, att jag anser denna summa otillräcklig. Det kan inte vara rimligt med studielån, som gör vissa kategorier av studiesökande beroende av andra möjligheter för finansiering av sina studier. Det är här också fråga om lån, som skall återbetalas, så att hela utgiften för staten blir endast den ränteförlust staten får vidkännas under lånens räntefria tid.

Jag vill, herr talman, med detta yrka bifall till utskottets förslag med den ändringen, att det i motionen II: 673 framställda yrkandet om studielånens maximering till 4 000 kronor bifalles.

Herr WALLENTHEIM: Herr talman! Jag vill gärna erkänna, att det inte är så lätt att göra en rättvis avvägning mellan de stipendiebelopp, som skall utgå för kurser av skilda slag, och jag tror, att hur man än försöker göra sådana avvägningar, så kommer man alltid fram till det slutresultatet, att man inte lyckats åstadkomma någon fullständig rättvisa. Jag tror emellertid, att det förslag, som utskottet här har framlagt, är ett försök att få litet reda i hela den mångfald av behov och möjligheter och typer av kurser som det gäller att försöka tillgodose.

Jag skall villigt erkänna, att det exempelvis kan finnas goda skäl för att

Statligt stöd åt konstnärligt inriktad film.

behandla dem som gå på folkhögskolor gynnsammare än vad utskottet har föreslagit, men å andra sidan skall vi ju inte glömma, att vi här ändå engagerar oss för ett förslag, som betyder en ganska kraftig utökning av det allmännas kostnader. Och om vi tänker på vilka konsekvenser för framtiden förslaget kan medföra, så är det nog viktigt, att man på den punkten inte tar för stora steg på en gång utan sakta och försiktigt prövar sig fram. Jag tror att vi får anledning att åtskilliga gånger återkomma till denna fråga om stipendier, och jag tror också, att vi då får anledning att fråga oss, om vi har ekonomiska förutsättningar att över huvud taget bygga ut detta system på ett sätt, som i och för sig kunde anses vara önskvärt. Utskottets skrivning är ett försök att ge uttryck åt den stora försiktighet som man måste iakttaga i det här sammanhanget.

Jag vill understryka, att i vissa avseenden har onekligen möjligheterna för folkhögskoleelever blivit bättre än vad det tidigare har varit. För det första är ju ungdomens inkomster och därmed också ungdomens sparmöjligheter väsentligt mycket större än tidigare. För det andra utgår numera stipendier från en rad organisationer, inte minst vid beivrandet av de s. k. rörelseskolorna. Och för det tredje kan man också peka på att genom den ändring, som häromåret genomfördes i kommunallagarna, har också kommunerna större möjligheter att ge stipendier än de tidigare haft. Jag tror också, att mot bakgrunden av detta kan det vara fullt försvarligt att iaktta den försiktighet, som utskottet här har stannat inför.

Vad sedan studielånen beträffar har det ju på den punkten skett en höjning av beloppet. Det är klart, att man alltid kan säga, att det kan finnas fall, då det ifrågasatta maximibeloppet, 3 000 kronor, inte räcker. Det är jag fullt på det klara med. Men den höjning av lånebeloppet, som här sker, förefaller ändå

vara ganska betydande, och den försiktighet man bör iaktta motiverar, att man inte bör gå ytterligare upp när det gäller den övre gränsen.

Till sist vill jag med anledning av den fråga herr Hammar ställde beträffande resebidraget endast framhålla, att vi har inom utskottet ansett, att när det gäller resebidrag till annan skola än den, som ligger närmast, bör man från vederbörande myndigheters sida visa generositet vid tolkningen. Men vi har i alla fall inte velat släppa loss på det sättet, att det kan bli ett val av skolor precis hur som helst och ett resande precis hur som helst, utan vi har ansett, att det skall vara någon återhållsamhet på denna punkt. Denna mera generösa tolkning har ju också i praktiken tillämpats av studielånenämnden, och jag tror, att därmed alla garantier är givna för att man inte här skall hamna i någon snävare tolkning.

Jag ber med detta, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till samma hemställan med den ändring däri, som föreslagits i det under överläggningen av herr Engkvist framställda yrkandet; och biföll kammaren utskottets nämnda hemställan oförändrad.

§ 9.**Statligt stöd åt konstnärligt inriktad film.**

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 225, i anledning av väckta motioner om utredning rörande statligt stöd åt konstnärligt inriktad svensk spelfilmsproduktion.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde

Herr ERICSSON i Näs: Herr talman! Efter den välvilliga behandling, som utskottet givit min motion, kanske jag

Bro eller tunnel mellan Sverige och Danmark.

inte behöfve säga någonting, men det är ändå ett par synpunkter som jag ville föra fram.

Det har sagts att folket vill ha bröd och skådespel. I vårt land har vi vad det gäller brödet ordnat det på ett någorlunda hyggligt sätt, men när det gäller skådespel är det inte fullt så bra. För de flesta människor här i landet är filmen den enda form av skådespel, som de kan räkna med. De stora, fasta teaterrarna finns bara i de största städerna, och teaterturnéerna glider inte ut så långt som de borde göra. Men filmen kommer ut till folket. Filmen är gemene mans teater, och därför tycker jag att det borde göras någonting för att vi också skulle kunna få så god film som möjligt.

Det har sagts att brott lönar sig inte, men när det gäller att producera film kan det löna sig med brott mot den goda smaken. Filmer sådana som Ås-Nisse och andra är lättare att framställa och ger större inkomster. Vi har ju litteraturpris, som tilldelas förtjänta författare och diktare, och vi borde ha något liknande också för filmen. Låt oss se hur man har det ordnat i våra grannländer!

I Finland bedömer man filmens konstnärliga halt och kan efter denna bedömning ge hel befrielse från nöjesskatt. Detta gäller inte bara inhemska utan också utländska filmer.

I Norge har filmproducenterna på samma grunder en minimigaranti på 325 000 kronor, och det är inte så länge sedan vi i tidningspressen lade märke till att norska staten offrat 400 000 kronor på en Grieg-film för att få den så högklassig som möjligt i konstnärligt avseende.

När vi sedan vet, att den amerikanska filmimporten rör sig om 10 miljoner kronor och att det är dollarimport, vore det inte för mycket om vi gjorde någonting för att höja den inhemska filmens kvalitet, gärna på det sätt som jag har angivit i motionen.

Nu har motionen blivit välvilligt behandlad och när utskottet och riksdagen har sagt sitt, så är det regeringen det i sista hand kommer an på, om det skall bli någonting gjort i den här frågan. Jag hoppas livligt att regeringen skall ta de initiativ som är nödvändiga och som ligger i linje med vad riksdagen tidigare har beslutat.

Samtidigt som jag tackar för den välvilliga behandling som min motion har fått, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 10.

Föredrogos vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 226, i anledning av väckta motioner angående dels utredning om utbildning i praktisk psykologi, dels ock översyn av föreliggande utredningsmaterial beträffande den framtida ungdomsvården m. m.;

nr 227, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förstärkning av vissa väganslag m. m.; och

nr 228, i anledning av väckta motioner om utredning rörande förstatligande av Askersund—Skjällberg—Lerbäckens järnväg m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 11.

Bro eller tunnel mellan Sverige och Danmark.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 229, i anledning av väckta motioner angående anordnande av en direktförbindelse i form av bro eller tunnel mellan Sverige och Danmark.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr Cassel (I: 84) samt den andra inom andra kammaren av herrar Dickson och Ericsson i Näs (II: 124), hade hem-

Bro eller tunnel mellan Sverige och Danmark.

stälts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära att en utredning snarast måtte påbörjas i fråga om en direktförbindelse i form av bro eller tunnel mellan Sverige och Danmark.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med anledning av motionerna I: 84 och II: 124, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i utlåtandet anfört.

Reservation hade avgivits av herrar *Pålsson, Ragnar Persson, Mårtensson* i Uddevalla, *Åkerström, Onsjö* och *Gustafsson* i Stockholm, vilka ansett, att viss del av utskottets motivering bort ha annan, av reservanterna angiven lydelse.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr **AKERSTRÖM**: Herr talman! Här föreligger ett utlåtande över motioner, som beträffande klämman icke har föranlett några skiljaktiga meningar inom utskottet, men eftersom klämman går ut på att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skall giva till känna vad utskottet anfört, kan man måhända ha anledning att mera noggrant granska vad som här har anförts.

Nu har utskottsmajoriteten liksom vi reservanter givit uttryck åt den uppfattningen, att man inte kan gå motionärerna till mötes så långt att man vill förorda en egentlig utredning. Men både reservanterna och majoriteten har sagt sig, att det inte var alldeles nödvändigt att gå på den rent negativa linjen, alltså rena avslagslinjen. Det hela innebär att man tänkt sig att regeringen själv skall avgöra, om och när den finner lämpligt att taga kontakt med Danmark och efterhöra, under vilka förutsättningar man skulle kunna tänkas lösa den här förbindelsen och vad man skulle kunna anse sig ha att vinna.

Skillnaden i skrivsättet är icke oväsentlig, och jag skall gärna vidgå att vår reservation är så pass negativ att

den närmar sig avslagstanken. Vi har, som sagt, inte sträckt oss fullt så långt, men vi har funnit anledning att säga vår mening på ett annat sätt och vara mera restriktiva, mera återhållsamma.

Kammarens ledamöter måste ju ändå betänka, att det är fråga om en mycket betydande investering, ifall man skall genomföra denna förbindelse. Vi behöver inte diskutera, vilken av de tre tänkta över- eller underfartsvägarna man skall välja. Så långt man har utrett det på enskilt initiativ förefaller det vara ganska klart, att sträckningen från en plats i närheten av Limhamn över Saltholm till Själland är tills vidare den mest lämpliga. Vi har ju också här fått en del remissyttranden. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har sagt nej till en utredning, och järnvägsstyrelsen har sagt någonting som enligt reservanternas uppfattning nära överensstämmer med vad vi har skrivit.

Vi vet att denna investering skulle kosta bortåt en halv miljard, och då måste vi ju säga oss: Vad skall den fylla för funktion? Vi kan rimligen inte vara positivt inställda till en investering av denna storleksordning, som inte ger oss förbindelse mer än med Själland. Målsättningen måste ovillkorligen vara — säger vi — att man tänker sig att på den här vägen få direkt förbindelse med den europeiska kontinenten. Därav följer, att det får lov att bli även en bro över Stora Bält. Om vi är mycket intresserade av att detta skall realiserats, är det lätt att tänka sig att, ifall vi har engagerat oss i det första steget, man på den danska sidan anser, att vi bör engagera oss ekonomiskt även när det gäller den senare delen, nämligen över Stora Bält.

Vi har starkt understrukit att man först skall veta att man har garantier för att man får fortsättning söderut och direkt förbindelse med Europas fastland. Man skall aldrig tänka sig att ge sig in på detta stora projekt under andra förutsättningar.

Bro eller tunnel mellan Sverige och Danmark.

Vi har också till slut sagt: »I detta sammanhang vill utskottet slutligen understryka vikten av att förevarande projekt icke ges företrädesrätt framför inom landet aktuella kommunikationsfrågor av hög angelägenhetsgrad.» Där har utskottsmajoriteten valt en annan formulering. Den har nöjt sig med att tala om vägar och broar, men vi tror nog att det är berättigat att vidga detta uttalande till att gälla kommunikationer över huvud taget. Det gjordes för något år sedan en långtidsutredning, som angav siffror för investeringsbehovet för våra kommunikationer på skilda områden. Det var sålunda då fråga om vägar, broar, järnvägar m. m., och det årliga investeringsbehovet angavs till sammanlagt mer än 700 miljoner kronor. Då vi måste känna till att det här föreligger mycket betydande eftersläpningar, kan vi inte ens leka med tanken så positivt som utskottsmajoriteten här har gjort. Om vi tänker på den utrikespolitiska situationen i dag och vet hur Norge och Danmark ställer sig till denna fråga, så bör vi tala mycket tyst om detta projekt ännu i många år.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till den reservation, som är fogad till förevarande utskottsutlåtande av herr Pålsson m. fl.

Herr ANDERSSON i Malmö: Herr talman! Första gången som denna fråga aktualiserades var väl 1936, då tre svenska bolag på anläggningsverksamhetens område tillsammans med tre danska motsvarande bolag offentliggjorde en utredning och ett förslag om byggande av en bro över Öresund. Det kostnadsberäknades då till 132 miljoner kronor. Samma svenska och danska firmor har nu, sedan detta ärende genom väckta motioner aktualiserats i riksdagen, gjort en överarbetning av förslaget från 1936 och därvid tagit hänsyn till nya rön och erfarenheter på det område det här gäller. Enligt det förslag som

firmorna nu framlagt uppgår kostnaderna för bron till 414 miljoner kronor med nuvarande penningvärde.

Såväl 1936 som nu — det skymtade fram rätt mycket av det i herr Åkerströms anförande — har det emellertid ansetts att detta stort dimensionerade företag mer eller mindre är ett fantasiprojekt. I varje fall är det ett projekt, som bör ställas på en mycket lång framtid. Det är emellertid ingen av oss som vet hur lång denna framtid kan komma att bli. Vi som har bevittnat de senaste tio årens utveckling på trafikens och trafikmedlens område kan inte med någon bestämdhet säga när inte en bro över Öresund blir nödvändig med hänsyn till trafiken mellan Danmark och Sverige. Redan nu visar siffrorna att vi har en stor och ständigt ökande trafik beträffande såväl antalet resande personer som bilar och gods. Det är ibland — och särskilt har det varit det i år efter passfriheten — mycket svårt att klara av den stora resandeströmmen både i Malmö och Hälsingborg.

Vidare gäller det här att knyta vårt land närmare Danmark och kontinenten, och när nu motioner har väckts i riksdagen om en utredning på denna punkt, så har vi i statsutskottet ansett att frågan är förtjänt av en undersökning, där man utreder möjligheterna för byggande av denna bro och vad den kan komma att betyda för vårt land. Vi har i vårt utlåtande sagt, att det här inte bör göras en utredning av sedvanlig karaktär. Frågan gäller två länder, och båda länderna måste vara överens om att bron skall komma till stånd. Det ligger väl då närmast till hands att de undersökningar, som skall göras, sker på vad vi skulle kunna kalla regeringsplanen, att sålunda i första hand de båda ländernas respektive departement på området kontaktar varandra och kommer överens om vad som skall göras i fortsättningen i denna angelägenhet. Då måste det väl troligen också bli en bedömning ur allmänekonomiska, tra-

Bro eller tunnel mellan Sverige och Danmark.

fikpolitiska samt måhända också militärpolitiska synpunkter. Detta är i kort-het innehållet i utskottets utlåtande, och vi har föreslagit att riksdagen skall besluta tillkännage för regeringen vad som är anfört i utlåtandet.

Sedan skall jag be att få säga några ord i anledning av vad som framhålles i reservationen och vad herr Åkerström nyss anförde. Herr Åkerström nämnde att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen som remissmyndighet har yrkat avslag på förslaget. Detta är riktigt. Men när man tar del av väg- och vattenbyggnadsstyrelsens yttrande, så framgår av detsamma att styrelsen utgår från att det här i landet skulle bli en så att säga sedvanlig utredning, som fordrar mycken arbetskraft och många experter på här ifrågavarande område, och detta gör att styrelsen yrkar avslag. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen anser nämligen att vårt land i våra dagar inte har råd att avstå så många krafter för detta ändamål.

Järnvägsstyrelsen går också emot en sedvanlig utredning, men å andra sidan säger järnvägsstyrelsen att man gärna ville se att initiativ från svensk sida toges för att i stora drag — och sålunda utan att närmare ingå på frågan var och hur en fast förbindelse över Öresund skall anordnas — vinna klarhet rörande dennas betydelse som ett led i den större frågan, hur Sveriges och Danmarks förbindelser med kontinenten skall kunna ordnas rationellt på längre sikt. Där är sålunda järnvägsstyrelsen inne på ungefär samma tankegångar som utskottet har varit.

Herr Åkerström karakteriserade reservanternas förslag till skrivning såsom mycket negativ och som stående på gränsen till avslag. Det är speciellt tre punkter, som jag för min del vill vända mig emot. Man säger i reservationen, att man »inte vill motsätta sig en förberedande undersökning». Man hyser inte någon större entusiasm och har inte något intresse för frågan; man är

negativ. Vidare säger man, att om detta projekt skall komma till avsedd nytta, är det ett ofrånkomligt villkor att även bron över Stora Bält kommer till stånd. Utskottets majoritet har inte velat uttala sig så bestämt på denna punkt utan anser att den kommande undersökningen får visa detta. Och eftersom Stora Bält ju ligger i Danmark, så skall väl i alla fall danskarna själva i första hand ha ett ord med i laget där!

Vidare sägs det i reservationen att förevarande projekt icke får ges företrädesrätt framför inom landet aktuella kommunikationsfrågor av hög angelägenhetsgrad. Jag har frågat mig vad som egentligen menas med detta, ty den tiden är säkerligen mycket långt avlägsen — den kommer kanske aldrig — då vi i vårt land saknar kommunikationsföretag, vilkas byggande är aktuellt. Det kommer alltid att finnas sådana. Men när vi kommer så långt att det är fråga om konkreta förslag och det gäller att bevilja anslag för ändamålet, så måste vi ta upp frågan om bedömningen av detta anslag i jämförelse med andra och då se det ur synpunkten vilket som gagnar landet bäst eller trafikens bäst, om man nu skall hålla sig till trafikens område. Det får alltså bli en avvägning olika investeringar emellan.

Vi har i utskottet velat göra ett uttalande — och vi har gjort det — som är mera smidigt och mera tillmötesgående mot tanken i motionerna, men vi har å andra sidan inte velat att riksdagen skulle binda sig vid några åtaganden; här skulle det endast gälla en förundersökning. Jag kan nämna att man är intresserad av denna fråga i Danmark och att det både från dansk och svensk sida troligen kommer att tagas initiativ till att detta ärende blir föremål för behandling i Nordiska rådet. Vi bör därför inte här i riksdagen intaga en ställning, som närmast är avvisande.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Bro eller tunnel mellan Sverige och Danmark.

Herr DICKSON: Herr talman! Efter herr Anderssons i Malmö mycket utförliga och på goda synpunkter rika anförande skall jag bara göra några få kommentarer.

Jag tror att det var lyckosamt att detta ärende uppsköts från vårterminen till höstsessionen. Jag — och jag förmodar även mina medmotionärer — fick uppbära viss smälek för denna motion, när den väcktes, och det ironiserades en smula över densamma. Man frågade, om vi verkligen menade allvar. Men sommaren har gjort att frågan har legat till sig, och nu har utskottet nedlagt ett synnerligen intresserat och gott arbete på vårt förslag. Jag tror också att det är klokt att utskottet har yttrat sig så pass försiktigt som skett, och jag är helt och fullt inne på samma linje som utskottet, nämligen att det bör vara regeringen som tar initiativet, när tiden är inne, och att det då givetvis sker i samarbete med de danska myndigheterna.

Vad jag särskilt vill understryka nu är en passus i reservationen, som är exponent för en även här i riksdagen ganska vanlig felsyn. Jag avser den sista passusen, som även herr Andersson i Malmö var inne på, där det står, att detta projekt inte får ges företräde framför inom landet aktuella kommunikationsfrågor av hög angelägenhetsgrad. Det har visat sig att man här i riksdagen har svårt att fatta, att Sverige är en del av ett större sammanhang och att inte bara frågor som ligger inom våra gränser bör intressera oss. Det kan mycket väl tänkas att en fråga som den här föreliggande är av ofantligt mycket större betydelse för hela vårt lands näringsliv och kommunikationsväsende än vissa rent lokala frågor av liknande natur. Bara den omständigheten att halva bron eller tunneln över Öresund kommer att ligga på ett annat lands område har frestat reservanterna till den här sista meningen. Jag tror att det bör understrykas med

all kraft att resonemanget kan vara alldeles felaktigt.

Jag konstaterar att kommunikationsministern inte är närvarande nu. Över huvud taget är ingen representant närvarande för det organ, på vilket riksdagen vill överlåta ansvaret för denna frågas vidare behandling. Jag förstår att de har samlats i högtidsskrud på annat håll, men det är att hoppas att vad som här sagts från utskottsmajoritetens sida, och möjligen också de blygsamma ord som uttalats från min mun, må komma till deras kännedom. En regering är en efemär sak, och det är ju inte säkert att den nuvarande kommunikationsministern blir den, som skall ta det initiativ vi förväntar. Men om han genom någon omständighet skulle avlägsnas från sin post, är det att hoppas att han vidarebefordrar önskemålen till sin efterträdare. Jag ser nu att handelsministern plikttroget sitter i kammaren, och jag hoppas att mina ord genom honom må överbringas till hans kolleger.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ERICSSON i Näs: Herr talman! Utskottsmajoritetens talesman liksom herr Dickson har ju sagt det mesta vi motionärer har att säga i denna fråga, och jag behöver därför inte tillägga mycket. Men när man från reservanternas sida vill göra gällande, att det är så stor skillnad mellan utskottsmajoritetens och reservanternas förslag, att det senare rent av är snudd på ett avslagsyrkande, kan man ju ändå konstatera, att reservanternas skrivning är i stora delar exakt densamma som den utskottsmajoriteten presterat. Man har ändrat på några ord här och några där, men innehållet är i stort sett detsamma utom just beträffande det allra sista avsnittet.

När man sedan säger, att det hela går löst på nära en halv miljard kronor — det är alltså de 414 miljonerna det är

Bro eller tunnel mellan Sverige och Danmark.

fråga om — kan man väl inte i rimlighetens namn tro, att om frågan nu skjutes allt längre fram i tiden företaget skall bli billigare. Det är naturligtvis alldeles tvärtom. Att danskarna skola vara med i den utredning som kan komma är också självfallet. Danskarna har ju stor erfarenhet både i att bygga broar och av vad en bro betyder. Jag erinrar mig hurusom det i södra Danmark ligger en liten stad som heter Skaerbaek. Utanför den ligger en ö som heter Römö, och där bor 700 människor. Men dit har man byggt en bro som är 9 km och 200 meter lång och som kostat 14 miljoner kronor. Jag kan för dem, som eventuellt skulle tycka illa om danskarnas sätt att resonera i ekonomiska ting, tillägga, att bron har ju även annan betydelse än att bara tjäna som samfärdsled för dessa 700 människor.

Den broförbindelse som här talas om skulle föra de nordiska länderna närmare varandra, och redan det är ju i och för sig en tanke värd allt beaktande. Men det är ju inte bara Norden det gäller. När denna tanke förra gången aktualiserades hade vi ändå förbindelser med kontinenten på ett helt annat sätt än i dag. Den gången hade vi färjan Trelleborg—Sassnitz till exempel. Vi vet vidare att vi har många och stora kunder i Västtyskland exempelvis, som jag tror skulle kunna ha stor nytta av att vi finge den förbindelse om vilken vi talat i motionen. Lilla-Bält-bron togs i bruk 1935. 1934 passerades Lilla Bält av 170 000 fordon. 1951, 16 år senare, hade siffran femdubblats, och bron passerades då av 850 000 fordon.

Jag tror, såsom det också visat sig i Amerika, att kostnaderna i och för sig inte behöver verka avskräckande, om det är stark trafik i sikte. Och att i detta fall bron kommer att bära sig, därom är jag alldeles övertygad, ty erfarenheterna från andra länder tyder därpå.

Jag skall inte hålla på längre med mitt anförande utan ber bara att få framföra mitt tack till utskottet för den

välvilliga behandling motionen fått röna.

Herr talman! Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Under detta anförande återtog herr talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr BRACONIER: Herr talman! Jag skall bara be att få säga några ord.

I stort sett kan jag vara överens med herr Andersson i Malmö. Jag skall inte heller rida på ord i utskottets skrivning. Men när man säger, att frågan inte är riktigt aktuell för dagen, så kan det ju diskuteras vad detta uttryck innebär. Ty frågan är ju verkligen aktuell. Det är klart att den inte kan lösas i dag utan det måste utredning till, men själva frågan är i hög grad aktuell. Ty diskussionen om öresunds- trafiken med dess olika toppar visar, att i fråga om denna i olika avseenden finns missnöje. Man kan inte gärna tänka sig att trafiken går tillbaka; man måste väl tvärtom se fram emot att man får en ökad motortrafik. Och då är det denna fråga man ställer sig: Kan man över huvud taget lösa dessa problem utan att få en bro till stånd? Om det redan nu är så många klagomål över öresundstrafiken och man tänker på den ständigt växande motorfordons- trafiken o. s. v., så kommer man väl inte ifrån att det är utomordentligt angeläget att detta problem blir löst. Det är väl också herr Olof Anderssons i Malmö uppfattning.

Jag vill inte alls närmare uppehålla mig vid länsstyrelsens i Malmö yttrande, men det pekar på att saken är i högsta grad aktuell. Det gäller härvidlag sådana frågor som generalplaneringar o. s. v. Städerna måste ju veta om det blir en sådan här bro för den framtida bebyggelsens skull, och generalplanerna kan ju därför inte dröja alltför länge. Skjuter man alltför länge på lösningen av detta problem, kommer

Bro eller tunnel mellan Sverige och Danmark.

ju generalplaneringen i en ganska besvärlig situation, vilket med all önskvärd tydlighet framhållits av länsstyrelsen. Jag tror därför att det vore av stort värde, om dessa förberedande undersökningar snart kunde komma till stånd och man verkligen finge en diskussion i riksdagen, huruvida man över huvud taget kan underlåta att bygga en öresundsbro för att man skall kunna möta den växande trafik som med all säkerhet kommer.

Herr ÅKERSTRÖM: Herr talman! Utskottets ärade talesman föreföll inte ha samma behov av att beakta den ekonomiska synpunkten på detta projekt som vi reservanter har. Men det finns ju så mycket här i landet som vi skulle önska oss. Om vi skulle göra en generalinventering av allt det vi önskar oss, kommer det att bli fråga om väldigt mycket pengar, och när hela önskelistan gått igenom och önskemålen blivit tillgodosedda, finns kanske ingen i kammaren kvar i livet. Men en annan fråga är, vad som skall gå före, det ena eller det andra.

Vad beträffar denna tänkta förbindelse betyder den inte ett billigare sätt att förflytta sig från Sverige till den europeiska kontinenten eller vice versa. Den betyder i stället ungefär en fördubbling av kostnaderna vare sig det är fråga om järnvägståg eller flyttning av bilar. Då här påtalas reservanternas skrivning om en högre angelägenhetsgrad i kommunikationsmedlens utbyggnad, menar jag för min del, att vi kommer att ha massor av sådana problem att lösa, innan vi på allvar kan ge oss in på detta projekt.

Om jag som norrlänning för på tal vad vi däruppe kan ha för önskemål, skulle jag kunna säga, att det är t. ex. möjligheten för Norrlands vidkommande att få en isfri hamn, vilket vore för hela vårt folkhushåll och hela vårt näringsliv väsentligt värdefullare och betydelsefullare än denna bro. Jag tror

inte att denna broförbindelse på länge än skall kunna komma att, som här gjorts gällande, betyda något att tala om för vår utrikeshandel. Om man nu har den uppfattningen, vilket synes framgå av utskottsmajoritetens skrivning, att det är bilismens snabba utveckling som främst skulle motivera byggandet av denna bro, måste man ju stanna vid den slutsatsen att denna trafikled inte skall avse järnvägstrafiken utan bara göra det möjligt för bilister och låt oss gärna säga cyklister att komma fortare fram. Jag skulle också vilja tillägga, att om man över huvud taget skall kunna räkna med en bro för både järnvägs- och landsvägstrafik, bör man nog inte begränsa sig till vad utredarna tänkt sig, nämligen en enkelspårig järnväg, utan man får nog säga, att järnvägen måste vara dubbelspårig, om den skall kunna i framtiden fylla de funktioner som hägrar för motionärerna och en del andra. Men då bör man också hålla detta i minnet. Jag måste för egen del säga, att inför valet mellan en kapitalinvestering i denna bro och en sådan i en året runt isfri hamn i Norrland, så måste jag se detta senare projekt som en mycket angelägnare uppgift och såsom till och med varande mycket mera aktuell än det förra.

Men, och jag vill komma till detta *men*: statsutskottet hade ju härom året ett par motioner som påyrkade ytterligare någon mellanriksförbindelse med Norge, nämligen en järnväg Ljusdal—Sveg—Hede och över till Röros i Norge. Det väcktes också en motion som gick ut på att man skulle gå över i Kopparbergs län. Vid det tillfället efterhörde fjärde avdelningen i statsutskottet, om det förelåg något militärt intresse i detta sammanhang. Jag vågar väl här nämna, att man från militärens sida svarade, att man i så fall i händelse av krig skulle få ännu fler förbindelser att vaka över. Hade vi haft denna förbindelse under det senaste kriget skulle

Bro eller tunnel mellan Sverige och Danmark.

det ha ökat besvärigheterna. Den utrikespolitiska situationen kan utveckla sig på det sättet, att det kan vara bättre, att vi inte har denna förbindelse. Jag medger, att samma invändning kan göras även beträffande det jag här var inne på, nämligen att söka få till stånd en förbindelse med isfri hamn. Men den frågan skall väl ändå kunna lösas utan att man behöver bygga någonting, som kostar så stora pengar och som kan rivas sönder och göras praktiskt taget värdelöst med ett enda bombanfäll.

Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande.

Herr CHRISTENSON i Malmö: Herr talman! Öresundsbroprojektet kan inte realiseras utan en samverkan med danskarna. Danskarna har ju som bekant stor erfarenhet av att bygga broar. Men förutsättningen för en bro över Öresund är att danskarna bygger en bro över Stora Bält eller att man kan finna en lösning beträffande linjen Rödby—Femern. Vad Stora-Bält-bron beträffar så har detta förslag bordlagts av danskarna med den motiveringen, att det inte passar in i ögonblickets ekonomiska politik. Generaldirektör Terkel sen, som är den starke mannen inom det danska kommunikationsväsendet, har för endast ett par veckor sedan uttalat sig för en »gungande bro» över Öresund. Detta kan inte tydas på annat sätt än att danskarna övergivit tanken på att bygga broar och i stället inriktar sig på en aktiv fartygspolitik.

När kommunikationsministern och jag förra veckan diskuterade öresunds- trafik, ansåg statsrådet att det vore ekonomiskt vanvett att bygga flera färjor för topptrafik över Sundet. I det fallet rör det sig om en kostnad på endast några miljoner kronor, men en bro eller tunnel kostar flera hundratals miljoner.

Det vore dock intressant att få detta broprojekt utrett, och i första hand

skulle man vilja ha reda på vad Danmark har för intresse av en öresundsbro. Vidare frågar man sig i detta sammanhang: Hur skall detta projekt finansieras? Utskottet skjuter brofrågan från sig, och nu ankommer det på Kungl. Maj:t att ta initiativ. Det är sannolikt att Kungl. Maj:t under den närmaste tiden inte kommer att inta en annan ställning till problemet än vad SJ och väg- och vattenbyggnadsstyrelsen redovisar i remissvaren. I varje fall hoppas man, att denna debatt här i riksdagen ändå skall lösa till det positiva resultatet, att den fäster statsmakternas uppmärksamhet vid att något bör göras för att ordna den mycket hårt ansträngda öresunds- trafik.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring i motiveringen, som föranleddes av bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Åkerström begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 229, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den ändring i motiveringen, som föreslagits i den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att

han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Akerström begärde emellertid röst-räkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 108 ja och 61 nej, varjämte 10 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 12.

Riksbankens organisation.

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 35, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning rörande riksbankens organisation efter utgången av 1952, m. m.

I anledning av framställning av fullmäktige i riksbanken den 4 november 1952 hemställde bankoutskottet i förevarande utlåtande, att riksdagen måtte fatta vissa under punkterna 1)—7) närmare angivna beslut rörande riksbankens organisation, m. m.

I punkten 2) hemställdes, att riksdagen måtte besluta att riksbankens avdelningskontor i Norrköping och Sundsvall skulle indragas från och med dag som fullmäktige ägde bestämma, dock senast vid utgången av år 1954.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr ANDERSON i Sundsvall: Herr talman! Det utskottsutlåtande, som nu föreligger till behandling, innehåller bland annat förslag om indragning av riksbankskontoren i Norrköping och Sundsvall. Den föreslagna åtgärden motiveras av utskottet främst med besparingsskäl, i någon mån även med rationaliseringsskäl. Det finns naturligtvis i och för sig ingenting att erinra mot en rationalisering av riksbankens verksamhet under förutsättning att de åtgärder som föreslås verkligen innebär en effektivisering av arbetet

och att de är baserade på utredningar, så att man vet vad den nya organisationen kommer att innebära.

I bankoutskottets utlåtande anföres, att frågan om riksbankens kontorsnät varit föremål för riksdagens behandling vid flera tillfällen under senare år. Senast vid 1950 års riksdag var frågan föremål för ingående överväganden. Såväl riksbanksfullmäktige i sin skrivelse till bankoutskottet som bankoutskottet i sitt utlåtande vitsordar nu, att de utredningar, som riksdagen då förutsatte skulle komma till stånd för att riksdagen skulle bli i tillfälle att slutgiltigt ta ståndpunkt till frågan om kontorsnätets omfattning, ännu icke kunnat igångsättas. Den av fullmäktige tillsatte utredningsmannen har också framhållit, att han icke varit beredd att nu framlägga något slutgiltigt förslag om den framtida kontorsorganisationen. Vissa undersökningar, som utredningsmannen verkställt, utvisar emellertid, att en indragning av ett större antal kontor för närvarande skulle medföra betydande komplikationer på grund av den ringa pensionsavgången bland personalen under de närmaste åren. Först efter år 1960 skulle enligt utredningsmannen tiden vara inne att i någon större omfattning verkställa indragning av avdelningskontoren.

Bankoutskottet accepterar denna tankegång samtidigt som utskottet betonar, att en allmän indragning av kontoren allvarligt bör övervägas, därest icke den fortsatta undersökningen ger vid handen, att nya uppgifter kan överföras till avdelningskontoren från andra statliga organ, varigenom besparingar för det allmänna skulle uppstå. Om en sådan överflyttning emellertid icke skulle visa sig fördelaktig, synes man enligt utskottet inte kunna undgå att återuppta frågan om indragning av ett väsentligt antal kontor till prövning.

Sedan utskottet på detta sätt konstaterat, dels att den utredning, som riks-

Riksbankens organisation.

dagen 1950 förutsatte för att få en överblick över situationen, ännu icke påbörjats, dels att en genomgripande och effektiv översyn av kontorsorganisationen inte kan eller bör komma till stånd förrän efter år 1960 och dels att man egentligen ingenting vet om möjligheten att överflytta vissa nya statliga arbetsuppgifter på de nuvarande avdelningskontoren, är bankoutskottet märkvärdigt nog redo att förorda en indragning av avdelningskontoren i Norrköping och Sundsvall.

Båda kontoren har att betjäna allmänheten och näringslivet inom mycket folkrika distrikt med en omfattande och rikt förgrenad industri. Som huvudsakligt skäl för indragningen anföres, att de berörda kontoren är de enda, som inte ligger i residensstad. Med något av giltigheten hos ett axiom tycks såväl fullmäktige som utskottet mena, att riksbankens avdelningskontor nödvändigtvis skall ligga just i residensstäderna. Den uppfattningen är, synes det mig, diskutabel. Det förefaller naturligare att kontoren placeras där de bäst kan betjäna allmänheten och näringslivet.

Det är uppenbart att en indragning av de två kontoren i Norrköping och Sundsvall skulle innebära en allvarlig försämring för allmänheten inom de distrikt kontoren är avsedda att betjäna. Skrivelsen såväl från de två städernas kommunala myndigheter som från handelskamrarna inom de två länen betonar också denna sak. Vad den låneverksamhet beträffar som riksbankskontoren förmedlar så har betydelsen och nödvändigheten av att den lånesökande kan vända sig personligen till banken framhållits. Det har också betydelse för bankens företrädare, dess tjänstemän, att komma i direkt kontakt med den lånesökande.

En annan viktig uppgift som avdelningskontoren har är som bekant att förse industrien och affärsbankerna med kontanta medel. Det är åtmins-

tone vad sundsvallskontoret beträffar mycket stora belopp det kan bli fråga om. Från bankmannahåll har man berättat för mig att situationen kan vara den, att man inom banken tidigt på morgonen får en påringning från en större industri, som begär att senare under dagen få lyfta ett väsentligt belopp — det kan röra sig om miljoner — och man har då möjlighet att erhålla dessa pengar från riksbankskontoret. Försvinner denna möjlighet måste affärsbankerna tydligen ligga inne med stora belopp kontanta medel, som då ligger räntelösa och förorsakar vederbörande bank en direkt förlust.

En indragning av bankkontoren skulle i detta avseende alltså innebära en uppenbar försämring av affärsbankernas möjlighet till en god service när det gäller att betjäna allmänheten, industrien och näringslivet. Jag är inte övertygad om att de olägenheter, som därigenom drabbar allmänheten och näringslivet, kommer att uppvägas av den blygsamma besparing som utredningsmannen räknat fram.

Vad jag emellertid framför allt vill vända mig emot i det föreliggande förslaget är, att kontoren i Norrköping och Sundsvall skulle indragas redan innan den utredning kommit till stånd eller ens hunnit påbörjas, som riksdagen 1950 fann nödvändig för att riksdagen skulle bli i tillfälle att bilda sig en uppfattning om hur det framtida kontorsnätet skulle se ut. Varken utskottet eller riksdagen vet i dag något bestämt om hur denna organisation kommer att te sig och verka i framtiden.

Under sådana förhållanden kan jag inte finna att det är riktigt att nu verkställa den indragning som bankoutskottet föreslagit. Det riktigt, under de anförda förhållandena, synes i stället vara att dröja med beslutet om indragning av de två kontor, som nu beröres, tills riksdagen fått den överblick, som riksdagen tidigare ansett

Riksbankens organisation.

vara nödvändig. Jag vänder mig alltså inte emot riksbanksfullmäktiges eller bankoutskottets strävan att rationalisera verksamheten, men jag vänder mig emot att denna indragning skall drabba två kontor, som till på köpet ligger i mycket stora folkcentra och på var sitt håll har att betjäna för landet mycket viktiga industrier. Det kan inte vara riktigt att då, innan man vet hur riksbankens avdelningskontors organisation skall se ut och innan man känner dessas slutgiltiga arbetsuppgifter, göra denna separata indragning.

På grund av vad jag anfört, herr talman, ber jag få yrka att riksdagen inte måtte bifalla vad bankoutskottet i sitt utlåtande nr 35 under punkt 2 har hemställt.

Herr DICKSON: Herr talman! Om man slår upp s. 26 i detta utlåtande finner man en utomordentligt överskådlig plan över riksbankens blivande organisation. När jag studerade den och såg hur det stod »Riksdagen» överst och därefter »Bankoutskottet» och sedan »Bankofullmäktige» och därefter de underordnade organen, sade jag mig att nu har de kloka herrarna i bankoutskottet tagit bort Regeringen, som borde ha stått allra överst på sidan. Men så kom jag att tänka på att så är det ju även med nuvarande organisation. Jag hoppas verkligen, under det jag yrkar bifall till utskottets hemställan, att vad som står i denna tabell, nämligen att riksdagen är riksbankens chef, medan regeringen inte alls finns med på papperet, skall bli verklighet i fortsättningen.

Herr SCHMIDT: Herr talman! Jag ber att först och främst få instämna i herr Dicksons uttalande. Vidare ber jag att få göra mig till talesman för ett enhälligt utskotts uppfattning i denna fråga. Det är inte tal om annat än att man väl kan förstå att lokala synpunkter framföres från de regioner, som beröres av denna indragning. Emellertid får

man lov att se frågan i stort och placera den som ett led i det stora sammanhanget.

Förhållandet är ju det att kreditväsendet här i landet har utvecklats och intensifierats under de senast gångna decennierna. Riksbanken hade tidigare till uppgift, förutom att vara centralbank, att genom sin egen låneverksamhet i viss mån utgöra en konkurrerande faktor gent emot affärsbankerna. För några år sedan kom tanken upp att man borde ha en statlig affärsbank, som i viss utsträckning skulle kunna överta denna uppgift. Utan att upprepa den diskussion som rörde sig kring den frågan vill jag endast erinra om att man till sist kom till det resultatet, att man skulle ha en statlig affärsbank, Sveriges kreditbank, som skulle överta dessa uppgifter. Såvitt man kan se har den anordningen hittills på det hela taget varit tillfredsställande. Riksbanken har sålunda avstått från den uppgiften.

Inom utskottet har riksbankschefen på ett utomordentligt klarläggande och väl motiverat sätt framlagt skälen till att han vill gå fram på denna linje. Han understryker nämligen att han vill att riksbanken skall mera utveckla sig till att bli en centralbank än den varit förut. Centralbanksuppgifterna har blivit flera och svårare, och de kräver nu en betydligt större insats från bankens organisation än tidigare. Skulle man driva en kombinerad, låt mig kalla det affärsbanksrörelse och centralbanksrörelse inom riksbanken, skulle detta kräva en stor personal och förmodligen även kräva investeringar för nybyggnader. Detta vill riksbankschefen undvika. Han vill försöka att, bl. a. med hänsyn till utgifterna, begränsa verksamheten till vad den egentligen är avsedd för, men han vill genom de medel, som kan ställas till förfogande genom att dra in vissa kontor, få möjlighet att utöka centralbanksrörelsen. Med andra ord: riksbankschefen vill att kreditväsendet skall kunna utvecklas genom af-

Riksbankens organisation.

färsbankerna men i fullt samförstånd och samarbete med centralbankerna. De centrala bankuppgifterna skall däremot riksbanken ta hand om.

Det har även kommit fram några synpunkter i remissyttrandena. Man har där förmodat, att riksbanken inte skulle vinna så mycket på detta arrangemang, man har t. o. m. velat göra gällande att vissa av kontoren är självförsörjande. Jag ber kammarens ledamöter ta sådana uttalanden med en nypa salt. När man bedömer ett avdelningskontors verksamhet får man lov att se till, att alla de kostnader som är förenade med rörelsen också drabbar kontoret i fråga. Riksbankens avdelningskontor bor hyresfritt, ty sådana utgifter faller på huvudkontoret. Inte heller betalar riksbankens avdelningskontor någon ränta på det förlagskapital, som de sysselsätter. Sätter man in dessa två faktorer i kalkylen är jag ganska övertygad om att man får en annan uppfattning om avdelningskontorens räntabilitet.

Jag vill emellertid tillägga att frågan inte gäller, huruvida riksbanken bedriver en vinstgivande rörelse inom det ena eller det andra kontoret. För det första är ju förhållandena sådana, att det råder kreditätstramning, och det ligger i sakens natur att riksbanken därvidlag skall föregå med gott exempel. Följaktligen skall den i sin tur vara återhållsam i fråga om kreditgivning. För det andra är det ju så, att riksbanken i vad gäller vårt penningväsende har uppgifter som knappast kan taxeras eller betalas, att tillhandahålla betalningsmedel m. fl. andra uppgifter. Detta måste bestridas av riksbankens medel, och jag vill naturligtvis medge att affärsbankerna gärna skulle se att det fanns ett riksbankskontor i varenda stad och varenda stor ort i landet för att de skulle slippa ifrån utgiften för att tillhandahålla betalningsmedel och växelpengar till landets industrier. Men det låter sig inte göra, och det bör tilläggas, att det finns större städer än t. ex.

Sundsvall som inte är länsstäder och som inte har några riksbankskontor.

Jag skulle vilja sluta med att säga att riksdagen redan har givit uttryck för den uppfattningen att riksbankens uppgifter som centralbank skall beaktas. Herr Anderson i Sundsvall sade att utredningarna ännu inte har kunnat igångsättas. Jag vill framhålla att, även om inte alla utredningar är färdiga, riksbanken ändå redan har presterat en aktningvärd utredning, som är fogad som bilaga till utskottets utlåtande. Såvitt jag kan se och att döma av utredningsmannens uttalanden, som jag är villig att endossera, kan man inte på något sätt säga att indragningen av dessa två kontor föregriper den fortsatta utredningen eller föregriper de åtgärder som man sedermera kan vilja vidtaga.

Med detta uttalande, herr talman, ber jag att få tillstyrka utskottets förslag.

Herr WARD: Herr talman! Jag skall fatta mig mycket kort. Det är först efter den största tvekan som jag har bestämt mig för att säga några ord i den här debatten. Nu har synpunkterna på kontoren i Norrköping och Sundsvall utvecklats så pass utförligt av herr Anderson i Sundsvall, att jag inte har någon anledning att närmare inlåta mig på den saken. Jag måste emellertid helt allmänt säga att det förefaller ganska underligt att, när man håller på att utreda en omorganisation av riksbankens förhållanden, plötsligt bryta ut tvenne kontor och säga att dessa omedelbart skall bort, medan de andra fortfarande skall vara kvar. Det där argumentet att man bör ha kontoren i residentsstäderna förefaller mig som ett ganska barnsligt argument, som man egentligen inte skulle vänta sig att få möta i en debatt här i kammaren. Det är nog, såsom herr Anderson i Sundsvall säger, så att man i första hand bör ta hänsyn till de förhållanden som är rådande på orterna och i vad mån dessa

riksbankskontor fyller en verkligt stor uppgift.

Nu är naturligtvis saken alldeles klar, och min tvekan att ta till orda beror inte minst därpå, att man naturligtvis alltid vill tolka ett ord från en viss plats som ett utslag av ett ensidigt lokalt nit. Det är alltid farligt att drabbas av den anklagelsen här i riksdagen. Men jag är fullt medveten om vad utgången av den här frågan blir, och jag skulle vilja säga — i rationaliserings-syfte, för övrigt — att herr Schmidt förbrukade en onödigt stor fond av energi för att möta den kritik som har riktats emot utskottets förslag.

Jag tänkte, herr talman, att inte framställa något yrkande, men som nu herr Anderson har framställt ett yrkande, ber jag att få instämna i hans förslag.

Häruti instämde fröken *Wetterström*.

Herr ANDERSON i Sundsvall (kort genmäle): Herr talman! Jag skall inte förlänga diskussionen med många ord, men jag vill konstatera att herr Schmidt i väsentliga stycken uppehåller sig vid frågor som berör den stora omorganisationen av riksbanken, den som fullmäktige och bankoutskottet avser skall komma till stånd någon gång på 1960-talet. Jag har inte i mitt yttrande på något sätt gjort invändningar mot denna rationalisering eller mot tanken att av riksbanken skapa en verklig centralbank. Vad jag genom mitt yttrande har velat vända mig emot är, att just två kontor, som till på köpet ligger i mycket stora industricentra och tätbefolkade områden, bryts ut nu, åtta, tio år före denna omorganisation, och nedläggs innan vare sig bankoutskottet, fullmäktige eller riksdagen uppenbarligen vet någonting om hur den framtida kontorsorganisationen skall se ut. Det är alltså inte några speciella lokala intressen som ligger till grund för min argumentering. Vi brukar ju här i riksdagen alltid kräva utredningar, innan vi beslutar vidlyftiga ändringar, och

Riksbankens organisation.

bankoutskottet säger självt i sitt utlåtande att vissa utredningar ännu icke kunnat påbörjas.

Herr SCHMIDT (kort genmäle): Herr talman! Jag är rädd för att förbruka mer energi i frågan, men jag får ju säga att man inte får förbise, att det är fråga om en sparsamhetsåtgärd också. Nu kan man göra denna indragning därför att personalförhållandena är sådana, att den kan ske utan några sociala vådor.

Jag är fullt på det klara med att man inte utan vidare kan dra upp skälet om residensstäderna som ett avgörande skäl, men när det nu är på det sättet, att i dessa två fall de stora städerna ligger alldeles intill residensstäderna, tycker jag att skälet är ganska naturligt. Jag må gärna medge att det kan finnas vissa skäl att flytta residensen till de städer där dessa riksbankskontor ligger, men det är ju en senare fråga.

Fröken VINGE: Herr talman! Jag kan instämna i de synpunkter som herr Anderson i Sundsvall här givit uttryck åt i sina anföranden, och jag kan därför fatta mig kort.

Herr Schmidt säger att den föreslagna indragningen är en besparingsåtgärd. Ja, bankoutskottet säger ju att förslaget skulle medföra en kostnadsbesparing av 185 000 kronor, men då har utskottet tydligen bara räknat med de utgifter som löper på dessa kontor, medan man inte med ett ord berör frågan, i vilken grad statsverket tillförs inkomster genom dessa kontor. Vad man skulle vilja veta är i vilken grad staten går miste om inkomster, om kontoren dras in, och i vilken grad staten kan få dessa inkomster på andra vägar genom den överflyttning av verksamheten som föreslås. Detta är väl saker som riksdagen borde ha rättighet att få veta, när vi skall ta ställning till denna fråga om en utbrytning ur det större problemet om en eventuell indragning av riksbanksavdelningskontor.

Riksbankens organisation.

Jag saknar också i utredningen en plan för personalavvecklingen. Man kan säga att det är en relativt fåtalig personal det här gäller, men vad man på personalhåll är orolig för är ju, att detta är inkörsporren till en successiv indragning av avdelningskontor.

Nu är det självklart, att om en sådan indragning visar sig vara en verklig rationaliseringsåtgärd och kommande utredningar visar att den är motiverad, skall man inte motsätta sig den, men för det första vill man ha dessa utredningar på bordet så att man vet vad det gäller, och för det andra har man rättighet att begära, att det i samband med en sådan större aktion också görs en verklig avvecklingsplan för personalen, så att vi här i riksdagen får veta hur det är meningen att det skall gå för dessa personer. Skall de överflyttas till annan verksamhet på den ort där de befinner sig, i statlig verksamhet eller i bankverksamhet, eller är det meningen att de skall flytta till Stockholm?

Herr talman! När jag vill instämna i det förslag som har ställts av herr Anderson i Sundsvall är det på grund av att de uppgifter, som föreligger i bankoutskottets utlåtande, förefaller att inte ge oss en tillräcklig bild av vad det här är fråga om, men jag vill understryka att det inte innebär något ställningstagande till frågan om huruvida i framtiden vissa avdelningskontor av riksbanken skall dras in eller inte.

Om man i enlighet med herr Andersons förslag avslår punkt 2 i bankoutskottets utlåtande, innebär ju detta endast att frågan om indragningen av avdelningskontoren i Norrköping och Sundsvall ställs på framtiden i avvaktan på den utredning som vi behöver få.

Jag ber alltså att få instämna i herr Andersons yrkande.

Herr HALL: Herr talman! De som här talat för bibehållande av avdelningskontoren i Norrköping och Sundsvall behöver ju inte försäkra, att de före-

träder allmänna synpunkter och inte enbart sin ords intresse av att ha riksbankskontoret kvar. Den känslan är nog stark hos alla, att riksbankskontoren i varje fall än så länge spelar en betydande roll för allmänheten, för handeln och för industrien, och om man skall ta bort riksbankskontor i större omfattning ifrån landsorten behöver man på kreditväsendets område i övrigt göra mycket väsentliga förändringar, om vilka man inte nu är beredd att tala om hur de skall se ut.

Det är också alldeles obestridligt, som herr Anderson i Sundsvall har påpekat, att om man drar in ett par riksbankskontor, kommer det privata bankväsendet på den orten att ställas i ett sämre läge än det nu har. Om exempelvis i någon av dessa städer de privata bankerna skulle nödgas hålla en kassa som är fem miljoner kronor större än de för närvarande behöver hålla och de räknar med att denna kassa kostar 2 procent att hålla, innebär detta en utgift på 100 000 kronor om året, som dessa enskilda banker får kosta på sig därför att riksbankskontoret på orten har dragits in. Det är alldeles obestridligt att så är fallet, men då kan ju också så pass betydande städer som Hälsingborg, Eskilstuna och Borås, som aldrig har haft några riksbankskontor, komma och säga: Varför skall inte våra banker i den här staden få denna ekonomiska fördel på statens bekostnad? Om man fullföljer denna tankegång leder den nämligen inte till en möjlighet att dra in några riksbankskontor, utan uteslutande till utvidgning av kontorsnätet, och det kanske inte är alldeles säkert att det är statens skyldighet att se till att denna kassahållningsangelägenhet överallt glider över på statsverket och att kostnaderna för den skall bäras av statsverket, medan det enskilda bankväsendet skall befrias ifrån det.

Anledningen till att de två kontoren nu föreslås till indragning är närmast den, att riksdagen själv har påkallat

Riksbankens organisation.

besparingsåtgärder inom riksbankens verksamhetsområde. De besparingsåtgärder som är möjliga är inte så särdeles många, men man kan utan att det uppstår nämnvärda olägenheter för allmänheten dra in två kontor, de som icke ligger i residensstäder.

Man kan fråga sig varför ett riksbankskontor behöver ligga i en residensstad. Jag erinrar om att de myndigheter inom länet, med vilka riksbanken skall samarbeta, alla har sitt centrum i residensstaden. Det vore därför synnerligen olägligt om man började dra in avdelningskontor i residensstäder. Uppenbarligen är det de två kontor som icke ligger i residensstad som det är lättast att undvara.

Om man vidare ser på krigsberedskapen är det givet, att det i händelse landet skulle invecklas i krig måste vara ett intimt samarbete mellan länsstyrelse, civilförsvarsmyndigheter, militära myndigheter och riksbanken, och dessa måste då om möjligt hålla samman, antingen det kan ske i residensstaden eller det sker på en ort dit dessa myndigheter i händelse av krig måste dra sig tillbaka. Både freds- och krigsorganisationen talar således för att, så länge riksbanken skall ha ett nät av avdelningskontor, detta bör vara anknutet till residensstäderna.

Vad personalfrågorna angår så har fröken Vinge här anmält en viss tveksamhet och ställt en fråga, hur det kommer att gå för den personal som är anställd vid kontoren. Jag tror att det kan ges ett mycket lugnande svar på den frågan. På grund av pensionsavgångar även vid de här båda kontoren blir det antal personer, som måste beredas sysselsättning vid andra kontor, mycket litet, och dessa personer kan utan vidare genom flyttning till andra avdelningskontor bibehålla sina befattningar hos riksbanken. De kommer sålunda icke att få vare sig sin löneställning eller sina möjligheter

att kvarbliva i riksbanken på något sätt rubbade.

Skulle en större kontorsindragning företas, kommer naturligtvis frågan i ett annat läge, men eftersom det väl dröjer bortåt ett årtionde innan den frågan aktualiseras, kan det ju inte vara skäl i att i dag dra på sig bekymmer för hur personalfrågorna då skall lösas, allra minst som vi ju då befinner oss i ett läge, där pensionsavgången inom banken är mycket stor. Om man under 1960-talet skulle företa en väsentlig nedskärning av kontorsorganisationen, kommer alltså de allra flesta frågorna att lösas enbart genom pensionsavgång.

Herr talman! Innan jag slutar kanske jag skulle ytterligare säga några ord om riksbankens kontorsorganisation.

När egnahemsrörelsen avvecklades för några år sedan, letade man efter någon institution som skulle kunna ta hand om den väldiga apparat som egnahemsrörelsen förvaltade. Riksbanken fick då överta omkring 90 000 utestående lån för att slutförvalta dessa. Lånen delades då upp på avdelningskontoren i respektive orter, och de sköts nu av dessa.

Detta beslut kan kanske ge en anvisning om vissa andra organisationsförhållanden inom statsverket. Jag skall inte ta upp dem till närmare behandling här, men nog har väl många av dem, som funderat över hur staten sköter sin administration, blivit en smula undrande över de senaste årtiondenas utveckling. I en och samma stad har staten för olika nämnder och styrelser byggt upp kamerala organisationer med kamrerare, kassörer och skrivbiträden vid sidan av de redan förut befintliga riksbankskontoren i stället för att förenkla alla dessa göromål, när det i alla fall legat närmast till hands att stoppa in dessa rent kamerala bestyr i riksbankskontoren. Riksbanken hade ju förut en fullt kompetent personal som kunde sköta dem,

Riksbankens organisation.

och det skulle inte behövas några stora utvidgningar av personalen för ett övertagande av de allra flesta av dessa statliga kamerala bestyr ute i residensstäderna.

Det vore kanske inte så egendomligt om staten, när den nödgas se över sin administrativa verksamhet och, liksom riksbanken nu försökt göra, skaffa fram besparingsmöjligheter, också komme på den tanken att centralisera de kamerala göromålen i residensstäderna till en och samma punkt. Det är tänkbart att man då anser det vara klokast att bygga på den fasta organisation som riksbanken sedan gammalt har. Det kan därför vara klokt att i avvaktan på denna utveckling nu se tiden an och inte riva ner organisationen i den mån den har anknytning till residensstäderna. Det är heller ingenting sådant som här sker, det är ingenting som förstörs genom de nu föreslagna förändringarna, utan man har bibehållit en organisation som är fullt tillräcklig för att tillgodose statens behov även för den händelse staten skulle anse det vara lämpligt att anförtro ytterligare administrativa bestyr åt riksbanksorganisationen.

Med dessa erinringar ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr SCHMIDT: Herr talman! Jag skall be att få bemöta fröken Vinges uttalande om inkomsterna respektive utgifterna vid riksbankens avdelningskontor. Jag återfaller därvid på vad jag sade i mitt inledningsanförande, att om kontoren skall betala ränta på det förlagskapital, som huvudkontoret tillhandahåller avdelningskontoren, så blir det en mycket liten räntemarginal för kontoren i fråga, vilka skall bestrida alla utgifterna. Det fordras mycket stor omsättning, en betydligt större omsättning än vad dessa kontor har för att denna räntemarginal skall täcka kontorens utgifter. Jag skall inte här gå in på några siffror. Jag kan endast säga så mycket, att jag kan av storleks-

ordningen på utlåningsbeloppen bedöma att det måste bli förlust på rörelsen. Genom den granskning, som vi varje år gör av avdelningskontorens rapporter ser vi också att förlust uppstår.

Sedan har det i debatten sagts någonting om — vilket jag har bemött förut — att utredningen inte är klar. Ja, utredningen är klar i första avsnittet, och man går till och med ett steg längre och antyder, att om man inte kan finna andra samhällseliga uppgifter, alltså för andra statliga myndigheter, för dessa kontor att övertaga, så är förmodligen riksbankskontoren inte motiverade i framtiden. Jag tycker det är ganska tillräckligt med att säga detta. Men man avser icke att göra någon indragning annat än i den mån att sociala förhållanden och pensionsförhållanden medger detta.

Sedan skulle jag, herr talman, vilja sluta med att säga, att vi här står inför ett allvarligt försök att nedbringa statens utgifter. Då tycker jag att vi på allt sätt skall söka medverka till detta. Det ligger ju i allas vårt intresse. Jag skulle vilja säga, att det inte är fråga om att motivera dessa kontors indragande, utan det är snarare fråga om att motivera vilka kontor det är som vi skall bibehålla.

Överläggningen var härmed slutad. På därå av herr talmannen given proposition blev utskottets hemställan i punkten 1) av kammaren bifallen.

Beträffande punkten 2) gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag därå; och biföll kammaren utskottets berörda hemställan.

På givna propositioner bifölls härefter vad utskottet hemställt i punkterna 3)—7).

§ 13.

Föredrogos vart efter annat: bankoutskottets memorial nr 36, an-

gående instruktion för nästkommande riksdags bankoutskott samt

Jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 55, med anledning av väckta motioner angående lånegaranti för inköp av bostadsfastighet, som tillskapas i samband med jordbrukets yttre rationalisering;

nr 56, med anledning av väckt motion om höjning av bidraget till renskötande lapp för uppförande av bostadsbyggnad och

nr 57, med anledning av väckt motion om åtgärder för bibehållande och förbättrande av bestånden av lax och ål i svenska fiskevatten.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda memorial och utlåtanden hemställt.

§ 14.

Anmäldes och godkändes utrikesutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 446, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om godkännande av tilläggsprotokoll nr 3 till överenskommelsen den 19 september 1950 angående upprättande av en europeisk betalningsunion.

Vidare anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 435, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förstärkning av vissa vägenslag m. m.;

nr 438, i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner angående lönegradsplacementen för vissa tjänster m. m.;

nr 439, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lönegradsplacement för viss biträdespersonal m. m.;

nr 440, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändringar i vissa tjänste- och familjepensionsreglementen; och

nr 441, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i statens allmänna avlöningsreglemente m. m.; samt

från första lagutskottet:

nr 445, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 kap. 3 § och 4 kap. 3 § rättegångsbalken.

§ 15.

Anmäldes, att till herr talmannen avlämnats en av herr *Ohlin m. fl.* undertecknad motion, nr 711, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 253, angående utlämnande av stödlån till jordbrukare.

Denna motion hänvisades omedelbart till jordbruksutskottet.

§ 16.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 5.01 em.

In fidem
Gunnar Britth.